

**Ministerstwo Środowiska**

**WSTĘPNY**  
**KRAJOWY PROGRAM WDRAŻANIA**  
**BAŁTYCKIEGO PLANU DZIAŁAŃ**

**WARSZAWA**  
**lipiec 2010**

*Opracowano:*

w Departamencie Monitoringu i Informacji o Środowisku  
Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska

*na podstawie:*

- informacji przekazanych przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Infrastruktury, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- opracowania pt. *Wstępny krajowy program wdrażania BPD*, wykonanego na zamówienie GIOŚ przez IMGW, finansowanego przez NFOŚiGW.

## SPIS TREŚCI:

	Str.
1. WPROWADZENIE .....	4
2. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE, SPOŁECZNO-GOSPODARCZE I EKOLOGICZNE WDRAŻANIA BPD .....	6
3. ZAŁOŻENIA OGÓLNE DO WSTĘPNEGO KRAJOWEGO PROGRAMU WDROŻENIA BAŁTYCKIEGO PLANU DZIAŁAŃ POWIĄZANE Z INNYMI PROCESAMI .....	14
4. PREZENTACJA POSZCZEGÓLNYCH SEGMENTÓW WSTĘPNEGO KRAJOWEGO PROGRAMU WDROŻENIA BAŁTYCKIEGO PLANU DZIAŁAŃ .....	20
4.1. SEGMENT I: EUTROFIZACJA .....	20
4.1.1 WPROWADZENIE .....	20
4.1.2 OPIS DOTYCHCZASOWYCH I PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SEGMENTU I: EUTROFIZACJA .....	23
4.2. SEGMENT II: SUBSTANCJE NIEBEZPIECZNE.....	42
4.2.1. WPROWADZENIE .....	42
4.2.2 OPIS DOTYCHCZASOWYCH I PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SEGMENTU II: SUBSTANCJE NIEBEZPIECZNE .....	44
4.3. SEGMENT III: BIORÓŻNORODNOŚĆ I OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO .....	60
4.3.1. WPROWADZENIE .....	60
4.3.2 OPIS DOTYCHCZASOWYCH I PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SEGMENTU III: - BIORÓŻNORODNOŚĆ I OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO .....	61
4.4. SEGMENT IV: DZIAŁALNOŚĆ NA MORZU .....	79
4.4.1. WPROWADZENIE .....	79
4.4.2 OPIS DOTYCHCZASOWYCH I PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SEGMENTU IV: - DZIAŁALNOŚĆ NA MORZU .....	79
4.5. OPRACOWANIE NARZĘDZI OCENY I METODOLOGII .....	92
4.6. PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI I BUDOWANIE POTENCJAŁU .....	94
4.7. ROZWÓJ POTENCJAŁU BADAWCZEGO I INNOWACJI .....	95
5. DZIAŁANIA W ZAKRESIE MONITORINGU I OCENY EFEKTÓW DZIAŁAŃ .....	96
5.1. DZIAŁANIA W RAMACH PAŃSTWOWEGO MONITORINGU ŚRODOWISKA .....	96
5.1.1. MONITORING RZEK .....	96
5.1.2. MONITORING WÓD PRZEJŚCIOWYCH .....	99
5.1.3. MONITORING WÓD PRZYBRZEŻNYCH .....	99
5.2. MONITORING HELCOM COMBINE.....	100
5.3. POLLUTION LOAD COMPILATION PLC-6.....	101
6. FINANSOWANIE.....	102
7. USTALENIA I WNIOSKI ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ .....	102
8. WYKAZ SKRÓTÓW.....	104

**ZAŁĄCZNIK 1: TAB. WYKAZ ZADAŃ DO REALIZACJI W RAMACH WSTĘPNEGO KRAJOWEGO PROGRAMU WDRAŻANIA BAŁTYCKIEGO PLANU DZIAŁAŃ (WKPW BPD)**

## 1. WPROWADZENIE

Bałtycki Plan Działań (BPD) sformułowany przez Komisję Helsińską przyjęty został na Konferencji Ministerialnej, która odbyła się w Krakowie, w dniu 15 listopada 2007 roku, w ramach Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego<sup>1</sup> (zwanej Konwencją Helsińską).

Podjęcie prac nad sformułowaniem Bałtyckiego Planu Działań spowodowane zostało złym stanem wód Morza Bałtyckiego i koniecznością ograniczenia ładunków związków fosforu i azotu oraz substancji niebezpiecznych odprowadzanych głównie z lądu do tych wód.

Bałtycki Plan Działań zakłada osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego Bałtyku do roku 2021. Główne kierunki działań skoncentrowano na eutrofizacji, substancjach niebezpiecznych, bioróżnorodności i ochronie środowiska naturalnego oraz działalności na morzu, ujętych w czterech segmentach .

Strony, przyjmując BPD, zobowiązały się do opracowania do roku 2010 krajowych programów wdrażania (KPW), przy założeniu, iż programy te zostaną rozpatrzone na spotkaniu ministerialnym HELCOM w maju 2010 r. w odniesieniu do zweryfikowanych celów redukcji ładunków eutrofizujących. Z ustaleń 28. spotkania przewodniczących delegacji HELCOM HOD (9-10 czerwca 2009 r.) wynika jednakże, iż przyjęte w BPD tymczasowe cele redukcyjne dotyczące biogenów nie zostaną zweryfikowane do czasu spotkania ministerialnego w 2010 r. Stąd, na obecnym etapie, KPW BPD może mieć jedynie charakter wstępny i w takiej wersji przedstawiony zostanie na spotkaniu ministerialnym HELCOM w maju bieżącego roku. Ostateczne ustalenie celów BPD nastąpi na konferencji ministerialnej w 2013 roku, co wiązać się będzie z koniecznością opracowania docelowego planu wdrożenia BPD.

Realizacja zadań BPD przypisanych Polsce do wykonania wymaga aktywnego uczestnictwa, oprócz resortu środowiska, innych resortów, a zwłaszcza resortu rolnictwa, gospodarki i infrastruktury.

Ten aktywny udział resortów w realizacji BPD, w tym zadeklarowanie przez resorty działań prowadzących do odpowiedniej redukcji ładunków fosforu i azotu do 2021 roku, oczekiwany jest także przez Komisję Helsińską.

Prace nad KPW BPD w imieniu Ministra Środowiska koordynuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

---

<sup>1</sup> Konwencja sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego (Dz. U. z 2000 r., Nr 28, poz. 346).

Do opracowania wstępnej wersji KPW BPD wykorzystano materiały i informacje przekazane Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska przez jednostki resortowe, tj.: Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska a także inne urzędy, w tym Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Infrastruktury, odpowiedzialne z racji swoich kompetencji za zarządzanie poszczególnymi kategoriami presji na środowisko Bałtyku lub odpowiedzialne za działania ochronne.

Stan realizacji poszczególnych zadań zaprezentowano w układzie 4 segmentów BPD, z uwzględnieniem sporządzonego przez Sekretariat HELCOM zindeksowanego wykazu działań podejmowanych, lub takich, które należy podjąć w celu poprawy stanu środowiska morskiego (<http://meeting.helcom.fi/web/bsap/>). Syntetyczne ujęcie zadań wraz ze wskazaniem podmiotów uczestniczących w ich realizacji zawiera załącznik nr 1.

Opracowanie odzwierciedla więc aktualny poziom zaangażowania poszczególnych resortów i ich służb w proces naprawy obecnego, wysoce niezadowolającego stanu ekologicznego Bałtyku. Powstrzymanie dalszej degradacji jego ekosystemu wymaga intensyfikacji działań na rzecz ograniczenia presji z lądu i z morza oraz wzmocnienia bezpośrednich działań ochronnych. Działania te oraz ich efekty, a także niezbędne nakłady, powinny być określone przez poszczególne sektory gospodarki w dalszych pracach nad KPW BPD, między innymi w formie rozwinięcia i uszczegółowienia wykazu zadań, zawartego w załączniku nr 1.

Należy jednakże podkreślić, iż działania o charakterze wdrożeniowym, w tym inwestycyjne - posiadające największe wymierne znaczenie dla poprawy stanu ekosystemu Bałtyku, są tożsame z realizacją zobowiązań Wspólnotowych i innych międzynarodowych Polski w zakresie gospodarowania wodami w dorzeczach oraz w zakresie gospodarki morskiej, co należy wziąć pod uwagę przy szacowaniu kosztów wdrożenia BPD, unikając podwójnego liczenia nakładów.

Kierunek dalszych prac nad tym dokumentem należy rozważyć także w świetle wymagań ramowej dyrektywy w sprawie strategii morskiej 2008/56/WE (RDSM), biorąc pod uwagę dążenie państw – stron Konwencji Helsińskiej, należących jednocześnie do UE, do uznania działań w ramach Konwencji za pilotaż w rozumieniu zapisów tej dyrektywy.

## 2. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE, SPOŁECZNO-GOSPODARCZE I EKOLOGICZNE WDRAŻANIA BPD

Terytorium współczesnej Polski znajduje się prawie w całości w zlewisku Morza Bałtyckiego, do którego należą dorzecza: Odry, Wisły, małych rzek uchodzących bezpośrednio do Bałtyku, Pregoły oraz niewielkiej części dorzecza Niemna za sprawą rzek Czarnej Hańczy, Świsłoczy i Szeszupy. Do zlewiska Morza Bałtyckiego należy 99,7 % terytorium Polski. Niewielka część obszaru Polski należy do zlewiska Morza Północnego oraz Morza Czarnego.

**Tab.2.1 Powierzchnia zlewisk i dorzeczy**

Zlewiska i dorzecza	Ogółem	w tym w Polsce	
		w tysiącach kilometrów kwadratowych	w % powierzchni ogólnej Polski
<b>Zlewisko Morza Bałtyckiego</b> .....	<b>1380,9</b>	<b>311,9</b>	<b>99,7</b>
w tym:			
Dorzecze Odry .....	118,9	106,1	33,9
Zlewisko Zalewu Szczecińskiego <sup>b</sup> .....	12,1	2,5	0,8
Bezpośrednie zlewisko Bałtyku <sup>c</sup> .....	X	17,3	5,5
Dorzecze Wisły <sup>d</sup> .....	194,4	168,7	54
Zlewisko Zalewu Wiślanego <sup>e</sup> .....	24,2	14,8	4,7
Dorzecze Niemna .....	98,1	2,5	0,8
<b>Zlewisko Morza Północnego</b>	<b>519,9</b>	<b>0,2</b>	<b>0,1</b>
<b>Zlewisko Morza Czarnego</b>	<b>1838,5</b>	<b>0,6</b>	<b>0,2</b>

*a* Powierzchnia łądów i wód śródlądowych. *b* Bez Odry. *c* Łącznie z Martwą Wisłą. *d* Bez delty.

*e* Łącznie z prawostronną częścią delty.

Źródło: GUS – Ochrona Środowiska 2009

Poniżej w ujęciu statystycznym przedstawiono stan zagospodarowania powierzchni Polski wg danych Głównego Urzędu Statystycznego opublikowanych w 2009 roku.

**Tab.2.2 Powierzchnia kraju wg kierunków wykorzystania w 2008 roku**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2007		2008		
	tys. ha	na 1 mieszkańca w ha	tys. ha	na 1 mieszkańca w ha	przyrost (+) lub ubytek(-) w tys. ha w stosunku do roku 2006
<b>POWIERZCHNIA OGÓLNA KRAJU<sup>b</sup> .....</b>	<b>31268</b>	<b>0,82</b>	<b>31268</b>	<b>0,82</b>	<b>-</b>
Użytki rolne .....	19025	0,5	18981	0,5	-44
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	9463	0,25	9496	0,25	+33
Grunty pod wodami .....	638	0,02	640	0,02	+2
Grunty zabudowane i zurbanizowane .....	1511	0,04	1529	0,04	+18
Użytki ekologiczne .....	33	0	34	0	+1
Nie użytki .....	487	0,01	485	0,01	-2
Tereny różne <sup>d</sup> .....	111	0	102	0	-9

*b* Obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi) oraz część morskich wód wewnętrznych. *d* Grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrekultywowane, wały ochronne nieprzystosowane do ruchu kołowego.

Źródło: GUS – Ochrona Środowiska 2009

Powierzchnia kraju wynosi 312 685 km<sup>2</sup> i zajmuje pod tym względem 9. miejsce w Europie. Poniżej w ujęciu tabelarycznym przedstawiono zestawienie powierzchni zlewni 9 państw nadbałtyckich, wśród których Polska zajmuje 3. miejsce pod względem obszarowym.

**Tab.2.3 Zestawienie powierzchni zlewni krajów leżących w zlewisku Bałtyku z bezpośrednim dostępem do morza**

Lp.	Kraj	Powierzchnia [w km <sup>2</sup> ]
	1	2
1	Szwecja	423.916
2	Rosja	330.288
3	Polska	311.900
4	Finlandia	305.596
5	Litwa	66.379
6	Łotwa	65.802
7	Estonia	45.958
8	Dania	33.438
9	Niemcy	28.488

Źródło: HELCOM

Polskę, wg danych Głównego Urzędu Statystycznego (Rocznik Demograficzny 2009), zamieszkiwało na dzień 31 grudnia 2008 r. 38.136 tys. osób, w tym: w miastach 23.288 tys. osób, co stanowi 61,1% ludności Polski, a na obszarach wiejskich 14.848 tys. osób tj. 38,9%. Przeciętna

liczba osób przypadająca na 1 km<sup>2</sup> w Polsce wynosi 122. Pod względem liczby ludności Polska zajmuje 8. miejsce w Europie.

Poniżej w ujęciu tabelarycznym przedstawiono zestawienie liczby ludności krajów leżących w zlewisku Morza Bałtyckiego, wśród których Polska zajmuje 1. miejsce pod względem ludnościowym.

**Tab.2.4 Zestawienie ludności krajów leżących w zlewisku Morza Bałtyckiego**

Lp.	Kraj	Liczba ludności	Osób/km <sup>2</sup>
	1	2	3
1	Polska	38.104.473	122
2	Rosja	10.158.928	31
3	Szwecja	8.511.075	20
4	Finlandia	5.045.488	17
5	Dania	4.510.360	135
6	Litwa	3.686.434	56
7	Niemcy	3.100.342	109
8	Łotwa	2.667.143	41
9	Estonia	1.571.406	34

Źródło: HELCOM

### **Przemysł:**

Duża koncentracja przemysłu, zwłaszcza na obszarach stanowiących początkowe biegi rzek Odry i Wisły, powoduje znaczne zmiany w stosunkach wodnych oraz konieczność odprowadzania ścieków do sieci rzecznej prowadzącej niewielkie ilości wód.

W dorzeczu Wisły największą koncentrację przemysłu stanowi okręg krakowski związany głównie z wydobywaniem i przetwórstwem rud cynku i ołowiu oraz hutnictwem. Okręg ten zlokalizowany w południowej części obszaru skupia głównie zakłady przemysłu metalurgicznego, wydobywczego, elektromaszynowego i chemicznego. W śląskim okręgu przemysłowym prowadzone jest wydobywanie węgla kamiennego. Ponadto wśród okręgów surowcowo-przemysłowych wymienić należy okręg tarnobrzeski, który zawdzięcza swoje istnienie złożom siarki. Innymi większymi okręgami przemysłowymi wywierającymi znaczący wpływ na środowisko, jest zlokalizowany w środkowej części dorzecza warszawski okręg przemysłowy skupiający głównie zakłady przemysłu elektrycznego, elektromaszynowego, precyzyjnego i spożywczego. Na uwagę zasługuje również płocki ośrodek przemysłowy z istniejącymi od lat 60-tych największymi w Polsce zakładami rafineryjnymi i petrochemicznymi. Największym ośrodkiem przemysłowym w północnej części obszaru dorzecza Wisły jest Gdańsk, pełniący również rolę dużego morskiego portu handlowego.



W dorzeczu Odry największą koncentrację przemysłu stanowi śląski okręg przemysłowy związany głównie z wydobywaniem i przetwórstwem węgla kamiennego. Okręg ten zlokalizowany w południowej części dorzecza skupia głównie zakłady przemysłu wydobywczego, metalurgicznego, elektromaszynowego i chemicznego. Ponadto wśród okręgów surowcowo-przemysłowych wyróżnić należy okręgi: bełchatowski i legnicki, które zawdzięczają swoje istnienie odpowiednio złożom węgla brunatnego i miedzi.

### **Rolnictwo:**

Zgodnie z danymi GUS z 2008 roku, całkowita powierzchnia użytków rolnych w Polsce wynosi 190,25 tys. km<sup>2</sup>, pokrywając w ten sposób 61% powierzchni kraju. W 2008 roku powierzchnia użytków rolnych zmalała w stosunku do roku 2006 o 0,44 tys. km<sup>2</sup>. Liczba gospodarstw rolnych wynosi ok. 1 mln 800 tys., a ich średnia powierzchnia nie przekracza 10 ha.

Zużycie mineralnych nawozów fosforowych w latach 2007/2008 w przeliczeniu na P<sub>2</sub>O<sub>5</sub> wyniosło 462,3 tys. ton i było o ponad 38% mniejsze w porównaniu do lat 1989/1990. Średnio na jeden hektar użytków rolnych w latach 2007/2008 przypadło ponad **28,6 kg nawozów fosforowych (P<sub>2</sub>O<sub>5</sub>)**. Znaczny spadek zużycia nawozów fosforowych związany m. innymi ze zmianami własnościowymi na wsi nastąpił w Polsce w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych, osiągając minimalną wielkość 300 tys. ton na rok.

W przypadku mineralnych nawozów azotowych zużycie w latach 2007/2008 wyniosło 1142,3 tys. ton (N) i w porównaniu do lat 1989/1990 było niższe jedynie o 11,3%. Średnio na jeden hektar użytków rolnych w latach 2007/2008 przypadło **70,7 kg nawozów azotowych (N)**.

Od połowy lat dziewięćdziesiątych utrzymuje się nieznaczna tendencja wzrostowa zużycia mineralnych nawozów fosforowych i azotowych.

**Tab.2.5 Zużycie nawozów sztucznych i wapniowych (w czystym składniku)**

Wyszczególnienie	1989/90	1995/96	1999/00	2005/06	2006/07	2007/08
	w tysiącach ton					
Nawozy sztuczne (NPK)	3029,0	1511,3	1526,5	1966,1	1970,7	2142,0
azotowe (N)	1274,0	852,0	861,3	996,5	1056,2	1142,3
fosforowe (P <sub>2</sub> O <sub>5</sub> )	752,0	301,7	296,8	441,8	411,9	462,3
potasowe (K)	1003,0	357,6	368,4	527,8	502,6	537,4
Nawozy wapniowe (CaO)	3371,0	2224,8	1693,9	873,7	604,9	622,4
	na 1 ha użytków rolnych w kg					
Nawozy sztuczne (NPK)	163,9	84,5	85,8	123,3	121,8	132,6
azotowe (N)	68,9	47,6	48,4	62,5	65,3	70,7
fosforowe (P <sub>2</sub> O <sub>5</sub> )	40,7	16,9	16,7	27,7	25,5	28,6
potasowe (K)	54,3	20,0	20,7	33,1	31,1	33,3
Nawozy wapniowe (CaO)	182,4	124,4	95,1	54,8	37,4	38,5

Źródło: GUS – Ochrona Środowiska 2009

### Produkt krajowy brutto Polski na tle krajów nadbałtyckich:

Wg danych opublikowanych przez EUROSTAT produkt krajowy brutto Polski w przeliczeniu na jednego mieszkańca wg aktualnych cen rynkowych w 2007 r. był najniższy wśród państw nadbałtyckich (z wyłączeniem Rosji).

**Tab.2.6 PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca wg aktualnych cen rynkowych w 2007 r.**

Lp.	Kraj	EUR
	1	2
1	Dania	41.700
2	Szwecja	36.300
3	Finlandia	34.000
4	Niemcy	29.500
5	Estonia	11.400
6	Łotwa	8.800
7	Litwa	8.300
8	Polska	8.100
9	Rosja	-

Źródło: Europe in figures – Eurostat yearbook 2009

### Zmiany wielkości ładunków fosforu ogólnego i azotu ogólnego odprowadzane z Polski do Bałtyku na tle pozostałych państw nadbałtyckich.

Udział Polski w całkowitym ładunku fosforu ogólnego odprowadzonym do Bałtyku w 2005 roku wynosił ponad 30%. Jednocześnie działania podejmowane przez Polskę spowodowały, że wielkość ładunku fosforu ogólnego odprowadzonego w 2005 roku zmniejszyła się w stosunku do roku 2000 o ponad 28% natomiast w stosunku do roku 1995 zmniejszyła się o ponad 37%.

**Tab.2.7 Wielkości ładunków fosforu ogólnego odprowadzone do Morza Bałtyckiego z państw nadbałtyckich.**

Lp.	Kraj	Ładunek fosforu ogólnego t/rok		
		1995 <sup>1)</sup>	2000 <sup>2)</sup>	2005 <sup>3)</sup>
	1	2	3	4
1.	Polska	14208,00	12645,00	8910,70
2.	Rosja	7107,00	4623,00	4782,60
3.	Szwecja	4718,00	4969,00	3552,40
4.	Finlandia	3850,00	4840,00	3382,40
5.	Łotwa	2184,00	2207,00	2762,30
6.	Estonia	1269,60	965,00	1763,00
7.	Dania	2598,00	1857,00	1717,70
8.	Litwa	1405,00	1896,00	1325,70
9.	Niemcy	578,50	487,00	387,90
10.	<b>Razem</b>	<b>37918</b>	<b>34489</b>	<b>28585</b>

1) Dane wg The Third Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-3) HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission

- 2) Dane wg The Fourth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-4) HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 3) Dane wg rocznych sprawozdań przekazywanych do HELCOM z 9 państw nadbałtyckich

Jednostkowy ładunek fosforu w przeliczeniu na km<sup>2</sup> powierzchni zlewni sytuuje Polskę na 3 miejscu w rankingu państw nadbałtyckich.

**Tab.2.8 Wielkości ładunków fosforu ogólnego w przeliczeniu na km<sup>2</sup> powierzchni zlewni krajów leżących w zlewisku Morza Bałtyckiego.**

Lp.	Kraj	Ładunek fosforu ogólnego t/km <sup>2</sup>		
		1995 <sup>1)</sup>	2000 <sup>2)</sup>	2005 <sup>3)</sup>
		1	2	3
1.	Dania	0,078	0,056	0,051
2.	Estonia	0,029	0,022	0,040
3.	Polska	0,040	0,036	0,025
4.	Łotwa	0,017	0,017	0,021
5.	Niemcy	0,025	0,021	0,017
6.	Finlandia	0,015	0,019	0,014
7.	Rosja	0,020	0,013	0,013
8.	Litwa	0,012	0,016	0,011
9.	Szwecja	0,011	0,012	0,008

- 1) Dane wg: The Third Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-3) HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 2) Dane wg: The Fourth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-4 HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 3) Dane wg rocznych sprawozdań przekazywanych do HELCOM z 9 państw nadbałtyckich

Pod względem wielkości ładunków fosforu przypadających na 1 mieszkańca zlewni Polska zajmuje dopiero 8 miejsce.

**Tab.2.9 Wielkości ładunków fosforu ogólnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca zlewni krajów leżących w zlewisku Morza Bałtyckiego.**

Lp.	Kraj	Ładunek fosforu ogólnego kg/mieszkańca		
		1995 <sup>1)</sup>	2000 <sup>2)</sup>	2005 <sup>3)</sup>
		1	2	3
1.	Estonia	0,85	0,65	1,18
2.	Finlandia	0,94	1,18	0,83
3.	Łotwa	0,47	0,47	0,59
4.	Rosja	0,67	0,44	0,45
5.	Szwecja	0,55	0,58	0,42
6.	Dania	0,58	0,41	0,38
7.	Litwa	0,23	0,31	0,22
8.	Polska	0,34	0,30	0,21
9.	Niemcy	0,23	0,20	0,16

- 1) Dane wg: The Third Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-3) HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 2) Dane wg: The Fourth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-4) HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 3) Dane wg rocznych sprawozdań przekazywanych do HELCOM z 9 państw nadbałtyckich

Udział Polski w całkowitym ładunku azotu ogólnego odprowadzonym do Bałtyku w 2005 roku wynosił ponad 25%. Jednocześnie działania podejmowane przez Polskę spowodowały, że wielkość ładunku azotu odprowadzonego w 2005 roku zmniejszyła się w stosunku do roku 2000 o ponad 23% natomiast w stosunku do roku 1995 zmniejszyła się o ponad 30%.

**Tab.2.10 Wielkości ładunków azotu ogólnego odprowadzone do Morza Bałtyckiego z państw nadbałtyckich.**

Lp.	Kraj	Ładunek azotu ogólnego t/rok		
		1995 <sup>1)</sup>	2000 <sup>2)</sup>	2005 <sup>3)</sup>
		1	2	3
1.	Polska	214718,00	191166,00	146303,00
2.	Szwecja	130872,12	153074,00	103774,30
3.	Finlandia	70273,00	101659,00	78435,30
4.	Łotwa	91065,00	67493,00	59681,10
5.	Rosja	84646,00	79188,00	55110,60
6.	Litwa	36823,00	47885,00	43084,90
7.	Dania	68680,00	58923,00	42619,80
8.	Estonia	46467,30	26874,00	32583,30
9.	Niemcy	21371,10	18605,00	17573,90
10.	<b>Razem</b>	<b>764916</b>	<b>744867</b>	<b>579166</b>

- 1) Dane wg: The Third Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-3)  
HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 2) Dane wg: The Fourth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-4)  
HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 3) Dane wg rocznych sprawozdań przekazywanych do HELCOM z 9 państw nadbałtyckich

Jednostkowy ładunek azotu ogólnego w przeliczeniu na km<sup>2</sup> powierzchni zlewni sytuuje Polskę na 5 miejscu w rankingu państw nadbałtyckich.

**Tab.2.11 Wielkości ładunków azotu ogólnego w przeliczeniu na km<sup>2</sup> powierzchni zlewni krajów leżących w zlewisku Morza Bałtyckiego.**

Lp.	Kraj	Ładunek azotu ogólnego t/km <sup>2</sup>		
		1995 <sup>1)</sup>	2000 <sup>2)</sup>	2005 <sup>3)</sup>
		1	2	3
1.	Dania	2,054	1,762	1,275
2.	Niemcy	0,933	0,813	0,767
3.	Estonia	1,066	0,616	0,747
4.	Łotwa	0,708	0,525	0,464
5.	Polska	0,610	0,543	0,415
6.	Litwa	0,314	0,408	0,367
7.	Finlandia	0,282	0,408	0,315
8.	Szwecja	0,303	0,355	0,241
9.	Rosja	0,238	0,222	0,155

- 1) Dane wg: The Third Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-3)  
HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 2) Dane wg: The Fourth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-4)  
HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 3) Dane wg rocznych sprawozdań przekazywanych do HELCOM z 9 państw nadbałtyckich

Pod względem wielkości ładunków azotu ogólnego przypadających na 1 mieszkańca zlewni Polska zajmuje ostatnie miejsce.

**Tab.2.12 Wielkości ładunków azotu ogólnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca zlewni krajów leżących w zlewisku Morza Bałtyckiego.**

Lp.	Kraj	Ładunek azotu ogólnego kg/mieszkańca		
		1995 <sup>1)</sup>	2000 <sup>2)</sup>	2005 <sup>3)</sup>
		2	3	4
1.	Estonia	31,16	18,02	21,85
2.	Finlandia	17,18	24,85	19,18
3.	Łotwa	18,02	13,36	12,76
4.	Szwecja	15,35	17,95	12,17
5.	Dania	15,23	13,06	9,45
6.	Litwa	6,05	7,86	7,14
7.	Niemcy	8,58	7,47	7,05
8.	Rosja	7,98	7,47	5,20
9.	Polska	5,11	4,55	3,48

- 1) Dane wg: The Third Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-3)  
HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 2) Dane wg: The Fourth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-4)  
HELSINKI COMMISSION Baltic Marine Environment Protection Commission
- 3) Dane wg rocznych sprawozdań przekazywanych do HELCOM z 9 państw nadbałtyckich

### **3. ZAŁOŻENIA OGÓLNE DO WSTĘPNEGO KRAJOWEGO PROGRAMU WDRAŻANIA BAŁTYCKIEGO PLANU DZIAŁAŃ – POWIĄZANIA Z INNYMI PROCESAMI**

Polska, jako Strona Konwencji Helsińskiej o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego wdraża obecnie na swoim terytorium zalecenia HELCOM odnośnie Bałtyku i obszarów lądowych zlokalizowanych w jego zlewni. Większość tych zaleceń jest zbieżna z zobowiązaniami wynikającymi z członkostwa Polski w Unii Europejskiej, umowami międzynarodowymi, głównie konwencjami, które zostały ratyfikowane przez RP oraz z pozostałymi licznymi zobowiązaniami wynikającymi z programów i projektów organizacji, w których nasz kraj zadeklarował swoje uczestnictwo.

Przyjęto więc założenie wykorzystania efektu komplementarności i synergii w pracach nad krajowym planem wdrażania BPD, dążąc do wykorzystania na rzecz uzyskania wymiernej poprawy stanu ekosystemu Bałtyku odpowiednich, funkcjonujących już instrumentów i procesów dotyczących gospodarowania w dorzeczach i na morzu. Jednocześnie założono, iż proces wdrożenia BPD zostanie oparty na właściwości odpowiednich resortów i kompetencji istniejących organów i instytucji.

W aspekcie poprawy jakości środowiska wodnego wiąże się to głównie z procesem wdrożenia Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.10.2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (zwanej Ramową Dyrektywą Wodną, RDW) i dokumentów z nią powiązanych.

W kontekście ograniczenia eutrofizacji Polska wdraża m.in. postanowienia Dyrektywy Rady 91/676/EWG z 12.12.1991 r. dotyczące ochrony wód przed zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego (Dyrektywy Azotanowej), czego przejawem jest ustanowienie listy obszarów szczególnie narażonych (OSN) i wdrażanie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej na tych obszarach. Działania koordynacyjne i nadzorcze w tym zakresie podejmowane są głównie przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) oraz Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej (KZGW).

Postanowienia Dyrektywy Rady 91/271/EWG z 21.05.1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (Dyrektywy Ściekowej) są realizowane w oparciu o Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK). Działania te mają charakter międzyresortowy. Biorą w nich udział Ministerstwo Infrastruktury (MI), Ministerstwo Gospodarki (MG), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW), Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej (KZGW) oraz Inspekcja

Ochrony Środowiska w aspekcie kontroli efektywności podejmowanych rozwiązań, a przede wszystkim samorządy realizujące zadania inwestycyjne ujęte w KPOŚK.

W zakresie ograniczania depozycji zanieczyszczeń z atmosfery istotne znaczenie mają działania realizowane m.in. w ramach Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości z 1979 r. W latach 1988-2003 przygotowano i wdrożono osiem protokołów stanowiących akty wykonawcze Konwencji Genewskiej, w tym Protokół z Göteborga dotyczący ograniczania emisji zanieczyszczeń zakwaszających i eutrofizujących środowisko. Działania te zostały wzmocnione wdrażaniem prawa wspólnotowego, m. in. Dyrektywy 2001/81/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.10.2001 r. w sprawie krajowych poziomów emisji dla niektórych rodzajów zanieczyszczeń powietrza (Dyrektywy Pułapowej), Dyrektywy 2001/80/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.10.2001 r. w sprawie ograniczenia niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych obiektów energetycznego spalania (Dyrektywy o dużych źródłach spalania), Dyrektywy 94/63/WE ws. kontroli emisji lotnych związków organicznych (LZO). Działania w tym zakresie są wynikiem współpracy międzyresortowej, zwłaszcza Ministerstwa Środowiska i Ministerstwa Gospodarki.

Kolejne akty prawa wspólnotowego i międzynarodowego, istotne przy realizacji BPD, zwłaszcza w kontekście ograniczenia emisji substancji niebezpiecznych i oddziaływania składowisk odpadów, to Dyrektywa 2006/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpadów, Dyrektywa Rady 91/689/EWG z dnia 12.12.1991 r. w sprawie odpadów niebezpiecznych, Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26.04.1999 r. w sprawie składowania odpadów czy Konwencja Bazylejska o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych. Zagadnienia związane z substancjami niebezpiecznymi, w tym zagospodarowaniem i składowaniem odpadów przemysłowych koordynuje Ministerstwo Środowiska i Ministerstwo Gospodarki. Realizacja przepisów wynikających z powyższych aktów prawnych znalazła odzwierciedlenie m. innymi w Krajowym planie gospodarki odpadami 2010 (KPGO 2010), którego efektywność weryfikuje Inspekcja Ochrony Środowiska.

Wdrożone zostały wymagania Dyrektywy 2008/1/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 15.01.2008 r. dotyczące zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli (Dyrektywa IPPC). Stopniowo wzrasta liczba zakładów i przedsiębiorstw wprowadzających Najlepsze Dostępne Techniki BAT, System Zarządzania Środowiskowego zgodnego z normami ISO. Wdrażane są postanowienia Dyrektywy Seveso 96/82/WE ws. kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi oraz Konwencji o transgranicznych skutkach awarii przemysłowych.

Odnośnie substancji niebezpiecznych istotne znaczenie ma wdrożenie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/105/WE z 16.12.2008 r. w sprawie środowiskowych norm jakości

w dziedzinie polityki wodnej. Polska ratyfikowała także Konwencję Rotterdamską w sprawie procedury zgody po uprzednim poinformowaniu w międzynarodowym handlu niektórymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi i pestycydami (prace w tym zakresie realizuje głównie Ministerstwo Zdrowia), jak i Konwencję Sztokholmską w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych TZO.

Należy również zaznaczyć, że obecnie trwają intensywne działania na rzecz pełnej implementacji rozporządzenia REACH (rozporządzenie (WE) Nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.10.2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów REACH i utworzeniu Europejskiej Agencji Chemikaliów) i powiązanych aktów prawnych (np. Dyrektywa 2002/95 ROHS Parlamentu europejskiego i Rady z 27 stycznia 2003 r. w sprawie ograniczenia stosowania niektórych niebezpiecznych substancji w sprzęcie elektrycznym i elektronicznym, rozporządzenie WE nr 1272/2008 z 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin chemicznych – tzw. rozporządzenie CLP), w odniesieniu do substancji i preparatów chemicznych, w tym niebezpiecznych, które zastąpią lub zmodyfikują większość krajowych regulacji prawnych w danym zakresie. Prace w tym zakresie należą do kompetencji Ministerstwa Gospodarki i Ministerstwa Zdrowia.

Działalność gospodarcza na Bałtyku nadzorowana jest przede wszystkim przez Ministerstwo Infrastruktury oraz Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (w aspekcie programu VASAB) przy współpracy z Urzędami Morskimi i Zarządami Portów. Prace podejmowane w związku z segmentem BPD: „Działalność na morzu” realizowane są przede wszystkim przy uwzględnieniu Konwencji o zapobieganiu zanieczyszczenia morza przez statki sporządzonej w Londynie dnia 2 listopada 1973 r. (Konwencja MARPOL), Konwencji o kontroli szkodliwych systemów przeciwporostowych na statkach (Konwencja AFS), Konwencji z 2004 r. dotyczącej kontroli i zarządzania wodami balastowymi i osadami na statkach, Konwencji o zapobieganiu zanieczyszczaniu mórz przez zatapianie odpadów z 1972 r. oraz Konwencji o ułatwieniu międzynarodowego obrotu morskiego.

W ramach realizacji prawa wspólnotowego spełniane są także przepisy Dyrektywy Rady 95/21/WE w odniesieniu do żeglugi morskiej korzystającej ze wspólnotowych portów oraz żeglugi morskiej po wodach znajdujących się pod jurysdykcją Państw Członkowskich, międzynarodowych norm bezpieczeństwa statków i zapobiegania zanieczyszczeniom oraz pokładowych warunków życia i pracy, Dyrektywy 99/32/WE ws. redukcji zawartości siarki w niektórych paliwach płynnych oraz olejach opałowych i Dyrektywy 2005/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zanieczyszczenia pochodzącego ze statków oraz wprowadzenia sankcji w przypadku naruszenia prawa.



Polska wypełnia zobowiązania wynikające z udziału w Międzynarodowej Organizacji Morskiej IMO. Transport polskich jednostek pływających na Bałtyku odbywa się także przy uwzględnieniu Międzynarodowego Kodeksu Ochrony Statku i Obiektu Portowego (Kodeks ISPS *The International Ship and Port Facility Security*).

W odniesieniu do celów związanych z ochroną bioróżnorodności istotne znaczenie ma Konwencja o różnorodności biologicznej z 1992 roku (Konwencja CBD), Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk z 19 września 1979 r. (Konwencja Berneńska), Konwencja podpisana w Bonn 23 czerwca 1979 r. dotycząca ochrony gatunków migrujących i dzikich zwierząt (Konwencja Bońska). Wyznaczanie nowych Baltic Sea Protected Areas (BSPA) ściśle wiąże się z obszarami chronionymi w ramach sieci Natura 2000 (Dyrektywa Rady 79/409/EWG z 2.04.1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21.05.1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory) i Sieci Szmaragdowej. Działania w tym zakresie prowadzi głównie Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska. Polska bierze także udział w licznych programach badawczych chociażby ESPON, BEAST, międzynarodowych programach reintrodukcji gatunków w siedliskach wodnych, a także ochrony morskich kręgowców wynikających np. z realizacji porozumienia ASCOBANS przy współpracy HELCOM i OSPAR.

Szereg prac związanych z bioróżnorodnością i ochroną środowiska naturalnego realizuje Morski Instytut Rybacki, przykładowo Program Monitorowania Przypadkowych Połowów Waleni na podstawie wymagań rozporządzenia Rady (WE) nr 812/2004 z dnia 26 kwietnia ustanawiającego środki dotyczące przypadkowych odłowów waleni na łowiskach i zmieniające rozporządzenie (WE) nr 88/98 (Dz. Urz. L 150 z 30.4.2004) w zakresie wprowadzania programów monitorowania połowów z niezależnymi obserwatoriami na pokładzie.

Kwestie związane z rybołówstwem na Morzu Bałtyckim należą do właściwości Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Realizowana jest Wspólna Polityka Rybacka (Common Fisheries Policy – CFP), w tym we współpracy z Międzynarodową Radą Badań Morza (International Council for the Exploration of the Sea - ICES), przygotowującą dla Komisji Europejskiej doradztwo naukowe w zakresie stanu żywych zasobów Morza Bałtyckiego. W procesach opiniowania spraw związanych z zarządzaniem rybołówstwem na Morzu Bałtyckim uczestniczy również Regionalna Rada Doradcza do spraw Morza Bałtyckiego (Baltic Sea Regional Advisory Council - BS RAC) i HELCOM.

Ponadto, w Polsce jest realizowany Program Operacyjny „Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich 2007-2013” (PO RYBY 2007-2013), który został stworzony w oparciu o Europejski Fundusz Rybacki (European Fisheries Found - EFF). PO RYBY 2007 – 2013 będzie realizował cztery strategiczne cele:

- poprawę konkurencyjności i zrównoważenia podstawowego sektora rybackiego;
- zwiększenie i rozwój potencjału rynkowego sektora rybackiego;
- propagowanie zrównoważonego rozwoju oraz poprawę jakości życia i stanu środowiska na obszarach rybackich;
- wdrożenie skutecznego sposobu zarządzania i kontroli PO oraz poprawę jakości potencjału administracyjnego do wdrażania Wspólnej Polityki Rybackiej.

Realizacja ww. celów strategicznych zakłada podjęcie działań w następujących osiach priorytetowych:

- Oś Priorytetowa 1: Środki na rzecz dostosowania floty rybackiej. Głównym celem osi 1 jest dostosowanie floty rybackiej do dostępnych zasobów poprzez udzielanie pomocy publicznej właścicielom statków rybackich i rybakom z tytułu trwałego lub tymczasowego zaprzestania działalności połowowej. Ponadto ważnym celem jest zapewnienie osłon społeczno-ekonomicznych, w związku z realizacją wymogów Wspólnej Polityki Rybackiej.
- Oś priorytetowa 2. Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i obrót produktami rybołówstwa i akwakultury. Działania w osi 2 koncentrują się m.in. na rozbudowie lub przebudowie gospodarstw chowu i hodowli ryb, inwestycjach w sprzęt pływający służący do połowu ryb w powierzchniowych wodach śródlądowych, inwestycjach w zakresie budowy, rozbudowy, wyposażenia i modernizacji urządzeń przeznaczonych do wykonywania rybołówstwa śródlądowego oraz inwestycjach w miejscach wyładunku i przystaniach. W ramach tej osi pomoc finansowa przyznawana jest także na inwestycje w przetwórstwo i obrót ryb, związane z rozbudową istniejących lub budową nowych obiektów związanych z procesami przetwórstwa produktów rybnych, poprawą jakości i konkurencyjności przetwarzanych i wprowadzanych do obrotu produktów rybnych, poprzez inwestycje w nowe technologie, nowe wyposażenie i innowacyjne metody produkcji, zmniejszenie negatywnego oddziaływania zakładów przetwórstwa produktów rybnych na środowisko oraz utrzymanie lub wzrost poziomu zatrudnienia w przemyśle przetwórczym. W ramach osi 2 wypłacane są również rekompensaty posiadaczom obiektów chowu lub hodowli ryb, którzy zobowiążą się do realizowania przez 5 lat zobowiązań wykraczających poza podstawowe zasady dobrej praktyki rybackiej w ramach wsparcia wykorzystania tradycyjnych lub przyjaznych środowisku praktyk i technik w chowie i hodowli ryb.
- Oś Priorytetowa 3: Środki służące wspólnemu interesowi. W ramach osi 3 wspierana jest poprawa organizacji sektora rybackiego, m. in. poprzez tworzenie oraz restrukturyzację uznanych organizacji producenckich. Wspierane są także działania na rzecz ochrony środowiska, związane m. in. z rekultywacją wód śródlądowych oraz przywracaniem drożności

ciekom wodnym stanowiącym trasy wędrówek migracyjnych gatunków ryb. Pomoc w ramach osi 3 obejmuje ponadto m. in. inwestycje służące budowie i modernizacji szeroko pojętej infrastruktury w portach rybackich, miejscach wylądunku i przystaniach, realizację kampanii promocyjnych mających na celu wzrost spożycia w Polsce produktów rybnych oraz testowanie i wdrażanie nowych technologii, służących między innymi zmniejszeniu negatywnego wpływu rybactwa śródlądowego i rybołówstwa morskiego na środowisko.

- Oś Priorytetowa 4: Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa. Realizacja tej osi przyczynić się ma do aktywizacji społeczności na obszarach zależnych od rybactwa, poprzez włączenie partnerów społecznych i gospodarczych z określonego obszaru do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw, które pozwolą na rozwój tych terenów oraz poprawę jakości życia lokalnych społeczności związanych z rybactwem. W ramach przygotowanych przez te społeczności lokalnych strategii, możliwe będzie realizowanie szeregu inwestycji i inicjatyw, m.in. w zakresie dywersyfikacji działalności gospodarczej oraz inwestycje na rzecz drobnej infrastruktury rybackiej.
- Oś Priorytetowa 5: Pomoc techniczna. Celem tej osi priorytetowej jest wsparcie administracyjne instytucji zaangażowanych we wdrażanie i realizację Programu Operacyjnego.

Polska aktywnie uczestniczy również w programach morskiego planowania przestrzennego (Marine Spatial Planning MSP – głównie Ministerstwo Infrastruktury i Urzędy Morskie), w tym w programie VASAB, realizowanym przy udziale Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Należy podkreślić, iż równoległe z działaniami na rzecz ochrony Morza Bałtyckiego podejmowanymi w ramach Konwencji Helsińskiej, na forum UE podejmowane są inicjatywy o charakterze strategicznym oraz przyjmowane dokumenty prawne, takie jak: Ramowa Dyrektywa w sprawie Strategii Morskiej (RDSM), Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego, Zintegrowana Polityka Morska UE, których cele są analogiczne lub komplementarne.

## **4. PREZENTACJA POSZCZEGÓLNYCH SEGMENTÓW WSTĘPNEGO KRAJOWEGO PROGRAMU WDRAŻANIA BAŁTYCKIEGO PLANU DZIAŁAŃ**

### **4.1. SEGMENT I: EUTROFIZACJA**

#### **4.1.1. WPROWADZENIE**

Eutrofizacja to proces wzbogacania środowiska wodnego w zasoby mineralne, głównie pierwiastki biogenne: azot i fosfor, wykorzystywane jako składniki pokarmowe przez organizmy roślinne i niektóre mikroorganizmy. Zjawisko to może mieć pochodzenie naturalne, jak i antropogeniczne. W początkowej fazie wzrost eutrofizacji może być korzystny dla ekosystemu, gdyż stymuluje produkcję pierwotną. W wyniku nadmiernej ich ilości w wodach – głównie na skutek działalności człowieka - dochodzi do zaburzeń funkcjonowania na różnych poziomach fitocenoz, a w końcowym efekcie zachwiania równowagi całej sieci troficznej danej kategorii wód. Biogeny doprowadzane do Bałtyku są wylapywane przez florę wodną – glony i rośliny okrytonasienne, co prowadzi do przyrostu ich biomasy. Nadmierne zakwity glonów, zwłaszcza tworzących fitoplankton, prowadzą do powstania na powierzchni tafli wód gęstych kożuchów tych organizmów, które izolują toń wodną od dostępu powietrza atmosferycznego oraz promieni słonecznych. Ogranicza to możliwość fotosyntezy makrofitom żyjącym w głębszych warstwach wód – np. morskich pęcherzykowatemu *Fucus vesiculosus*, z którym z kolei związanych jest wiele gatunków heterotroficznych, w tym narybek.

W końcowym efekcie eutrofizacja doprowadza do deficytu tlenu, zużywanego nadmiernie na proces rozkładu nagromadzonej martwej materii organicznej (głównie roślinnej). Doprowadza to zmian parametrów fizyko-chemicznych środowiska, a zawartość tlenu rozpuszczonego w wodzie staje się krytyczna dla większości organizmów, zwłaszcza kręgowców. Dodatkowo, z zalegającej martwej materii uwalniają się różne toksyczne substancje, tj. metan, wodór, cyjanowodór, amoniak, siarkowodór i inne toksyny produkowane przez sinice oraz pozostałe mikroorganizmy.

Wskaźnikiem zawartości biogenów w akwenu jest m. in. stosunek rozpuszczonego azotu nieorganicznego do rozpuszczonego fosforu nieorganicznego, zwany stosunkiem molowym N:P (liczba Redfielda). Optymalny stosunek molowy N:P dla rozwoju fitoplanktonu wynosi 16:1. Stosunek ten uwzględnia zarówno bezpośrednią emisję N i P z lokalnych źródeł, depozyty z atmosfery, wiązanie N<sub>2</sub> przez sinice, jak i biogeny odprowadzane do morza wraz z wodami śródlądowymi. Dopływ azotu i fosforu do Bałtyku ze źródeł zewnętrznych powoduje, że stosunek tych pierwiastków jest znacznie zaburzony.

W Bałtyku ma miejsce ograniczona wymiana wód i zjawisko pionowej stratyfikacji mas wodnych – co utrudnia napowietrzanie (i dotlenianie) warstw przydennych i sedymentów. Dodatkowo, niskie zasolenie oraz przejściowy charakter wód Bałtyku – nie będący zarówno prawdziwym środowiskiem oceanicznym, jak i słodkowodnym, powoduje, że jest to morze wybitnie wrażliwe na wzbogacenie biogenami i w konsekwencji eutrofizację – obecnie największe zagrożenie dla Bałtyku.

Nadrzędnym strategicznym celem niniejszego segmentu Bałtyckiego Planu Działań jest Morze Bałtyckie niezagrożone przez eutrofizację. Realizacja celu uwarunkowana jest przede wszystkim stopniową redukcją ładunków azotu i fosforu odprowadzanych do Bałtyku przez Państwa – Strony Konwencji HELCOM, których terytorium zlokalizowane jest w całości lub częściowo w zlewni rozpatrywanego akwenu. Tabela zamieszczona poniżej zawiera wstępne szacunkowe całkowite wielkości redukcji ładunków azotu i fosforu (przy uwzględnieniu wszystkich źródeł pochodzenia biogenu w wodach morza), dla poszczególnych krajów i których weryfikacja nastąpi do 2013 roku.

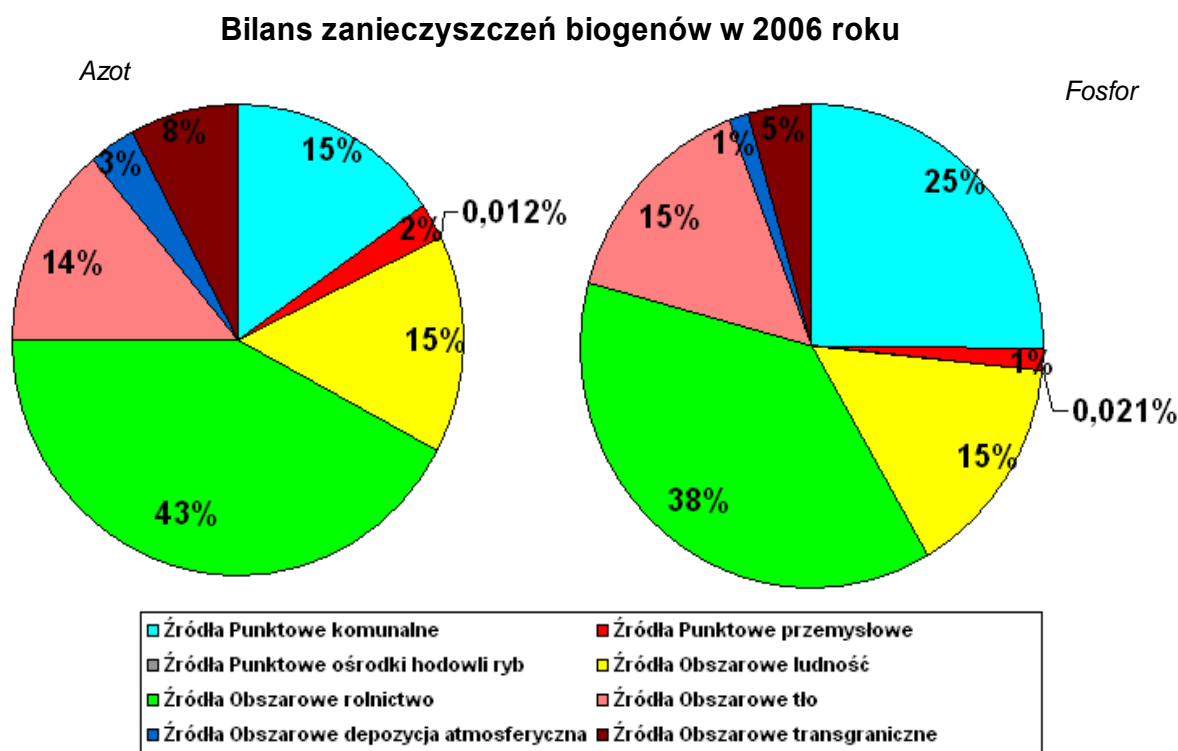
**Tab.4.1 Zestawienie całkowitych wstępnych wielkości ładunków azotu i fosforu określonych w BPD do redukcji dla poszczególnych państw-stron Konwencji Helsińskiej do 2021 r.**

Lp	Kraj	Wielkość ładunków biogenów odprowadzanych do Bałtyku wraz z wodami ze źródeł lądowych w 2000 r.		Całkowite wstępne wielkości redukcji ładunków biogenów w wodach Bałtyku, określone do osiągnięcia w BPD do 2021 r.	
		Fosfor [t]	Azot [t]	Fosfor [t] i %	Azot [t] i %
	1	2	3	4	5
1	Dania	1860	58920	<u>16</u> 0,86%	<u>17210</u> 29,21 %
2	Estonia	970	26870	<u>220</u> 22,68 %	<u>900</u> 3,35 %
3	Finlandia	4840	101660	<u>150</u> 3,10 %	<u>1200</u> 1,18 %
4	Niemcy	490	18610	<u>240</u> 48,98 %	<u>5620</u> 30,20 %
5	Łotwa	2210	67490	<u>300</u> 13,57 %	<u>2560</u> 3,80 %
6	Litwa	1900	47890	<u>880</u> 46,31 %	<u>11750</u> 24,53 %
7	<b>Polska</b>	<i>12650</i>	<i>191170</i>	<u>8760</u> 69,25 %	<u>62400</u> 32,64 %
8	Rosja	4620	79190	<u>2500</u> 54,11 %	<u>6970</u> 8,80 %
9	Szwecja	4970	153070	<u>290</u> 5,83 %	<u>20780</u> 13,57 %
	Σ	34510	744870	<u>13356</u> 38,70 %	<u>129390</u> 17,37 %
10	<b>Transgraniczny wspólny ładunek</b>			1660	3780

Wielkości ładunków fosforu i azotu odprowadzonego z obszaru Polski do Bałtyku przedstawiono w rozdziale II w tabelach 2.7 – 2.11 niniejszego opracowania.

Szacuje się, że ogółem około 75% ładunku azotu, a także co najmniej 95% ładunku fosforu, wprowadzają do Bałtyku rzeki i tzw. bezpośrednie zrzuty z wodami. Około 25% ładunku azotu pochodzi z depozycji atmosferycznej. Przyczyniają się do tego różne sektory gospodarcze, chociażby energetyka i transport (głównie poprzez emisję NO<sub>x</sub> do atmosfery), rybołówstwo.

W przypadku Polski szacuje się, że duże znaczenie ma rolnictwo i leśnictwo, zwłaszcza zużycie nawozów zawierających w swym składzie biogeny w powiązaniu z rodzajem produkcji roślinnej a także ścieki bytowe. Zmiany w użyciu nawozów sztucznych w latach 1990 – 2008 w ujęciu statystycznym przedstawiono w tab. 2.5.



Źródło: The fifth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-5)

W celu redukcji eutrofizacji realizowane są następujące operacyjne cele ekologiczne:

- stężenia substancji odżywczych zbliżone do poziomu naturalnego,
- przejrzysta woda,
- naturalne rozmieszczenie i występowanie roślin i zwierząt morskich,
- naturalny poziom natlenienia wód.

Powyższe cele będą realizowane m. innymi poprzez ustalenie w 2013 roku maksymalnych dopuszczalnych dopływów biogenów i osiągnięcie tych wielkości do roku 2021 poprzez wdrażanie krajowych programów redukcji biogenów i okresowe oceny ich efektywności. Działania te dotyczą zarówno ładunków biogenów odprowadzanych wodami, doprowadzanych wraz ze ściekami komunalnymi i przemysłowymi, pochodzących ze zrzutów punktowych oraz rozproszonych z różnych sektorów gospodarczych, jak i depozycji atmosferycznej. Główną rolę w zakresie zmniejszania ładunków substancji biogenych odprowadzanych z wodami pełnić będą działania ujęte w programie wodno-środowiskowym kraju (w tym KPOŚK), w planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz warunkach korzystania z wód regionów wodnych i zlewni rzek, opracowanych zgodnie z ustawą Prawo wodne, transponującą zapisy Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Rozwinięta zostanie współpraca międzynarodowa, aby zredukować ładunki docierające do Bałtyku z wodami transgranicznymi z Ukrainy, a przede wszystkim z Białorusi (szacunkowe ilości to 1 660 ton fosforu i 3 780 ton azotu pochodzących z terytorium tego kraju). Wspólne inicjatywy będą podejmowane m.in. w ramach projektów dwustronnych lub wielonarodowych, oraz poprzez inne istniejące mechanizmy finansowe i porozumienia międzynarodowe, jak Konwencja EKG ONZ z 1992 r. o ochronie i użytkowaniu cieków transgranicznych i jezior międzynarodowych.

#### **4.1.2. OPIS DOTYCHCZASOWYCH I PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SEGMENTU I: EUTROFIZACJA (wg zindeksowanego wykazu BPD)**

### **I. USTALENIE DOPUSZCZALNYCH DOPLÝWÓW BIOGENÓW I PLANOWANIE DZIAŁAŃ**

#### **E-5, E-9: Opracowanie krajowego programu i ocena jego efektywności**

**Termin: opracowanie wstępnego programu krajowego - 2010, ocena efektywności rewizja celów redukcyjnych - 2013, wdrażanie – najpóźniej od 2016, osiągnięcie celów - 2021**

#### **Działania dotychczasowe:**

We współpracy z właściwymi resortami odpowiedzialnymi za poszczególne aspekty jakości środowiska wodnego przeprowadzona została inwentaryzacja aktów prawnych regulujących działania na rzecz ograniczania eutrofizacji, w tym wynikających z zobowiązań wspólnotowych, jak również innych dokumentów i źródeł informacji. Działania te są obecnie na etapie przeglądu, w

szczegółności dla sektorów: rolniczego, leśnego i związanego z oczyszczaniem ścieków komunalnych, jak również przyczyniających się do emisji związków N i P do atmosfery – co jest opisane w dalszej części niniejszego opracowania.

### **Działania planowane:**

Polska będzie uczestniczyć w dyskusji nad podejściem do oceny efektywności krajowych programów, zwracając w szczególności uwagę na konieczność dokonywania oceny efektów ekologicznych w dłuższych okresach czasu, aby zapewnić obiektywność uzyskanych danych, biorąc także pod uwagę zastrzeżenie, co do zasadności monitorowania kosztów w sytuacji zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego państw – stron.

Działania mające na celu ograniczanie zrzutów substancji biogenych są sukcesywnie podejmowane w powiązaniu z zobowiązaniami wspólnotowymi. Jednakże ich efekty w aspekcie redukcji ładunków odprowadzanych do Bałtyku wymagają oszacowania. Dobry stan ekologiczny jednolitych części wód, w tym wód przejściowych i przybrzeżnych powinien zostać osiągnięty w 2015 r., co powinno przełożyć się na zmniejszenie ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych z obszarów dorzeczy.

### **E-10: Identyfikacja oraz uwzględnienie odpowiednich działań w planach gospodarowania wodami w dorzeczu zgodnie z wymaganiami RDW”**

**Termin: 2008 – 2009 r.**

### **Działania dotychczasowe:**

Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz programy działań zapisanych w Programie wodno - środowiskowym kraju, to podstawowe dokumenty planistyczne związane z wdrażaniem zapisów Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE. Stanowią one podstawę podejmowania decyzji mających wpływ zarówno na stan zasobów wodnych oraz zasady gospodarowania wodami w przyszłości jak i na warunki rozwoju społeczno-gospodarczego całego kraju oraz poszczególnych regionów. Zgodnie z zapisami art. 119 ustawy z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.) plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy sporządza i aktualizuje Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej, a następnie zatwierdza Rada Ministrów i ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”. Od 2009 r. obowiązuje również Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy (Dz.U. z 2009 r. Nr 106, poz.882 ).



W programie wodno-środowiskowym kraju zapisano szereg działań wynikających z regulacji UE, w tym Dyrektywy Ściekowej (Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych) i Dyrektywy Azotanowej, planowanych do realizacji również w odniesieniu do zlewni rzek wpadających bezpośrednio do Morza Bałtyckiego. Realizacja działań zmierzających do doprowadzenia wszystkich jednolitych części wód do przynajmniej stanu dobrego (lub mających na celu utrzymanie tego stanu) spowoduje ograniczenie emisji biogenów do wód, a tym samym zmniejszy ich ładunek odprowadzany z Polski do Morza Bałtyckiego.

## **II. ZMNIEJSZANIE ŁADUNKU BIOGENÓW ODPROWADZANYCH Z ŁĄDU**

**E-11, E-12: Zaawansowane oczyszczanie ścieków komunalnych w ramach Zalecenia HELCOM 28E/5 dla RLM: > 200000; > 100000; 10000 - 100000; 2000 - 10000; 300-2000  
Termin: 2010 – 2018 r. (w zależności od RLM ).**

### **Dotychczasowe działania:**

Odnosnie aglomeracji > 100000 RLM – wdrażanie działań następuje zgodnie z Krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK) przyjętym w dniu 16 grudnia 2003 r. przez Radę Ministrów. Program ten został wprowadzony do polskiego systemu prawnego poprzez ustawę Prawo wodne. Program ma służyć wdrożeniu dyrektywy 91/271/EWG, przy uwzględnieniu okresów przejściowych. Porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i zaspakajanie potrzeb ludności w dziedzinie odprowadzania ścieków należy do zadań własnych gmin, z kolei zadaniem państwa jest przede wszystkim tworzenie prawnych, organizacyjnych i finansowych instrumentów wspomagających działania samorządów lokalnych – w tym zakresie działania te realizuje Prezes KZGW przy współpracy z Ministrem Środowiska, Głównym Inspektorem Sanitarnym, Ministrem Rozwoju Regionalnego i marszałkami województw pełniących w stosunku do gmin funkcje koordynacyjne. W celu zapewnienia warunków do realizacji KPOŚK utworzono Międzyresortowy Zespół do spraw Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych.

Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych został przygotowany na podstawie uzyskanych w 2003 r. od gmin „Informacji o stanie i zamierzeniach dotyczących realizacji przez gminę przedsięwzięć w zakresie wyposażenia terenów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę, w zbiorcze sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych (wg stanu na koniec 2002 r.)” KPOŚK był do tej pory dwa razy aktualizowany w celu weryfikacji i uaktualnienia zapisów w zakresie planowanych inwestycji dotyczących budowy zbiorczych sieci kanalizacyjnych oraz budowy i rozbudowy lub modernizacji oczyszczalni ścieków.

### **Tab.4.1.2.1 . Koszty realizacji KPOŚK i jego kolejnych aktualizacji [mln zł].**

Przedmiot inwestycji:	KPOŚK	AKPOŚK 2005	AKPOŚK 2009
Sieci kanalizacyjne	24 086	32 130	19 166
Oczyszczalnie ścieków	11 292	10 511	11 359
Zagospodarowanie osadów			1 313
<b>Razem</b>	<b>35 378</b>	<b>42 642</b>	<b>31 838</b>

źródło : [www.kzgw.gov.pl](http://www.kzgw.gov.pl)

Ładunki zanieczyszczeń w ściekach komunalnych, odprowadzanych po oczyszczeniu do wód powierzchniowych uległy znaczącemu zmniejszeniu w przeciągu lat: 1995 – 2007 (z danych GUS):

- zawartość azotu ogólnego zmniejszyła się z 30,2 do 21,4 [tys.ton/rok];
- zawartość fosforu ogólnego zmniejszyła się z 6,9 do 1,7 [tys.ton/rok].

Ta tendencja spadkowa znajduje odzwierciedlenie w wynikach uzyskanych podczas badań PLC:

- wyniki PLC-4 z 2000 r. wskazują, że ładunek N ogólnego w ściekach komunalnych odprowadzanych po oczyszczeniu do wód wyniósł 38,3 [tys.ton/rok], a P ogólnego 5,1 [tys.ton/rok];
- wyniki PLC-5 z 2006 r. wskazują, że ładunek N ogólnego w ściekach komunalnych odprowadzanych po oczyszczeniu do wód wyniósł 35,0 [tys.ton/rok], a P ogólnego 3,6 [tys.ton/rok].

Na bieżąco realizowane są działania z zakresu rozwoju sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, w tym budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, głównie na terenach wiejskich.

Liczba oczyszczalni ścieków obsługujących miasta i wsie wzrasta sukcesywnie od lat 90-tych, a w przeciągu okresu: 2000 – 2008 wzrosła z ogółem z 2475 do 3142 w miastach, z kolei na wsiach z 1510 do 2213, w tym liczba oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów (wg danych GUS):

- w miastach wzrosła z 256 do 419;
- na obszarach wiejskich wzrosła z 170 do 389.

Z kolei liczba ludności (w tys.) korzystająca z oczyszczalni ścieków w w/w okresie zmieniła się (wg danych GUS 2009) następująco:

- liczba ogólna w miastach wzrosła z 20488,6 do 24056,2; w tym liczba mieszkańców korzystająca z oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów wzrosła z 7329,0 do 16159,1;
- na obszarach wiejskich liczba ogólna wzrosła z 1560,5 do 3822,1; w tym liczba mieszkańców korzystająca z oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów wzrosła z 335,4 do 1603,6.

Ogólna liczba oczyszczalni ścieków przemysłowych zmniejszyła się ogółem z 1626 do 1154, jednak liczba oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów wzrosła z 32 do 55. Z kolei ogólna liczba oczyszczalni ścieków komunalnych zwiększyła się ogółem we wspomnianym okresie z 2417 do 3090, w tym liczba oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów wzrosła z 421 do 797.

Z danych MRiRW wynika, że przeprowadzony w ostatnich latach proces wyposażenia obszarów wiejskich w sieć wodociągową był bardzo intensywny i efektywny - w 2008 roku gęstość sieci wodociągowej w Polsce wyniosła 84 km na 100 km<sup>2</sup>, przy czym na obszarach wiejskich wyniosła 70,1 km/100 km<sup>2</sup>. Proces wyposażania obszarów wiejskich (jak również miast) w sieć kanalizacyjną będzie kontynuowany. W 2008 roku z sieci kanalizacyjnej korzystało ogółem 61% ludności, przy czym w miastach 85,5%, natomiast na wsi jedynie 22,6%. Na koniec 2008 r. funkcjonowało na wsi 2213 zbiorczych oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości ponad 1 mln m<sup>3</sup>/dobę oraz 51943 indywidualnych oczyszczalni ścieków, które w części wynikają z systemu istniejących zabudowań (rozproszone osadnictwo na obszarach wiejskich utrudnia doprowadzenie sieci kanalizacyjnej, głównie z uwagi na dużą kapitałochłonność tego typu inwestycji).

Prognozuje się, że w kolejnych latach wzrośnie odsetek ludności wiejskiej korzystający z sieci wodociągowej i wyniesie w 2015 roku ok. 98%, z kolei odsetek ludności wiejskiej korzystający z sieci kanalizacyjnej w 2015 roku wyniesie ok. 75%.

Ostatnia ocena stopnia realizacji inwestycji, ujętych w KPOŚK, przeprowadzona przez GIOŚ w 2008 r. pokazuje, że liczba aglomeracji 5000 RLM, które nie zakończyły zadań w zakresie oczyszczalni ścieków zaplanowanych do końca 2005 r. wyniosła 48 (stan na 2007 r.). Ocena ta wykazała, że stopień sprawności większości istniejących oczyszczalni jest zadawalający w zakresie usuwania ładunków zanieczyszczeń.

Stały nadzór nad realizacją KPOŚK należy do kompetencji KZGW. Ponadto KZGW przygotował program dla zakładów przemysłowych odprowadzających ścieki ulegające biodegradacji „Program wyposażenia zakładów przemysłu rolno-spożywczego o wielkości nie mniejszej niż 4000 RLM odprowadzających ścieki bezpośrednio do wód, w urządzenia zapewniające wymagane przez polskie prawo standardy ochrony wód.” Objęto nim 114 zakładów odprowadzających ścieki bezpośrednio do wód lub do ziemi.

### **Planowane działania:**

Konieczne jest dalsze, efektywne i terminowe realizowanie zadań KPOŚK. Po wdrożeniu KPOŚK przeprowadzona zostanie analiza umożliwiająca ocenę osiągniętej redukcji ładunku biogenów w skali kraju. Dalsze kroki zostaną podjęte stosownie do potrzeb i możliwości.

Konieczne jest uzyskanie dokładnych danych o efektach oczyszczania nowych i projektowanych oczyszczalni ścieków komunalnych oraz identyfikacji miejsc odprowadzania oczyszczonych ścieków do odbiornika.

Ostatnia Aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (AKPOŚK 2009) miała miejsce w 2009 r. Działania prowadzone w ramach KPOŚK muszą zapewnić, że do 31 grudnia 2015 r. wszystkie aglomeracje  $\geq 2000$  RLM będą wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków o efekcie oczyszczania uzależnionym od wielkości oczyszczalni oraz zapewnieniu 75% redukcji związków azotu i fosforu ogólnego pochodzących ze źródeł komunalnych na terenie Polski. Dodatkowo aglomeracje  $< 2000$  RLM wyposażone w dniu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w systemy kanalizacyjne powinny posiadać oczyszczalnie zapewniające odpowiednie oczyszczanie ścieków. Z kolei do 31 grudnia 2010 zakłady przemysłu rolno-spożywczego o wielkości  $\geq 4000$  RLM są zobowiązane do redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych.

AKPOŚK 2009, załącznik 1, zawiera wykaz 1313 aglomeracji o RLM wynoszącym 44 161 819, które stanowią priorytet dla wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego. W ramach realizacji zadań objętych załącznikiem 1 koniecznym jest:

- zbudowanie 30 641 km sieci kanalizacyjnej,
- zmodernizowanie 2 883 km sieci kanalizacyjnej,
- zmodernizowanie lub rozbudowanie 569 oczyszczalni ścieków,
- zbudowanie 177 nowych oczyszczalni.

Ponadto dla aglomeracji  $< 10\ 000$  RLM należy zapewnić, że wydajność oczyszczalni mierzona RLM, przy założeniu dopuszczalnego przeciążenia, odpowiadać będzie co najmniej 80% ładunku zanieczyszczeń biodegradowalnych generowanego przez mieszkańców, turystów i zakłady przemysłowe (drobnej i średniej wielkości) oraz że systemy kanalizacyjne obsłużą co najmniej 50% aglomeracji w 2015 r.

Dla wszystkich nowobudowanych oczyszczalni zapewnienie wydajności oczyszczalni nie mniejszej niż ładunki generowane przez aglomerację lub jej część obsługiwaną przez oczyszczalnię.

Przewiduje się, że dla aglomeracji priorytetowych AKPOŚK 2009 zapewni:

**Tab.4.1.2.2. Obsługa aglomeracji przez systemy kanalizacyjne, dotychczasowa i spodziewana w wyniku realizacji KPOŚK i jego kolejnych aktualizacji.**

Wielkości aglomeracji wg RLM	Stopień obsługi aglomeracji przez system kanalizacyjny w 2006 %RLM	Stopień obsługi aglomeracji przez system kanalizacyjny w 2015 %RLM
$\geq 100\ 000$	91,4	95,4
$\geq 15\ 000 < 100\ 000$	80,2	93,1

≥10 000 <15 000	52,1	84,0
≥2 000 <10 000	53,7	90,2
<b>Średnia z aglomeracji:</b>	<b>82,8</b>	<b>93,7</b>

źródło. [www.kzgw.gov.pl](http://www.kzgw.gov.pl)

**Tab.4.1.2.3. Szacunek efektów ekologicznych usuwania zanieczyszczeń biodegradowalnych w wyniku realizacji KPOŚK i jego aktualizacji.**

Termin bilansowania efektów - koniec roku	Zapisy Traktatu Akcesyjnego		Aglomeracje spełniające wymagania przepisów prawnych*			Oczyszczalnie spełniające wymagania przepisów prawnych*		
	Liczba aglomeracji spełniająca wymogi	% RLM	Liczba aglomeracji spełniająca wymogi*	RLM	% RLM	Liczba oczyszczalni	Wydajność RLM	% RLM
2005	674	69	-	-	-	-	-	-
2008	-	-	628	19 647 966	44,8	719	23 582 545	50,6
2010	1069	86	1007	41 928 926	95,7	1138	44 996 053	96,5
2013	1165	91	1117	42 729 004	97,4	1274	45 894 911	98,4
2015	-	100	1313	44 161 819	100	1465	46 630 903	100

źródło. [www.kzgw.gov.pl](http://www.kzgw.gov.pl)

Spodziewanym efektem ekologicznym realizacji AKPOŚK 2009 na koniec 2015 r. będzie usunięcie 75% ładunków: azotu ogólnego i fosforu ogólnego pochodzącego ze źródeł komunalnych na terenie Polski i odprowadzanego do wód. Redukcja tego ładunku jest zadaniem priorytetowym dla ochrony wód powierzchniowych wód płynących i wód morza Bałtyckiego, przed zanieczyszczeniem powodowanym przez ścieki komunalne.

Ładunek ten będzie usunięty przez oczyszczalnie obsługujące 1313 aglomeracji ≥ 2000 RLM, generujących ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych odpowiadający 44 161 819 RLM. W 459 aglomeracjach o RLM 000 obejmujących ponad 500 gmin, wyposażonych w rozbudowane i zmodernizowane systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków z pełnym biologicznym oczyszczaniem i podwyższonym usuwaniem biogenów usuwane będzie 87% tego ładunku, a w przypadku azotu i fosforu ogólnego niemal 75%. Ścieki odprowadzane z 198 aglomeracji z przedziału >10000 RLM ≤15000 RLM, a także 978 aglomeracji <10000 RLM stanowiące 13% ładunku zanieczyszczeń biodegradowalnych i nieznaczną część ładunków azotu ogólnego i fosforu ogólnego pochodzących ze źródeł komunalnych na terenie Polski i odprowadzanych do wód, mogą stanowić zagrożenie dla czystości wód o charakterze lokalnym, nie stanowią natomiast istotnego zagrożenia dla czystości wód płynących w skali całego kraju i wód morza Bałtyckiego.

**E-11, E-12: Redukcja zrzutów z przydomowych oczyszczalni ścieków –Zalecenie HELCOM 28E/6 Małe oczyszczalnie ścieków dla pojedynczych gospodarstw domowych, małych przedsiębiorstw i osadnictwa rozproszonego (rekomendacja tymczasowa i finalna)**

**Termin: 2017 r. (dla zalecenia tymczasowego) i 2021 r. (dla zalecenia finalnego)**

### **Dotychczasowe działania:**

Zalecenie to dotyczy promowania następujących praktyk w odniesieniu do przydomowych oczyszczalni ścieków dla domów jednorodzinnych, niewielkich przedsiębiorstw i osad do 300 RLM:

- zaleca się, by na terenach, gdzie nie ma podłączenia do kanalizacji sanitarnej, nieoczyszczone ścieki nie były odprowadzane bezpośrednio do naturalnych systemów wodnych;
- zaleca się oczyszczenie ścieków z domów jednorodzinnych, niewielkich przedsiębiorstw i osad w taki sposób, aby emisja do środowiska w przeliczeniu na jednego mieszkańca [per capita] osiągnęła najwyższej wartości przedstawione w tabeli 4.1.2.4.

Oznaczać to będzie znaczną redukcję BZT<sub>5</sub> o ok. 80%, fosforu ogólnego o ok. 70% i azotu ogólnego o ok. 29%, dla domów o wysokim standardzie, z ciepłą wodą, prysznicami, pralnią, zmywarkami i toaletami spłukiwanymi wodą.

Wymogi wskazane w zaleceniu (alternatywa 2) zgodne są z dyrektywą ściekową UE 91/271/EWG.

<b>Parametr</b>	<b>Dopuszczalny ładunek w ściekach oczyszczonych (g · osoba<sup>-1</sup> · d<sup>-1</sup>)*</b>
BZT <sub>5</sub>	8
P <sub>tot</sub>	0,65
N <sub>tot</sub>	10

\* g · osoba<sup>-1</sup> · d<sup>-1</sup> oznacza gramy na osobę na dzień

**Alternatywa 2:** Wymagania oparte na emisji w przeliczeniu na jednego mieszkańca nie muszą mieć zastosowania tam, gdzie zostanie stwierdzone, że zainstalowana przydomowa oczyszczalnia ścieków, wykorzystująca Najlepszą Dostępną Technikę (BAT), działa w sposób zapewniający stężenie BZT<sub>5</sub> co najwyżej 40 mg/l w odpływie z oczyszczalni, a ChZT co najwyżej 150 mg/l.

### **Działania planowane:**

W Aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (AKPOŚK) 2009 z października 2008 r. zamieszczono informację, że gminy zaproponowały, w zakresie rozwoju systemów kanalizacyjnych, bardzo rozległe plany budowy kanalizacji obejmujące również tereny o zabudowie rozproszonej. Plany te wymagają optymalizacji, gdyż tereny te, m.in. ze względu na wysokie koszty budowy kanalizacji, powinny zostać wykluczone

z obsługi systemami kanalizacyjnymi, a zastosowane systemy indywidualne. Zastosowanie tych systemów oczyszczania ścieków musi jednak zapewnić równoważny, jak system kanalizacji zbiorczej, poziom ochrony środowiska.

**E-13: Zalecenie HELCOM 28E/7 – Działania zmierzające do zastąpienia polifosforanów w detergentach.**

**Termin: 2010 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Od stycznia 1995 r. obowiązuje w Polsce prawo ograniczające do 6% zawartość fosforu w środkach piorących dopuszczonych do obrotu na obszarze kraju, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 30.11.1994 r. ws. wymagań jakim powinny odpowiadać wyroby ze względu na potrzeby ochrony zdrowia i środowiska (Dz.U. z 1994 r. Nr 133, poz. 690). Produkty piorące muszą posiadać oznakowania świadczące o posiadaniu przez nie certyfikatu zawartości fosforu nie przekraczającej 6% wagi produktu.

**Działania planowane:**

W Polsce, na podstawie przeprowadzonych konsultacji z producentami polifosforanów oraz przeprowadzonej analizy rynku proszków do prania, zostaną wdrożone przepisy Zalecenia HELCOM 28E/7 wprowadzające ostre restrykcje w stosowaniu polifosforanów jako wypełniaczy w proszkach do prania do użytku konsumenckiego począwszy od 2015 roku. Pięcioletni okres dostosowawczy dla Polski jest niezbędny, aby można było dokonać zmiany profilu produkcyjnego w przedsiębiorstwach produkujących polifosforany, a także ze względu na małe firmy produkujące proszki do prania, które wymagają odpowiednio długiego czasu na przestawienie produkcji z detergentów polifosforanowych na bezfosforanowe.

**E-13: Zalecenie HELCOM 28E/7 – Działania zmierzające do zastąpienia polifosforanów w środkach do mycia naczyń**

**Termin: 2010 r.**

**Działania planowane:**

Dotychczas nie ma żadnych planów odnośnie wprowadzenia prawnego zakazu stosowania fosforanów w środkach do mycia i czyszczenia, a także jako wypełniaczy w detergentach do zmywania naczyń w obrocie konsumenckim. W tym zakresie Polska zaczeka na legislację unijną.

**E-23: Wspólne działania ukierunkowane na transgraniczne zanieczyszczenia z Białorusi i Ukrainy poprzez Konwencję EKG ONZ w sprawie Transgranicznych Cieków Wodnych i Jezior oraz Plany Gospodarowania Zlewniami Rzecznyymi w ramach RDW**

**Termin: 2008 - 2009r.**

**Działania dotychczasowe:**

Polska na podstawie umowy dwustronnej realizuje współpracę na wodach granicznych ze stroną ukraińską. Współpraca ta obejmuje także zagadnienia związane z ochroną wód przed zanieczyszczeniem (wspólny monitoring). W latach 2008/9, w ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina zrealizowany został trójstronny projekt „Budowa polsko-białorusko-ukraińskiej polityki wodnej w zlewni Bugu”. Jednym z efektów projektu jest przygotowanie eksperckiego projektu umowy dającej podstawy do utworzenia Międzynarodowej Komisji Ochrony Bugu (odpowiednika Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem).

**Działania planowane:**

Białoruś została zaproszona przez HELCOM do przedstawienia danych krajowych, które mają być włączone do PLC i będą uwzględnione w działaniach, w tym listę projektów priorytetowych takich jak komunalne i rolnicze punkty wysokiego zagrożenia *hot spots*.

Współpraca w ramach Programu VASAB (Vision and Strategy Around Baltic), którego członkami są m. in. Polska i Białoruś, na polu planowania przestrzennego. Program w Polsce realizowany jest przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Utworzone zostały trzy grupy robocze, w tym ds. planowania na morzu i zintegrowanego zarządzania obszarami przybrzeżnymi.

Ekspertski projekt umowy zakładającej utworzenie Międzynarodowej Komisji Ochrony Bugu, po uzgodnieniu go przez stosowne organy polskiej administracji, poddany zostanie odpowiednim negocjacjom przedstawicieli zainteresowanych stron (Polska, Białoruś, Ukraina i Komisja Europejska reprezentująca Unię Europejską).

**E-16: Wyznaczenie terenów rolniczych jako stref narażonych na biogeny**

**Termin: -**

**Dotychczasowe działania:**

Obszary wrażliwe na zanieczyszczenie azotanami pochodzenia rolniczego zostały wyznaczone dla potrzeb wdrażania Dyrektywy Azotanowej 91/676/EWG i ustanowiono listę obszarów szczególnie narażonych (OSN). Działania w tym zakresie podejmowane są głównie przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) oraz Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej (KZGW). W ramach tych działań KZGW przygotował dla Komisji Europejskiej sprawozdanie z czteroletniego okresu wdrażania w/w dyrektywy (2004–2008) tzw. „I Krajowy Raport



z wdrażania dyrektywy azotanowej (91/676/EWG) w Polsce.” Dodatkowe podstawy prawne to rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. ws. kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44). Podstawą były także oceny zanieczyszczenia wód azotanami w oparciu o wyniki PMŚ dla wód powierzchniowych i podziemnych oraz dane z GUS dotyczące zużycia nawozów i stanu pogłowia zwierząt gospodarskich.

Wstępną ocenę wpływu zanieczyszczeń azotanami na stan środowiska wodno-glebowego w Polsce wykonano w latach 2000-2001. W 2000 roku wstępnie wyznaczono również obszary podatne na zanieczyszczenia azotanami pochodzenia rolniczego, przyjmując wartości maksymalne występujące w tych przekrojach w odniesieniu do 50 mgNO<sub>3</sub>/l. W przypadku wód podziemnych analizie poddano dane z lat 1998-1999. Oceniono także eutrofizację wód śródlądowych, uwzględniając wyniki badań dla 788 jezior z lat 1991-2000. Analizowano także wpływ rolnictwa uwzględniając wyniki analiz profili glebowych na 30 cm, 60 cm i 90 cm.

Dalsze analizy przeprowadzono na przełomie lat 2003/2004. Wyznaczono 21 OSN, które objęły 2% powierzchni kraju. Obszary te ustanowione zostały prawnie na mocy 11 rozporządzeń dyrektorów poszczególnych RZGW, opublikowanych w Dziennikach Urzędowych poszczególnych województw. OSN o największej powierzchni wyznaczony został w regionie wodnym środkowej Odry (2823,31 km<sup>2</sup>), najmniejszy w regionie Górnej Odry (317,14 km<sup>2</sup>).

W 2008 roku dokonano weryfikacji OSN, której wyniki są na etapie uzgodnień z Komisją Europejską.

### **Działania planowane**

Wzmocnienie efektywności programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych na obszarach szczególnie narażonych, m.in. poprzez dalsze działania edukacyjne i doradcze w zakresie stosowania dobrych praktyk rolniczych.

W ramach realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich PROW 2007-2013 kontynuowane będą przedsięwzięcia w następujących pakietach: „Rolnictwo zrównoważone”, „Rolnictwo ekologiczne”, „Ochrona gleb i wód” i „Strefy buforowe”.

### **E-17: HELCOM Zalecenie 28E/4 Poprawki do Aneksu III Konwencji Helsińskiej – „Kryteria i działania związane z zapobieganiem zanieczyszczeniom ze źródeł lądowych” - Część II: Zapobieganie zanieczyszczeniom z rolnictwa**

#### **Dotychczasowe działania:**

Polska wdraża zalecenie zgodnie z zobowiązaniami wspólnotowymi w tym wynikającymi z Dyrektywy IPPC (Dyrektywa 2008/1/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 15.01.2008 r. dotyczącej zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli) i Dyrektywy Azotanowej 91/676/EWG. Działania w tym zakresie realizowane są głównie przez MRiRW oraz KZGW.

Wprowadzono wymogi przechowywania obornika, gnojówki i gnojowicy w budowlach o pojemności odpowiadającej minimum 6-miesięcznej produkcji tego nawozu w gospodarstwach usytuowanych na obszarach szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego (OSN) zajmujących 1,49% powierzchni kraju.

Zgodnie z ustawą o nawozach i nawożeniu (Dz.U. z 2007 r. Nr147 poz. 1033) istnieje wymóg przechowywania gnojówki i gnojowicy wyłącznie w szczelnych zbiornikach o pojemności umożliwiającej gromadzenie co najmniej 4-miesięcznej produkcji tego nawozu oraz przechowywania obornika na nieprzepuszczalnych płytach, zabezpieczonych w taki sposób, aby wycieki nie przedostawały się do gruntu przez podmioty, które prowadzą chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior.

W wyniku realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006” do końca 2007 r. zrealizowano 562 projekty pozwalające na bezpieczne przechowywanie obornika na powierzchni 38 553 m<sup>2</sup> i 28 841 m<sup>3</sup> gnojówki i gnojowicy.

W ramach w/w programu SAPARD zrealizowano w Polsce 408 projektów o łącznej liczbie 827 inwestycji, w tym budowa płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę lub gnojowicę o całkowitej objętości 51 664 m<sup>3</sup> (przechowywanie gnojówki i gnojowicy) i powierzchni 55 281 m<sup>2</sup> do przechowywania stałych nawozów.

Dotychczasowa pomoc finansowa przyznana w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich PROW 2004-2006 na dostosowanie gospodarstw rolnych do wymagań w zakresie przechowywania nawozów naturalnych i nawożeniu (płyty gnojowe, zbiorniki na gnojówkę lub gnojowicę) objęła ponad 69 tys. gospodarstw. Należy podkreślić, że inwestycje w tym zakresie w znaczący sposób przyczyniają się do ograniczenia odpływu zanieczyszczeń, które wynikają z niewłaściwego przechowywania nawozów naturalnych, do wód. Priorytetowe znaczenie ma to na obszarach szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć (OSN). Na tych obszarach przyznano pomoc dla ok. 3,5 tys. gospodarstw.

Inwestycje polegające na wyposażeniu gospodarstw w urządzenia do przechowywania nawozów naturalnych, szczególnie w ramach PROW 2004-2006, były realizowane w województwach kujawsko-pomorskim, wielkopolskim, mazowieckim i podlaskim, tj. w rejonach

największej koncentracji produkcji zwierzęcej. Budowa urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych była mniej rozpowszechniona w województwach o rozdrobnionej strukturze i niskim poziomie produkcji towarowej – podkarpackie, lubelskie, świętokrzyskie i małopolskie. Mniejszy nacisk na rozwój tej infrastruktury kładziono również w regionach o dużej produkcji towarowej lecz mniejszej obsadzie zwierząt takich jak: opolskie, dolnośląskie, lubuskie, zachodniopomorskie. Mniejszą aktywność beneficjentów z tych regionów można w znacznej mierze tłumaczyć lepszym stanem infrastruktury przed uruchomieniem programu.

Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich realizowane są także poprzez wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Oś II Programu zawiera działania mające na celu poprawę środowiska naturalnego i obszarów wiejskich. Implementacja tych instrumentów finansowych między innymi zapobiega procesowi pogarszania się stanu wód. Jednym z działań w ramach osi II, które skutecznie przyczynia się do ochrony środowiska przyrodniczego, w tym poprawy jakości gleb i wód jest Program Rolnośrodowiskowy (art. 39 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) z późn. zm), w ramach którego realizowane są różne pakiety, w tym: Pakiet. 1. Rolnictwo zrównoważone, Pakiet. 2. Rolnictwo Ekologiczne, Pakiet. 8. Ochrona gleb i wód oraz Pakiet. 9. Strefy buforowe, a także pakiety w zakresie ekstensywnego gospodarowania na trwałych użytkach zielonych. Pakiety te zawierają konkretne wymogi oraz zakazy, których przestrzeganie ma na celu m.in. ochronę wód przed zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego. Ponadto w programie rolnośrodowiskowym wdrażanym w latach 2007-2013 uruchomiono Pakiet 4. oraz Pakiet 5., którego realizacja ma przyczynić się do zachowania cennych siedlisk przyrodniczych i zagrożonych gatunków ptaków na obszarze Natura 2000 jak i poza nią. „

Prowadzone są kontrole przestrzegania przepisów o stosowaniu i przechowywaniu nawozów zgodnie z Dyrektywą Azotanową. Ustawa z dnia 10 lipca 2007 roku o nawozach i nawożeniu (Dz.U. z 2007 r., Nr 116, poz. 1033) nakłada na Inspekcję Ochrony Środowiska i Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska obowiązek kontroli w zakresie określonym w art. 32, 33, 34 i 35.

Realizowane są także założenia instrumentu wzajemnej zgodności *cross compliance* w ramach systemu płatności bezpośrednich. Wymogi wzajemnej zgodności w zakresie art. 4 i 5 dyrektywy azotanowej obowiązują od 2009 r.

Wdrożono system specjalistycznego monitoringu azotu mineralnego w glebie do głębokości 90 cm pod powierzchnią terenu na obszarze użytków rolnych w Polsce oraz monitoringu azotu i fosforu w wodach. Wykonawcą tego monitoringu jest Krajowa Stacja Chemiczno-Rolnicza

i okręgowe stacje chemiczno-rolnicze, przy merytorycznym wsparciu Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach (IUNG-PIB) oraz Instytutu Technologiczno-Przyrodniczego w Falentach (IT-P) - (dawniej IMUZ Falenty). Monitoring ten w nowej formule obejmującej grunty orne oraz użytki zielone został wdrożony w 2008 r. Wyniki monitoringu pozwalają lepiej rozpoznać stan zanieczyszczenia wód gruntowych w aspekcie działalności rolniczej.

Realizowany monitoring mieści się w zakresie wymagań objętych Przepisem 5. Monitoring środowiska, zmienionego Aneksu III do Zalecenia HELCOM 28E/4.

### **Działania planowane:**

Wprowadzenie odpowiednich działań prawnych i wykonawczych dla zwiększenia stopnia właściwego unieszkodliwiania/zagospodarowania odpadów pochodzących z uboju zwierząt. Dotyczy to również wyposażenia zakładów przetwórstwa mięsnego i/lub ubojni zwierząt w oczyszczalnie ścieków lub podczyszczalnie ścieków lub w inne rozwiązania zgodne z przepisami ochrony środowiska.

Rozwój programów wsparcia finansowego dla budowy i modernizacji obiektów inwentarskich, odnosi się to m. innymi do obiektów przeznaczonych dla gromadzenia i przechowywania obornika, płyt gnojowych i zbiorników na gnojowicę. Dalsze propagowanie stosowania Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.

Rozwój nowoczesnych technik pozyskiwania biogazu w oparciu o obornik i inne odzwierzęce produkty przemiany materii.

Dalsza rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodnej związanej z rolnictwem przyczyni się do lepszego gospodarowania zasobami wodnymi - m. innymi przez budowę zbiorników dla gromadzenia i retencjonowania wody opadowej. Dotyczy to również rozwoju systemu nawodnienia gruntów rolnych poprzez tworzenie/restaurację/zachowywanie obszarów podmokłych („wetlands”).

Propagowanie systemu nasadzeń roślin wychwytyjących i magazynujących (bioakumulacja) substancje zanieczyszczające, w tym wyłapujące nadwyżkę biogenów tzw. "Catch plants", towarzyszące głównym uprawom. Alternatywną metodą jest nasadzanie towarzyszących roślin o rozbudowanym systemie korzeniowym, co zmniejsza erozję gleb (a tym samym wymywanie biogenów i ich wprowadzanie do wód) oraz powoduje akumulację nadwyżki azotu i fosforu w częściach tych roślin.

Propagowanie odpowiedniej kultywacji gleb, w tym stosowanie płodozmianu i odpowiednich terminów obsiewu i nawożenia.

**E-19: Ustanowienie listy *hot spots* dot. farm zwierzęcych dla intensywnej hodowli bydła, drobiu i świń  
Termin: 2009 r.**

### **Dotychczasowe działania:**

Podmioty prowadzące chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk, oraz chów lub hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze powyżej 30 kg lub 750 stanowisk dla macior są tożsame z podmiotami rolnymi wyróżnionymi w Dyrektywie 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń i jako szczególnie uciążliwe podlegają procedurze uzyskiwania pozwoleń zintegrowanych. Szczegółowy katalog informacji, jakie powinien zawierać wniosek o udzielenie pozwolenia zintegrowanego określa ustawa Prawo ochrony środowiska. Podstawy prawne w tym zakresie to: rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. z 2002 Nr 122, poz. 1055). Szczegółowy harmonogram uzyskiwania pozwoleń zintegrowanych określony został w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dn. 26 września 2003 r. w sprawie późniejszych terminów do uzyskania pozwolenia zintegrowanego (Dz.U. Nr 177 poz. 1736 ze zm.).

Obowiązkiem zapewnienia pojemności składowisk do gromadzenia nawozów naturalnych pozwalających na minimum 6-miesięczny okres ich przechowywania są objęte gospodarstwa położone w wyznaczonych na podstawie Dyrektywy Azotanowej 91/676/EWG strefach narażonych na zanieczyszczenie związkami azotu pochodzącymi z źródeł rolniczych (OSN).

### **Działania planowane:**

Zostanie przeprowadzona inwentaryzacja ferm bydła o wielkości przekraczającej 400 DPJ w ramach działań GIOŚ.

Odnosnie kryteriów włączania/usuwania rolniczych *hot spots* Polska podtrzymuje złożone zastrzeżenie w zakresie konieczności dostosowania się do wymogów pojemności składowisk do gromadzenia nawozów naturalnych pozwalających na minimum 6-miesięczny okres ich przechowywania.

## **III. ZMNIEJSZANIE ŁADUNKU BIOGENÓW Z DEPOZYCJI Z POWIETRZA**

**E-25: Uwzględnienie w procesie rewizji dopuszczalnych poziomów emisji dla azotu, prowadzonym w ramach CLRTAP, skutków oddziaływania azotu pochodzącego z powietrza na ekosystem Bałtyku**

**Termin: -**

### **Dotychczasowe działania:**

Corocznie przekazywane są Organowi Wykonawczemu Konwencji LRTAP i Organowi Sterującemu EMEP krajowe dane umożliwiające obliczenie w skali kontynentu ładunków depozycji z powietrza na obszar lądu, jak również Morza Bałtyckiego.

Realizacja działań związanych z ochroną powietrza jest omówiona w przyjętym przez Radę Ministrów w październiku 2003 r. dokumencie „Polityka klimatyczna Polski – strategii redukcji emisji gazów cieplarnianych w Polsce do roku 2020”. Zgodnie z zapisami strategii tematycznej dotyczącej zanieczyszczenia powietrza (COM (2005) 446) zakłada się, że emisja amoniaku powinna zmniejszyć się o 27% do 2020 r. w stosunku do poziomu emisji z 2000 r.

Zawartość biogenów deponowanych z powietrza atmosferycznego do wód powierzchniowych spada systematycznie z roku na rok, co znajduje potwierdzenie w wynikach pomiarów zrzutów zanieczyszczeń ze źródeł rozproszonych, przeprowadzonych w ramach programów PLC-4 i PLC-5 oraz EMEP.

Zgodnie z danymi Inspekcji Ochrony Środowiska na podstawie wyników kontroli przeprowadzonych przez Krajowego Administratora Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji, Polska wywiązała się ze zobowiązań na rok 2008 dotyczących wielkości emisji tlenków azotu ze wszystkich obiektów energetycznego spalania (243 267 ton w porównaniu do wartości wymaganej: 254 000 ton).

#### **E-26, E-27: Wspólne stanowisko odnośnie zaostreżenia docelowych emisji dla azotu w ramach Dyrektywy Pułapowej i Protokołu z Göteborga w ramach CLRTAP”**

**Termin: w stałym przeglądzie**

#### **Dotychczasowe działania:**

Z informacji dostarczonych przez Ministerstwo Środowiska w odniesieniu do SO<sub>2</sub>, NO<sub>x</sub>, NH<sub>3</sub> oraz LZO (zanieczyszczenia będące przedmiotem dyrektywy NEC) emisje z 2007 roku były niższe od limitu dla Polski wynikającego z dyrektywy, a trendy emisji zanieczyszczeń wskazują na ich spadek lub stabilizację trendu. W związku z powyższym nie było potrzeby opracowania programu dodatkowych działań dotyczących redukcji krajowych emisji zanieczyszczeń, o którym mowa w art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy. W związku z tym, że dyrektywa NEC zakłada, że pełna implementacja jej wymogów może przebiegać do 2010 r. (nie wyklucza to jednak wcześniejszego zrealizowania zobowiązań), Polska stoi na stanowisku, że wykorzysta pełny okres dopuszczony dyrektywą. Pokazane wyżej trendy emisyjne wskazują, że Polska nie przekroczy wymaganych poziomów emisji SO<sub>2</sub>, NH<sub>3</sub> i NMLZO w 2010 roku. Wynik przeprowadzonych obliczeń wskazuje, że emisja NO<sub>x</sub> w Polsce w roku 2010 wyniesie 894 676 Mg, tj. wystąpi wzrost o 3,8% w stosunku do roku 2007, i przekroczenie dopuszczalnego limitu w 2010 r. Wynika to z następujących powodów – po pierwsze z modyfikacji metodologicznych obliczeń, a po drugie z wymagających

weryfikacji optymistycznych prognoz aktywności gospodarczych przyjętych w 2006 r. Mając na uwadze malejący trend emisji tlenków azotu w Polsce (lata 2006 – 2007), należy zauważyć, że w zmienionej sytuacji gospodarczej kraju i Europy należy wstrzymać się z ocenami nawet krótkoterminowych prognoz emisji substancji zanieczyszczających do czasu wypracowania i przyjęcia nowych założeń rozwoju gospodarczego poszczególnych krajów.

Stan zawansowania prac w zakresie rewizji procesu realizacji zobowiązań wynikających z zapisów Dyrektywy Pułapowej EC NEC oraz Protokołu z Göteborga jest prowadzony przez MŚ Departament Zmian Klimatu i Ochrony Atmosfery z udziałem Ministerstwa Gospodarki.

Ponadto:

- Krajowe Centrum Koordynacyjne ds. Modelowania i Kartowania Ładunków Krytycznych (zlokalizowane w IOŚ), wyznacza ładunki (depozycje) krytyczne zakwaszenia i eutrofizacji dla ekosystemów lądowych Polski oraz opracowuje ich mapy, a także wykonuje prognozy przyszłych obciążeń środowiska związkami siarki i azotu przy pomocy modeli dynamicznych. Wyniki prognoz służą budowaniu perspektywicznych strategii redukcji emisji siarki i azotu do powietrza,
- w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (podsystem monitoringu jakości powietrza) prowadzone są badania i oceny jakości powietrza, badania chemizmu opadów atmosferycznych i depozycji zanieczyszczeń do podłoża, w tym badania na poziomie tła zanieczyszczeń ukierunkowane na śledzenie zjawisk o charakterze kontynentalnym (zanieczyszczenia transgraniczne, zakwaszenie środowiska), w tym badania na stacjach EMEP, oraz badania mające na celu obserwację zjawisk o charakterze globalnym takich, jak zubożanie warstwy ozonowej.
- corocznie przekazywane są raporty Organowi Wykonawczemu Konwencji i Organowi Sterującemu EMEP z danymi o emisji zanieczyszczeń, z których można wyróżnić dwa okresy: pierwszy (1980-1989), w którym emisja wszystkich rozważanych rodzajów zanieczyszczeń utrzymywała się na stałym, wysokim poziomie i drugi (od 1989 r.- będącego rokiem przełomu politycznego i gospodarczego w Polsce), charakteryzujący się systematycznym spadkiem masy wyemitowanych zanieczyszczeń do powietrza. Opracowano i przyjęto dokumenty dotyczące polityki ekologicznej państwa i polityki energetycznej Polski do 2025 roku, oraz wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, a także naprawcze programy ochrony powietrza, Polska uczestniczy w międzynarodowej wymianie technologii.

**Działania planowane:**

Będzie niezbędna aktualizacja prognoz emisji w związku ze spodziewanymi zmianami aktywności gospodarczych. Należy wziąć pod uwagę niżej wymienione aspekty, które w efekcie skutkować będą redukcją emisji tlenków azotu tj:

- objęcie grupy źródeł przemysłowych (w większości przypadków) procedurą pozwoleń zintegrowanych, a więc i najlepszych dostępnych technik (dyrektywa IPPC),
- stosowanie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/80/WE z dnia 23 października 2001 r. w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych źródeł spalania paliw (dyrektywa LCP),
- stosowanie norm emisyjnych w oparciu o Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie standardów emisyjnych z instalacji (Dz.U. z 2005 r. Nr 260, poz.2181), które dotyczy określonej grupy procesów technologicznych m.in.: energetycznego spalania paliw,
- ograniczenie emisji tlenków azotu w wyniku zainstalowania palników niskoemisyjnych w zakładach energetycznych,
- ograniczenie oddziaływania tlenków azotu (źródła transportu, źródła „niskiej emisji” z rolnictwa i mieszkalnictwa oraz ciepłownictwo komunalne) wynikające z wymagań naprawczych programów ochrony powietrza.

**Tab.4.1.2.5.**

Rodzaj substancji	Emisja w raportach dotyczących dyrektywy NEC (Gg)				Limity dla Polski wg dyrektywy NEC na 2010 r. (Gg)
	2005 r.	2006 r.	2007 r.	Prognoza na 2010 r.	
SO <sub>2</sub>	1222	1203	1128	878	1397
NO <sub>x</sub>	811	879	861	895	879
NH <sub>3</sub>	326	287	291	302	468
<b>NMLZO antropogeniczne</b>	<b>585</b>	<b>600</b>	<b>584</b>	<b>646</b>	<b>800</b>

Ograniczenie emisji NO<sub>x</sub> i NH<sub>3</sub> pochodzenia rolniczego poprzez stosowanie alternatywnych źródeł energii oraz uprawę roślin energetycznych (przeznaczonych na biomasę lub biopaliwa). Zgodnie z PROW 2007 - 2013 przewiduje się, że udział energii odnawialnej w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 2010 roku wyniesie do 7,5%. Polska posiada duży potencjał w zakresie wytwarzania energii odnawialnej przez rolnictwo, szczególnie wartą podkreślenia jest wzrastająca powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzone są uprawy roślin energetycznych. Przyjmuje się, że roślina została przeznaczona na cele energetyczne, jeżeli producent rolny podpisał umowę na jej odbiór z podmiotem skupującym albo jednostką przetwórczą, pod warunkiem, że podmiot taki został zweryfikowany i zatwierdzony przez dyrektora oddziału terenowego Agencji Rynku Rolnego. Drugą możliwością przeznaczenia na cele energetyczne jest zużycie roślin



w gospodarstwie przez producenta rolnego uprawiającego te rośliny, m.in. działalność w zakresie produkcji materiałów energetycznych z biomasy (wytwarzanie brykietów).

Rozwój systemu dopłat dla firm specjalizujących się we wdrażaniu projektów produkcji biopaliw (zwłaszcza biopaliw drugiej generacji).

Istnieje konieczność wyposażenia instalacji w układy katalitycznego odazotowania, aby osiągnąć wymagane normy emisji NO<sub>x</sub> w spalinach do 2016 r. Należy m. innymi wymienić wyeksploatowane instalacje w krajowych elektrowniach i elektrociepłowniach – niestety jest to proces kosztowny i długotrwały (konieczność uzyskania kredytów inwestycyjnych przez przedsiębiorstwa).

## 4.2. SEGMENT II: SUBSTANCJE NIEBEZPIECZNE.

### 4.2.1. WPROWADZENIE.

Nadrzędnym strategicznym celem niniejszego segmentu Bałtyckiego Planu Działań BPD jest eliminacja zagrożeń żywych zasobów Morza Bałtyckiego substancjami niebezpiecznymi.

Nadrzędny cel realizowany jest poprzez cztery operacyjne cele ekologiczne:

- stężenia substancji niebezpiecznych w niewielkim stopniu odbiegające od naturalnych,
- osiągnięcie takiego stanu środowiska, w którym ryby i inne organizmy nie będą wykazywać zmian fizjologiczno-biochemicznych wywołanych obecnością substancji niebezpiecznych,
- skażenie radioaktywne na poziomie sprzed awarii w Czarnobylu.

W ramach HELCOM, związki chemiczne są zaliczane do grupy substancji niebezpiecznych, jeśli łącznie: wykazują toksyczność, są odporne na degradację (trwałe) i ulegają bioakumulacji (substancje PBT [Persistent-Bioaccumulating-Toxic]) lub są bardzo trwałe i wykazują wysoki stopień bioakumulacji (vPvB [veryPersistent-veryBioaccumulating]). Ponadto, substancjom wykazującym oddziaływanie na układy immunologiczny i hormonalny jest przypisywany ten sam poziom zagrożenia; one także są zaliczane do substancji niebezpiecznych.

Termin substancje niebezpieczne jest bardzo ogólny i nieprecyzyjny, dlatego HELCOM opracowała tymczasową listę 11 niebezpiecznych substancji /grup substancji priorytetowych, uznając, że stanowią one obecnie największe zagrożenie dla środowiska morskiego Bałtyku:

**Tab.4.2.1.1. Zestawienie 11 priorytetowych substancji/grup substancji niebezpiecznych HELCOM.**

<b>Substancje lub grupy substancji budzące szczególny niepokój w odniesieniu do Morza Bałtyckiego</b>	
1.	Dioksyiny (PCDD), furany (PCDF) & dioksyno-podobne polichlorowane bifenyle
2a.	Związki tributyllocyny
2b.	Związki trifenyllocyny (TPhT)
3a.	Eter pentabromodifenyloy (pentaBDE)
3b.	Eter oktabromodifenyloy (octaBDE)
3c.	Eter dekabromodifenyloy (decaBDE)
4a.	Sulfonian perfluorooktanu (PFOS)
4b.	Kwas perfluorooktanowy (PFOA)
5.	Heksabromocyklododekan (HBCD)
6a.	Nonylfenole (NP)
6b.	Etoksylowane nonylfenole (NPE)
7a.	Oktylfenole (OPE)
7b.	Etoksylowane oktylfenole (OPE)
8a.	Krótkołańcuchowe chlorowane parafiny (SCCP lub chloroalkany, C <sub>10-13</sub> )
8b.	Chlorowane parafiny o średniej długości łańcucha (MCCP lub chloroalkany, C <sub>14-17</sub> )
9.	Endosulfan
10.	Rtęć
11.	Kadm

Część z nich wymieniona jest również w wykazach substancji niebezpiecznych (w tym o znaczeniu priorytetowym) zamieszczonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej UE.

Ekspozycja na w/w substancje stwarza znaczne zagrożenie dla życia i zdrowia organizmów żywych zamieszkujących Bałtyk, przy czym o ich toksyczności decyduje wiele czynników tj.: droga wnikania do struktur wewnętrznych (pokarmowa, oddechowa, skórna); stężenie i okres narażenia; narządowa i subkomórkowa dystrybucja; miejsce działania, forma magazynowania i unieczynniania, interakcje z innymi substancjami; stężenie i okres narażenia organizmu oraz chemiczna forma występowania. Decydujące znaczenie ma również stan fizjologiczny organizmu oraz wiek, płeć i inne cechy wynikające z historii życia i behawioryzmu. Dodatkowy problem stanowi zdolność przeważającej części tych zanieczyszczeń, do bioakumulacji w tkankach organizmów i magnifikacji – zwiększania stężenia w kolejnych ogniwach łańcucha troficznego. Wzrasta ich toksyczność dla konsumentów ostatniego rzędu, w tym wielu drapieżników szczytowych, głównie kręgowców.

Należy także podkreślić, że mimo zaniechania stosowania niektórych tych substancji w produkcji przemysłowej, wiele z nich będzie obecnych w środowisku jeszcze przez dziesiątki lat, zmagazynowanych w glebie i osadach dennych, a przez to nadal „dostępnych” dla roślin, zwierząt i mikroorganizmów. Dzieje się tak w przypadku wielu środków ochrony roślin i stosowanych w nich substancji aktywnych – np. endosulfan lub stosowane jako fungicydy i środki antyporostowe związki zawierające cynę (tributylocyna, trifenylocyna).

Większość związków zawiera atomy chloru, bromu, fluoru lub jodu. Halogenacja zwiększa ich trwałość (wraz ze wzrostem liczby podstawników), lecz także ich lipofilność i toksyczność. Dotyczy to w szczególności pochodnych eterów i węglowodorów (np. chlorowane parafiny, nonylofenole/oktylofenole itd.), zawierających przynajmniej trzy atomy chloru w cząsteczce. PCB (polichlorowane bifenyle) przyczyniają się przykładowo do zaburzeń funkcji tarczycy, przenikają przez barierę łożyska drobnych kręgowców, przyczyniając się do zaburzeń rozwojowych. Zanieczyszczenie wód bałtyckich PCB i innymi substancjami chloroorganicznymi, przyczyniło się znacznie do spadku liczebności populacji gatunków bałtyckich fok, głównie poprzez uszkodzenia macicy uniemożliwiające zapłodnienie.

Dioksyny to z kolei duża grupa związków, która obejmuje dibenzo-p-dioksyny (PCDDs) i dibenzo-p-furany (PCDFs). Należą one do najbardziej toksycznych substancji chemicznych, powstają jako produkty uboczne w różnych procesach technologicznych, głównie podczas spalania. Toksyczność tych substancji zależy głównie od liczby i miejsc podstawiania chloru. Działając mutagennie i kancerogennie, przyczyniają się do uszkodzeń wątroby, dysfunkcji hormonalnych. Powodowane przez nie efekty mutagenne mają wpływ na następne pokolenia organizmów,

co w skrajnych przypadkach może doprowadzić do całkowitej ekstynkcji populacji danego gatunku. W środowisku wodnym ryby giną już przy stężeniach rzędu 0,1-0,3  $\mu\text{g}/\text{dm}^3$  2,3,7,8-TCDD.<sup>2</sup>

Rtęć i kadm to metale ciężkie ksenobiotyczne i niepotrzebne w prawidłowym funkcjonowaniu większości istot żywych (kadm jest niezbędnym kofaktorem enzymu występującego u morskich okrzemek). Przyczyniają się one do licznych zaburzeń zdrowotnych, w tym dysfunkcji sercowo-naczyniowych, rozrodczych, ekspresji genów i wielu innych, w tym ogólnej homeostazy. Trwają obecnie prace nad powołaniem w ramach UNEP Komitetu Negocjacyjnego do opracowania globalnej konwencji w sprawie rtęci.

Z przeprowadzonej ankietyzacji różnych sektorów przemysłowych w Polsce wynika, że znaczna część z 11 substancji lub grup substancji priorytetowych HELCOM nie jest już w Polsce stosowana lub wytwarzana w procesach produkcyjnych. Do wyjątków należą przede wszystkim: heksabromocyklododekan (HBCD), średniołańcuchowe parafiny chlorowane (MCCP) oraz rtęć. Zaprzestanie ich stosowania jest obecnie uzależnione od znalezienia alternatywnego substytutu mniej szkodliwego dla środowiska, ale porównywalnego pod względem efektywności i kosztów wiążących się z jego zastosowaniem. Prace nad znalezieniem tego typu substytutów prowadzone są w ramach m. innymi projektu COHIBA, którego partnerem jest również Polska. Wyniki niniejszego projektu będą zatem bardzo przydatne dla ewentualnego wprowadzenia zakazu stosowania w/w substancji niebezpiecznych.

#### **4.2.2 OPIS DOTYCHCZASOWYCH I PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SEGMENTU II - SUBSTANCJE NIEBEZPIECZNE (wg zindeksowanego wykazu BPD)**

**H-5; H-6: Opracowanie krajowego programu i ocena i jego efektywności**  
**Termin: opracowanie wstępnego programu krajowego - 2010, ocena efektywności - 2013,**

##### **Dotychczasowe działania:**

We współpracy z właściwymi resortami odpowiedzialnymi za poszczególne sektory gospodarki, przeprowadzona została inwentaryzacja aktów prawnych regulujących działania na rzecz redukcji zanieczyszczenia substancjami niebezpiecznymi, w tym wynikających z zobowiązań wspólnotowych, jak również innych dokumentów i źródeł informacji .

##### **Działania planowane**

---

<sup>2</sup> P. Migula, 2004: „Ekotoksykologia.”

Polska będzie uczestniczyć w dyskusji nad podejściem do oceny efektywności krajowych programów, zwracając w szczególności uwagę na konieczność dokonywania oceny efektów ekologicznych w dłuższych okresach czasu, aby zapewnić obiektywność uzyskanych danych, biorąc także pod uwagę zastrzeżenie, co do zasadności monitorowania kosztów w sytuacji zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego państw – stron, a także trudności związane z pozyskiwaniem szczegółowych informacji od podmiotów gospodarczych i administracji lokalnej.

**H-1, H-2: Zalecenie HELCOM 28E/8; Redukcja dioksyn i innych substancji niebezpiecznych z obiektów energetycznego spalania na niewielką skalę – Opracowanie ELVs (poziomy emisji)  
Termin: 2008 r.**

**Dotychczasowe działania:**

W trakcie 14 spotkania HELCOM LAND nie zapadła decyzja dotycząca ustanowienia limitów emisyjnych. Do czasu uzgodnienia wartości emisyjnych na forum HELCOM LAND prace wdrożeniowe będą dotyczyły działań ogólnych wynikających z treści zalecenia.

Przeprowadzony został program inwentaryzacji źródeł dioksyn do atmosfery: CEN/TC 264 „Air Quality – Dioxins” – podprogram The DG ENV European Dioxins Emission Inventory – Stage II: pt. : „Dioksyny w spalinach ze spalania i żywności.”

**Działania planowane:**

Polska w dalszym ciągu będzie pracować nad kształtem zalecenia dotyczącym ograniczenia emisji z małych urządzeń i instalacji spalania paliw.

**H-3: Wdrożenie wymagań HELCOM ws. prawidłowego postępowania z odpadami/składowiskami (Zalecenie HELCOM 24/5)  
Termin: -**

**Dotychczasowe działania:**

Najważniejsze krajowe przepisy w tym zakresie:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz.U. z 2007 r. Nr 39 poz. 251, z późn. zm).
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie podziemnych składowisk odpadów (Dz.U. z 2005 r. Nr 110, poz. 935 z dnia 22 czerwca 2005 r.).
- rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 7 września 2005 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu (Dz.U. z 2005 r. Nr 186, poz. 1553 z późn. zm.).

- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz.U. z 2003 r. Nr 61, poz. 549 z późn. zm.).
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 marca 2006 r. w sprawie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Dz.U. z 2006 r. Nr 49 poz. 356).
- Uchwała Rady Ministrów Nr 233 z dnia 29 grudnia 2006 r. w sprawie "Krajowego planu gospodarki odpadami 2010" (M.P. z 2006 r. Nr 90 poz. 946).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dn. 09.12.2002 r. w sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz.U. z 2002 r. Nr 220, poz. 1858).

Obecnie realizowany jest przez Ministerstwo Środowiska Krajowy plan gospodarki odpadami 2010 (Kpgo 2010). W ramach Kpgo 2010 przeprowadzane są 3-letnie cykle kontrolne zarządzających składowiskami tych odpadów w ramach IOŚ, pod kątem przestrzegania przepisów prawnych dotyczących ochrony środowiska i stopnia dostosowania instalacji do wymagań prośrodowiskowych.

Z raportów przygotowanych w maju 2008 r. przez MŚ (w oparciu o działania przeprowadzone przez Inspekcję Ochrony Środowiska) zakładać można, że Polska osiągnęła cele pośrednie w zakresie składowania odpadów komunalnych w 2006 r. w zakresie odzysku odpadów opakowaniowych, wynikające z członkostwa w UE.

### **Działania planowane:**

Udział w nowelizacji Zalecenia HELCOM 24/5.

Potrzebne jest zmniejszenie liczby składowisk odpadów w Polsce (proces D5), w tym dla odpadów niebezpiecznych, propagowanie „bezodpadowych” technik produkcyjnych oraz metod odzysku (proces R14), skuteczniejszy monitoring istniejących i zamkniętych składowisk pod kątem stosowanych zabezpieczeń przed emisją do powietrza atmosferycznego i odciekami do wód, posiadanej pojemności oraz sposobu eksploatacji oraz ograniczenie ich negatywnego oddziaływania na środowisko.

Warto wprowadzić środki dla skuteczniejszego egzekwowania przepisów prawnych dotyczących składowania odpadów, zasady „zanieczyszczający płaci” i obowiązku nakładającego na „wytwarzającego odpady” konieczność ich zagospodarowania (unieszkodliwiania/odzysku).

Brak odpowiednich norm i ustawy regulującej zawartość poszczególnych związków emitowanych z zamkniętych (nieczynnych) składowisk odpadów – konieczne jest wprowadzenie odpowiednich przepisów prawnych podejmujących te kwestie.

Należy wprowadzić odpowiednie regulacje prawne, co do metody poboru próby dla zbadania składu deponowanych odpadów na nieczynnych składowiskach.

W Polsce (zgodnie z danymi z GUS) istnieje ponad 765 legalnych składowisk odpadów, co świadczy o konieczności wprowadzenia dodatkowych działań o charakterze kontrolno-zapobiegawczych w stosunku do tego zagadnienia. Wszystkie eksploatowane instalacje do składowania odpadów, z wyłączeniem odpadów obojętnych, o zdolności przyjmowania ponad 10 ton odpadów na dobę lub o całkowitej pojemności ponad 25 000 ton muszą uzyskać pozwolenie zintegrowane, które spełnia warunki ochrony środowiska przy stosowaniu najlepszych dostępnych technik (BAT).

Europejskie Biuro IPPC nie przewiduje opracowania BREF-u dla składowisk odpadów. Monitorowanie i weryfikacja warstwy inertej na istniejących składowiskach odpadów (odpowiednia grubość) oraz bilansu masowego składowiska oraz dokumentu potwierdzającego posiadane pozwolenie zintegrowane (jeśli jest wymagane dla danego składowiska). Skuteczniejszy monitoring zamkniętych składowisk odpadów (m. innymi raz w miesiącu pomiar emisji zanieczyszczeń lotnych, tlenu, dwutlenku węgla, zawartości metanu i amoniaku - jeżeli jest instalacja odgazowująca).

Składowiska odpadów niebezpiecznych oraz składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne muszą być wyposażone w system drenażu wód odciekowych, zaprojektowany w sposób zapewniający jego niezawodne funkcjonowanie, w trakcie eksploatacji składowiska oraz przez co najmniej 30 lat po jego zamknięciu.

#### **H-4: Ocena potrzeby opracowania dalszych wymagań dla redukcji emisji metali ciężkich i innych substancji niebezpiecznych z produkcji energii i obiektów przemysłowych do spalania**

**Termin: 2008 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Zgodnie z decyzją podjętą podczas spotkania HELCOM LAND 13/2008, Polska dokonała oceny potrzeby opracowania dalszych wymagań dla redukcji emisji metali ciężkich i innych substancji niebezpiecznych z produkcji energii i przemysłowych urządzeń spalania.

Na podstawie przeprowadzonej oceny wszystkie państwa Strony Konwencji Helsińskiej, w tym Polska nie wyraziły zgody na wprowadzenie ostrzejszych wymogów odnośnie redukcji metali ciężkich pochodzących z dużych obiektów spalania, ponad te, które są wymagane prawem unijnym.

Dopuszczalne wartości emisji z dużych obiektów energetycznego spalania określone są m. in. w Dyrektywie 2001/80/WE. Wszystkie duże obiekty energetycznego spalania oddane do użytku po 27 listopada 2003 r. muszą spełniać wymogi Dyrektywy 2001/80/WE, przy

uwzględnieniu wynegocjowanych przez Polskę okresów przejściowych dla jej wdrożenia (dla głównych polskich elektrowni dotyczących wyłącznie emisji SO<sub>2</sub> i NO<sub>x</sub>).

Instalacje energetyczne o nominalnej mocy cieplnej przekraczającej 50 MW muszą stosować się także do zapisów Dyrektywy 96/61/WE (Dyrektywa IPPC), ostatecznie do 2010 r. dla wybranych 121 instalacji (głównie ciepłowni). Istniejące ciepłownie i elektrownie powinny być najpóźniej do 1 stycznia 2008 r. uzyskać pozwolenie gwarantujące przestrzeganie dopuszczalnych wartości emisji. Dla emisji pyłu (zawierającego metale ciężkie) nieosiągnięcie wartości dopuszczalnych zostało zaakceptowane dla 29 miejskich ciepłowni najpóźniej do końca 2017 r. Z uwagi na w/w okres przejściowy na wdrożenie Dyrektywy IPPC ewentualne zmiany w przepisach prawa krajowego powinny być rozważone po 2017 r. Wymagane jest zastosowanie BAT; w stosunku do metali ciężkich dotyczy to przede wszystkim zastosowania filtrów tkaninowych i odpylaczy elektrostatycznych (dla zakładów spalających paliwa ciekłe) oraz dodatkowo mokrej techniki odsiarczania gazów spalinowych (dla obiektów o mocy ponad 300 MW).

#### **Działania planowane:**

Działania dla wsparcia rozwoju i wdrożenia czystych technologii węglowych.

#### **H-7: Wykrywanie występowania wybranych substancji niebezpiecznych**

**Termin: 2008 – 2009 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Wdrożone zostały m. innymi programy redukcji ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin opracowane przez Instytut Ochrony Roślin. Przepisy art. 22 wymienionego poniżej rozporządzenia nr 396/2005 w przypadku niektórych substancji zezwalają na stosowanie narodowych najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów (NDP). Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 maja 2007 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pestycydów, które mogą znajdować się w środkach spożywczych lub na ich powierzchni (Dz.U. z 2007 r. Nr 119, poz. 817, z późn. zm.) zawiera narodowe NDP w środkach spożywczych lub na ich powierzchni, ustalone przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie oceny ryzyka i oddziaływania pestycydu i jego pozostałości na zdrowie człowieka i zwierząt, przeprowadzonej przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - Państwowy Zakład Higieny zgodnie z m.in. Dyrektywą 91/414/EWG dotyczącą wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin.

Polska uczestniczyła w projekcie "Screening study on occurrence of hazardous substances in the eastern Baltic Sea" w ramach, którego zostały przekazane próby wody oraz bioty pochodzące



z Zatoki Gdańskiej oraz Zalewu Szczecińskiego. Wyniki projektu będą dostępne pod koniec 2009 roku.

Morski Instytut Rybacki w Gdyni zrealizował projekt w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego SPO – Rybołówstwo: Monitoring bezpieczeństwa bałtyckich surowców rybnych w celu określenia ich przydatności do obrotu w oparciu o dopuszczalne limity zanieczyszczeń dioksynami i związkami dioksynopodobnymi (SPO-3). Termin realizacji projektu: 17.05.2005 r. do 30.04.2007 r.

Projekt miał na celu określenie stopnia zanieczyszczenia ryb bałtyckich dioksynami i dioksynopodobnymi polichlorowanymi bifenylami PCB w odniesieniu do dopuszczalnych zawartości określonych w dyrektywach UE. Rozporządzenie Komisji UE Nr 199/2006 z 19.12.2006 r. wprowadza maksymalne poziomy zawartości dioksyn oraz sumy dioksyn i dl-PCB w żywności, w tym w tkance ryb. Maksymalna dopuszczalna zawartość PCDD/F w rybach wynosi 4 pg WHO-TEQ/g tkanki, a maksymalna dopuszczalna zawartość sumy PCDD/F i dl-PCB wynosi 8 pg WHO-TEQ/g tkanki. W celu określenia dopuszczalnych poziomów zawartości dioksyn w żywności, Państwa Członkowskie UE zobowiązane są do gromadzenia i opracowywania danych odnośnie zawartości tych zanieczyszczeń m. innymi w rybach bałtyckich. Problem zawartości dioksyn w tkance ryb Morza Bałtyckiego, szczególnie jego północnej części, jest znaczący i może zagrażać w przyszłości rybołówstwu.

W Polsce, w latach 2006-2009 przeprowadzono badania kontrolne tkanki ryb na obecność dioksyn, furanów i dioksynopochodnych PCB na podstawie Rozporządzenia Komisji Europejskiej z dnia 19 grudnia 2006 r. ustanawiającego metody pobierania próbek i metody analizy do celów urzędowej kontroli dioksyn i dioksynopochodnych PCB w środkach spożywczych. W ramach Krajowego Monitoringu badania stężeń dioksyn i dl-PCB m.in. w rybach od 2007 roku prowadzi Państwowy Instytut Weterynaryjny w Puławach.

#### **Działania planowane:**

Rozwój badań nad oszacowaniem toksyczności mieszanin dioksyn – poziom toksyczności próby (TEQ, toxicity equivalent quotient) na podstawie sumy iloczynów stężeń i wartości współczynnika równoważnego toksyczność TEF (toxicity equivalent factor) dla poszczególnych kongenerów dibenzodioksyn wraz z bifenylami i dibenzofuranami.

#### **H-8: Wykrywanie źródeł wybranych substancji niebezpiecznych**

**Termin: 2009 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Polska bierze udział w projekcie "Control of hazardous substances in the Baltic Sea region (COHIBA)". W ramach współpracy przy realizacji projektu COHIBA - polski partner projektu Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych (IETU) przeprowadził pobór prób z 4 oczyszczalni ścieków (3 komunalnych i 1 przemysłowej) przy ujściu Wisły i Odry.

Ponadto Polska prowadzi projekt "Analysis of occurrence of priority substances in water ecosystems", którego celem jest m. innymi identyfikacja źródeł substancji priorytetowych według Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Inspekcja Ochrony Środowiska (w ramach poszczególnych WIOŚ) kontynuuje działania pokontrolne w odniesieniu do zakładów nie posiadających pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie ścieków zawierających substancje niebezpieczne.

### **Działania planowane:**

Wzrost kontroli i działań prewencyjnych w stosunku do instalacji stosujących ciężki olej opałowy w celu spełnienia wymagań jakości określonych w adekwatnych regulacjach prawnych, w tym rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 4 stycznia 2007 r. w sprawie wymagań jakościowych dotyczących zawartości siarki dla olejów oraz rodzajów instalacji i warunków, w których będą stosowane ciężkie oleje opałowe (Dz.U. z 2007 r. Nr 4, poz. 3).

KZGW planuje przeprowadzenie inwentaryzacji miejsc zrzutu substancji niebezpiecznych (wraz z ich lokalizacją).

Wsparcie działań realizowanych w ramach Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego w zakresie lokalizowania i dalszego postępowania z zatopioną w Bałtyku bronią chemiczną, głównie przez MI, Urzędy Morskie i MON. Uwzględnienie wyników fińskiego projektu MERCW ws. modelowania ryzyka ekologicznego związanego z depozycją broni chemicznej na dnie Bałtyku.

Skuteczniejsza kontrola zagrożeń wypadkami z udziałem substancji niebezpiecznych – Dyrektywa Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 roku w sprawie zarządzania zagrożeniami poważnymi awariami z udziałem substancji niebezpiecznych, zwana Dyrektywą Seveso II, zmieniona Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/105/WE z dnia 16 grudnia 2003 r.

Niektóre zapisy w/w Dyrektywy Seveso II i Konwencji Helsińskiej różnią się nieznacznie w odniesieniu do dopuszczalnych stosowanych wartości progowych  $Q_i$  dla niektórych substancji niebezpiecznych dla środowiska, które w kartach charakterystyki substancji niebezpiecznych oznaczane są jako R50, R50-53, R51-53. Jednak w wyniku zmian kryteriów kwalifikacyjnych Dyrektywy Seveso II wprowadzonych przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/105/WE wartości progowe  $Q_i$  dla substancji niebezpiecznych dla środowiska charakteryzowanych zwrotem R40 i R50-53 ustalone w Dyrektywie Seveso II i w Konwencji Helsińskiej, nie różnią się aktualnie od siebie i wynoszą 200 ton. Różnica występuje natomiast

w odniesieniu do substancji niebezpiecznych dla środowiska charakteryzowanych zwrotem R51-53 (Dyrektywa Seveso II – Qi = 500 ton; Konwencja Helsińska – Qi = 200 ton).

**H-9: Wprowadzenie Whole Effluent Approach (pełna ocena ścieków - WEA)”.**

**Termin: 2009 r.**

**Działania dotychczasowe:**

Działania w zakresie WEA będą uzależnione od wyników przedstawionych przez Finlandię. Prowadzone są badania rozpoznawcze występowania i skutków substancji niebezpiecznych w środowisku wodnym, uzupełnione o rozpoznanie źródeł dopływu wybranych substancji z oczyszczalni ścieków – komunalnych i przemysłowych, jak również z odcieków ze składowisk odpadów i kanałów burzowych. Praktyczne wdrożenie zasady uwzględniania pełnej oceny ścieków (WEA) w monitorowaniu kompleksowych zrzutów substancji niebezpiecznych w obszarze działania HELCOM oraz wykonanie pilotowego projektu dla przetestowania niektórych z zaproponowanych metod poprzez zbadanie komunalnych oczyszczalni ścieków i w wybranych specyficznych działach przemysłu w krajach HELCOM. Ustanowienie w oparciu o ocenę WEA, wartości granicznych zrzutów substancji PBT (trwałych, ulegających bioakumulacji i toksycznych).

**H-10, H-11: Ustanowienie rejestru produktów chemicznych opartych np. o regulacje ramowe UE w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów REACH (EC1907/2006)**

**Termin: 2010 r.**

**Dotychczasowe działania:**

W Polsce urzędem właściwym do spraw REACH (Rozporządzenie WE Nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.X.2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzeniu Europejskiej Agencji Chemikaliów) jest Biuro ds. Substancji i Preparatów Chemicznych w Łodzi. Organem pełniącym nadzór nad Biurem jest Minister Zdrowia. Biuro prowadzi rejestr niebezpiecznych preparatów wprowadzanych do obrotu na terytorium RP.

Od 2007 roku w Polsce funkcjonuje Centrum Informacji - REACH HELP DESK przy Biurze ds. Substancji i Preparatów Chemicznych, a przy Ministerstwie Gospodarki działa punkt konsultacyjny ds. REACH. Oba świadczą bezpłatną pomoc przedsiębiorcom.

Rejestr substancji podlegających rejestracji zgodnie z REACH oraz wykaz wszystkich substancji niebezpiecznych prowadzony jest przez Europejską Agencję Chemikaliów w Helsinkach. Inspekcja Ochrony Środowiska nadzoruje m.in. przestrzeganie obowiązku rejestracji zgodnie z REACH.

**H-14: Rozpoczęcie prac nad wprowadzeniem surowych restrykcji dla stosowania siarczanu perfluorooktanu (PFOS), nonylofenolu/etoksylanu (etylanu) nonylofenolu, krótkołańcuchowych parafin chlorowanych (SCCPs)**  
**Termin: 2008 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Rozporządzenie (WE) Nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzeniu Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (załącznik XVII) wprowadza ograniczenia dotyczące produkcji, wprowadzania do obrotu i stosowania, niektórych niebezpiecznych substancji, mieszanin i wyrobów w tym: sulfoniany perfluorooktanu (PFOS) – poz. 53, nonylofenol – poz. 46a, oksyetylenowany nonylofenol – poz. 46b, krótkołańcuchowe parafiny chlorowane (SCCP) – poz. 42).

Średniołańcuchowe parafiny chlorowane (MCCP) będą podlegały procedurze zezwoleń (REACH) w związku z obecną propozycją włączenia tej substancji do załącznika XIV REACH.

**Działania planowane:**

Wprowadzenie dalszych ograniczeń prawnych dotyczących stosowania tych substancji chemicznych w przemyśle będzie uzależnione od prawa Unii Europejskiej.

**H-12: Wprowadzenie ograniczeń w stosowaniu, jeśli istotne oceny wykażą konieczność zainicjowania działań, średniołańcuchowych parafin chlorowanych (MCCPs) oktylofenoli (OP)/etoksylanów (etylanów) oktylofenoli (OPE), kwasu perfluorooktanowego (PFOA), eteru dekabromodifenylu (decaBDE) i heksabromocyklododekanu (HBCD) lub wprowadzenie zamienników dla tych substancji**  
**Termin: 2009 r.**

**Działania planowane:**

Wprowadzenie regulacji prawnych w Polsce dotyczących ograniczenia stosowania wymienionych substancji chemicznych w przemyśle, będzie uzależnione od prawa Unii Europejskiej w tym zakresie.

Według wstępnej oceny nie będzie możliwe wprowadzenie w Polsce całkowitego zakazu produkcji i używania dla MCCP (średniołańcuchowych parafin chlorowanych) oraz HBCD (heksabromocyklododekanu). Substancje te mogą podlegać procedurze zezwoleń zgodnie z rozporządzeniem (WE) Nr 1907/2006 (REACH).

### **H-13: Wprowadzenie zakazu stosowania, produkcji, przetwarzania handlowego endosulfanu, pentabromodifenyloeterów (pentaBDE) i oktabromodifenyloeterów (octaBDE)**

**Termin: 2010 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Rozporządzenie (WE) Nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzeniu Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (załącznik XVII) wprowadza ostre restrykcje odnośnie wprowadzania do obrotu lub stosowania: pentabromowych pochodnych eteru difenyloвого – poz. 44, oktabromowych pochodnych eteru difenyloвого – poz. 45.

Zakaz stosowania i obrotu endosulfanem określa decyzja Komisji z dnia 2 grudnia 2005 r. dotycząca niewłączenia endosulfanu do załącznika I do dyrektywy Rady 91/414/EWG oraz cofnięcia zezwoleń na środki ochrony roślin zawierające tę substancję czynną. Ograniczenie w stosowaniu endosulfanu w Polsce jest również wprowadzone rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Wsi z 12 lutego 2008 r. w sprawie dopuszczalnych zawartości pozostałych pestycydów w materiałach paszowych i mieszankach paszowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 35, poz.201).

Polska ratyfikowała w dniu 14 września 2005 r. Konwencję Rotterdamską przyjętą 10 września 1998 r. w sprawie procedury zgody po uprzednim poinformowaniu w międzynarodowym handlu niektórymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi i pestycydami (weszła w życie 24 lutego 2004 r.).

#### **Działania planowane:**

Wprowadzenie dalszych ograniczeń prawnych dotyczących stosowania tych substancji chemicznych w przemyśle będzie uzależnione od prawa Unii Europejskiej.

Zastępowanie syntetycznych środków ochrony roślin metodami alternatywnymi takimi jak: biologiczne, fizyczne i agrotechniczne lub stosowanie syntetycznych nowoczesnych środków ochrony roślin oraz wykorzystanie zrównoważonego postępu technicznego i biologicznego w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu zmniejszy zagrożenie dla zdrowia człowieka, zwierząt oraz dla środowiska.

W działaniach dla substytucji pestycydów uznawanych za substancje niebezpieczne zastępowanych zamiennikami bardziej przyjaznymi dla środowiska, można uwzględnić wyniki badań Pesticide Action Network (PAN Europe`), której celem jest właśnie zastępowanie

niebezpiecznych środków ochrony roślin bardziej ekologicznymi alternatywami i redukcja zużycia pestycydów w Europie Środkowej i Wschodniej. Ograniczenie zastosowania pestycydów było ważnym założeniem Piątego Planu działań UE w Środowisku. Problem ten został ujęty również w Szóstym Planie działań UE na lata 2001-2010, gdzie wskazano na potrzebę osiągnięcia zrównoważonego poziomu stosowania pestycydów i obniżenia ryzyka wynikającego z ich stosowania oraz podjęcia ogólnoeuropejskich akcji dla ograniczenia wpływu tych substancji i preparatów na zdrowie ludzkie i środowisko („Strategia zrównoważonego stosowania pestycydów”). Zagadnienia te poruszane są także we Wspólnej Polityce Rolnej (WPR). Ponadto muszą być kontynuowane działania dla wdrożenia zintegrowanego zarządzania szkodnikami (IPM) przez profesjonalnych użytkowników pestycydów i promocji wdrożenia zasad IPM zanim nie staną się obowiązkowe od roku 2014.

Działania dla wdrożenia zasad zintegrowanego zarządzania uprawami (ICM) oraz wyników projektu zwanego HAIR (Zharmonizowane wskaźniki ryzyka związanego z pestycydami), który jest finansowany w ramach 6 wspólnotowego programu ramowego (6EAP) w zakresie badań i rozwoju. Należy także uwzględnić informacje dotyczące MRLs (Maksymalnych Dopuszczalnych Poziomów Pozostałości) w produktach spożywczych, zwłaszcza ze strony Europejskiej Komisji ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA).

Dodatkowe akty prawne [oraz inne działania](#):

- Dyrektywa 91/414/EWG dotyczącej wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin.
- Dyrektywa 98/8/WE dotyczącą wprowadzania do obrotu produktów biobójczych.
- Rozporządzenie (WE) 396/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości z pestycydów 2005 r. i zmieniające je Rozporządzenie Komisji (WE) NR 839/2008 z dnia 31 lipca 2008 r. w odniesieniu do załączników II, III i IV dotyczących najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów w określonych produktach oraz na ich powierzchni.
- Zagadnienia te są regulowane także w ramach Konwencji Rotterdamskiej (PIC) przyjętej 10 września 1998 r. ws. procedury zgody po uprzednim poinformowaniu w międzynarodowym handlu niektórymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi i pestycydami (weszła w życie 24 lutego 2004 r.) i Konwencji Sztokholmskiej (POP) w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych sporządzonej w Sztokholmie dnia 22 maja 2001r. oraz RDW (dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.X.2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej).
- Intensyfikacja działań dla ochrony wód przed substancjami niebezpiecznymi w odniesieniu jednostkowym dla gospodarstwa rolnego i parceli.

- Działania w ramach "prac scaleniowych gruntów rolnych" przyczynią się do trwałego rozwoju obszarów wiejskich, w tym stworzenia korzystniejszych warunków gospodarowania.
- Wprowadzenie minimalnych standardów dla produkcji ekologicznej uregulowane przez Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. ws. produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 (Dz. U. L 181/1 z 20.07.2007 r.) uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 2092/91 Rady Europy z dnia 24 czerwca 1991 r. ws. produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych, z dniem 1.01.2009 r.

**H-15: Ocena możliwości wprowadzenia ograniczeń dla zawartości kadmu w nawozach**  
**Termin: 2009 r.**

**Działania dotychczasowe:**

Podczas spotkania HELCOM LAND 15/2010 wszystkie państwa-strony Konwencji Helsińskiej zaakceptowały projekt Zalecenia HELCOM w sprawie kadmu w nawozach.

**Działania planowane:**

W dniu 13 stycznia 2009 r. weszła w życie dyrektywa 2008/105/WE, która ustaliła środowiskowe normy jakości dla substancji priorytetowych oraz niektórych innych substancji zanieczyszczających wody powierzchniowe, w tym w odniesieniu do kadmu i jego związków. Dyrektywa ta powinna zostać wdrożona w państwach członkowskich WE do dnia 13 lipca 2010 r. (kompetencje KZGW).

**H-16: Wprowadzenie ograniczeń dla stosowania rtęci w produktach i procesach oraz wsparcie prac zmierzających do dalszego ograniczenia oraz jeśli jest to możliwe - całkowitego zakazu występowania rtęci w produktach i procesach przetwarzania**

**Termin: od 2010 r. w stałym przeglądzie**

**Dotychczasowe działania:**

Rozporządzenie REACH (rozporządzenie WE nr 1907/2006), zał. XVII wprowadza ostre restrykcje odnośnie stosowania: związków rtęci – poz. 18 i rtęci w wyrobach – poz. 18a.

Dalsze działania w tym zakresie będą uzależnione od decyzji podjętych w 2010 r. w trakcie posiedzenia ministrów państw-stron Konwencji.

Ograniczenia odnośnie stosowania rtęci w produktach wprowadziły również:

- Dyrektywa 2002/95 Parlamentu Europejskiego i Rady ROHS w sprawie ograniczenia stosowania niektórych niebezpiecznych substancji w sprzęcie elektrycznym i elektronicznym,

- która została transponowana do prawa polskiego przepisami rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 27 marca 2007 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących wykorzystania w sprzęcie elektrycznym i elektronicznym niektórych substancji mogących negatywnie oddziaływać na środowisko (Dz.U. z 2007 r. Nr 69, poz. 457) (kompetencje MG),
- Dyrektywa 2006/66/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie baterii i akumulatorów oraz zużytych baterii i akumulatorów oraz uchylająca dyrektywę 91/157/EWG, która została transponowana do prawa polskiego przepisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach (Dz.U. z 2009 r. Nr 79, poz. 666).

### **Działania planowane:**

Od dnia 15 marca 2011 r. zgodnie z rozporządzeniem WE nr 1102/2008 na terenie WE obowiązywał będzie zakaz wywozu z terenu WE rtęci metalicznej (II) ((CH<sub>3</sub>)<sub>2</sub>Hg), rudy rtęci, chlorku rtęci (I) (Hg<sub>2</sub>Cl<sub>2</sub>), tlenku rtęci (II) (HgO) oraz mieszanin rtęci z innymi substancjami, w tym stopów rtęci o stężeniu co najmniej 95% wag. Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia rtęć metaliczna niewykorzystywana w przemyśle chloroalkalicznym oraz uzyskana w procesie oczyszczania gazu ziemnego oraz jako produkt uboczny z górnictwa metali nieżelaznych i operacji wytapiania, a także z rudy rtęci, od dnia 15 marca 2011 r. uznana zostaje jako odpad, a tym samym objęta reżimem dyrektywy 2008/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów.

W dniu 13 stycznia 2009 r. weszła w życie dyrektywa 2008/105/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2008 r., która ustaliła środowiskowe normy jakości dla substancji priorytetowych oraz niektórych innych substancji zanieczyszczających wody powierzchniowe, w tym odniesieniu do rtęci i jej związków. Dyrektywa ta powinna zostać wdrożona w państwach członkowskich WE do dnia 13 lipca 2010 r.

Obecnie rozpoczęły się prace nad nowym międzynarodowym instrumentem prawnym - konwencją w sprawie rtęci, która kompleksowo obejmie całość tego zagadnienia. Prace nad konwencją zgodnie z decyzją 25/5 UNEP powinny zakończyć się przed 27. sesją Rady Zarządzającej UNEP w lutym 2013 r. Decyzja dotycząca obszarów priorytetowych podjęta zostanie podczas spotkania Międzyrządowego Komitetu Negocjacyjnego w czerwcu 2010 r.

Restrykcje stosowania substancji niebezpiecznych w pojazdach mechanicznych (głównie w odniesieniu do kadmu, rtęci, ołowiu i sześciowartościowego chromu) wprowadza art.7 ustawy z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz.U. z 2005 r. Nr 25, poz. 202 z późn. zm.).

Inspekcja Ochrony Środowiska (w ramach poszczególnych WIOŚ) prowadziła w 2009 r. kontrole dla zakładów odprowadzających w ściekach rtęć (i kadm), nieskontrolowanych w latach



2007 i 2008 oraz skontrolowanych w 2008 r., które nie spełniły przepisów prawnych w tym aspekcie.

### **H-18: Wdrażanie Globalnie Zharmonizowanego Systemu (GHS) dla klasyfikacji i oznaczania chemikaliów**

**Termin: tak szybko jak to możliwe**

#### **Dotychczasowe działania:**

W grudniu 2008 r. zostało przyjęte rozporządzenie WE nr 1272/2008 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin chemicznych (tzw. rozporządzenie CLP). Wdraża ono w państwach UE światowy system GHS. Urzędem właściwym w Polsce ds. CLP/GHS jest Biuro ds. Substancji i Preparatów Chemicznych.

#### **Działania planowane:**

Działania zależne od decyzji HELCOM.

### **H-21: Ratyfikacja Konwencji Sztokholmskiej**

**Termin: 2010 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Polska ratyfikowała 30 września 2008 r. Konwencję Sztokholmską w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych sporządzoną w Sztokholmie dnia 22 maja 2001r. Termin wejścia w życie jej postanowień w stosunku do Polski upłynął 21 stycznia 2009 r.

MŚ realizuje Krajowy Program Wdrażania Konwencji Sztokholmskiej (KPWKS), finansowany w ramach Funduszu na rzecz Globalnego Środowiska GEF (kontrakt zawarty pomiędzy Organizacją Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego UNIDO, a Instytutem Ochrony Środowiska-IOŚ). Dotyczy on działań na rzecz zakazu stosowania i wprowadzania do obrotu, a także unieszkodliwiania zapasów i odpadów trwałych zanieczyszczeń organicznych (TZO). Celem programu jest także ograniczenie ich emisji/uwolnień z niezamierzonej produkcji oraz monitoring i kontrola występowania w środowisku.

Zlokalizowanie w skali kraju, kontrola i unieszkodliwianie TZO zdeponowanych na składowiskach, zwłaszcza zmagazynowanych w mogilnikach. Szczególne postępowanie wymagane jest dla odpadów przeterminowanych środków ochrony roślin. Obecnie, w poszczególnych województwach trwa systematyczna likwidacja mogilników na terenie Polski.

Przeprowadzona została ocena potencjału polskich firm w zakresie likwidacji składowisk przeterminowanych środków ochrony roślin i unieszkodliwiania odpadów pestycydów drogą

spalania. Pozwala ona wnioskować, że potencjał techniczny dla unieszkodliwiania TZO metodami tradycyjnymi jest obecnie wystarczający, jednak wszystkie one opierają się na spalaniu.

Analiza przeprowadzona w kraju pozwoliła założyć, że efektywny (także pod względem ekonomicznym) proces dekontaminacji w Polsce pod kątem PCB zostanie zakończony do 2010 r. Wymagania w tym zakresie regulują przepisy rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2002 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania substancji stwarzających szczególne zagrożenia dla środowiska oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji i urządzeń, w których były lub są wykorzystywane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz.U. z 2002 r. Nr 62, poz. 860) wydane na podstawie delegacji zawartej w art.163 ust. 1 ustawy prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 62 poz. 627).

. W ramach Krajowego Monitoringu badania stężeń dioksyn i dl-PCB m.in. w rybach od 2007 roku prowadzi Państwowy Instytut Weterynaryjny w Puławach.

Postanowienia Konwencji Sztokholmskiej są zbieżne z regulacjami krajowymi. Należy jednak rozszerzyć istniejący system pomiarów i badań emisji wszystkich TZO uwzględnionych w danej Konwencji. Konieczne jest też uzupełnienie norm z zakresu zawartości dioksyn, furanów, PCB i HCB w produktach żywnościowych i standardów emisyjnych z istniejących źródeł przemysłowych.

W stosunku do PCB pewne zapisy stosuje się także zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2002 r. ws. wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji i urządzeń, w których były lub są wykorzystane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz.U. z 2002 r. Nr 96, poz. 860).

Do każdej grupy związków: PCBs, DDT i PCDD/PCDF powinien być opracowany odrębny program przeciwdziałania.

- PCBs – Ministerstwo Gospodarki przeprowadzi pełną inwentaryzację dla tego związku, trwają prace badawcze dla opracowania metod unieszkodliwiania tych niebezpiecznych związków.
- DDT – nie można technologicznie usunąć całości tego związku oraz jego metabolitów ze środowiska, należy prowadzić stałe kontrole poziomu tych zanieczyszczeń, zwłaszcza w środowisku morskim.
- PCDDs/PCDFs – konieczne jest stosowanie bardziej bezpiecznych technologii spalania odpadów, eliminujących emisję tych związków.
- Pestycydy: aldryna, dieldryna, chlordan, endryna, heptachlor, mireks, toksafen są notowane w bardzo niskich stężeniach, nie zachodzi więc potrzeba ich unieszkodliwiania. Należy prowadzić kontrole i monitoring w ramach kompetencji MŚ.

**Działania planowane:**

Wdrożenie poprawek do Zał. A, B i C Konwencji Sztokholmskiej, które wejdą w życie 26 sierpnia 2010 r., dotyczących pentaBDE i PFOS. Celem usprawnienia procesu wycofywania PCB i urządzeń zawierających PCB w Polsce, na podstawie delegacji zawartej w art. 163 ust. 1 ustawy prawo ochrony środowiska, finalizuje się opracowanie nowego rozporządzenia Ministra Gospodarki w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.

**H-23: Rozwój efektywnego monitoringu biologicznego”****Termin: 2008 r.****Dotychczasowe działania:**

Polska oczekuje na wyniki projektu BEAST i wytyczne do wdrożenia monitoringu efektów biologicznych.

Morski Instytut Rybacki w Gdyni realizuje projekt finansowany przez UE: “Biological effects of anthropogenic chemical stress: Tools for the assessment of ecosystem health (BEAST; BONUS 114)”.- “Biologiczne oddziaływanie antropogenicznych zanieczyszczeń chemicznych: Mierniki oceny stanu środowiska”. Okres realizacji projektu: 01.01.2009 r. do 31.12.2011 r. Celem projektu jest opracowanie zintegrowanych mierników oceny stanu środowiska Morza Bałtyckiego w oparciu o pomiary zawartości zanieczyszczeń pochodzenia antropogenicznego oraz pomiary ich oddziaływania biologicznego. Uwzględniając zróżnicowanie hydrochemiczno-biologiczne poszczególnych subregionów Bałtyku, projekt obejmuje opracowanie i walidację biomarkerów oddziaływania zanieczyszczeń na poziomie molekularnym, subkomórkowym i osobniczym u organizmów należących do różnych poziomów troficznych. Projekt ma znaczenie dla zrozumienia presji antropogenicznej wywieranej na ekosystem oraz dla opracowania strategii ochrony i zrównoważonego socjo-ekonomicznego gospodarowania zasobami naturalnymi Bałtyku. W projekcie bierze udział 17 instytutów naukowych z UE i Rosji.

**H-24: Kontynuacja prac HELCOM odnoszących się do radioaktywności, w tym monitoring zrzutów/emisji z elektrowni nuklearnych, jak i ich efektów w środowisku morskim w celu osiągnięcia celów zamierzonych dla radioaktywności”****Termin: -****Dotychczasowe działania:**

Polska realizuje badania dla radionuklidów zgodnie z MORIS. Należy również podkreślić, iż Polska nie posiada elektrowni atomowych.

**Działania planowane:**

Pogłębianie współpracy z zakresu energetyki jądrowej, zwłaszcza dla zwiększenia poziomu bezpieczeństwa tego źródła energii.

Przepisy prawne w tym zakresie zawiera m. innymi ustawa Prawo atomowe (Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 18 z późn. zm.).

## **4.3. SEGMENT III: BIORÓŻNORODNOŚĆ I OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO**

### **4.3.1. WPROWADZENIE**

Nadrzędnym strategicznym celem niniejszego segmentu Bałtyckiego Planu Działań BPD jest zapewnienie korzystnego stanu ochrony bioróżnorodności Morza Bałtyckiego.

Morze Bałtyckie uznawane jest za ekosystem ubogi pod względem bogactwa gatunkowego i o niskim poziomie bioróżnorodności, unikatowy jednakże pod względem specyfiki ekologii zasiedlającej je flory i fauny oraz struktury zbiorowisk. Różnorodność biologiczna kształtuje się nie tylko pod wpływem presji ze strony zlewiska, ale również różnorodnych działań w obrębie samego akwenu.

Ochrona bioróżnorodności i środowiska naturalnego Bałtyku wiąże się nierozdzielnie z realizacją założeń trzech pozostałych segmentów BPD, zwłaszcza redukcją biogenów i substancji niebezpiecznych, odprowadzanych do wód morskich. Spowodowany eutrofizacją deficyt tlenu w przydennych warstwach przyczynia się do wzmożonej śmiertelności fauny bentosowej.

Operacyjne cele ekologiczne przyjęte przez HELCOM dla osiągnięcia korzystnego stanu ochrony bioróżnorodności są zgodne z międzynarodowymi konwencjami dotyczącymi ochrony Bałtyku, przede wszystkim Konwencją o Różnorodności Biologicznej przyjętą na Szczycie Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 roku (Convention on Biodiversity CBD) oraz Konwencją Berneńską o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk z 19 września w 1979 r. Skierowane są one na podejmowanie odpowiednich działań w obszarze 3 podstawowych zagadnień, mianowicie:

- naturalne krajobrazy morskie i lądowe (przybrzeżne);
- dobrze funkcjonujące i pozostające w równowadze populacje roślin i zwierząt;
- żywotne populacje gatunków.

Powyższe założenia są realizowane poprzez odtworzenie i utrzymanie integralności dna morskiego na poziomie gwarantującym funkcjonowanie ekosystemów, właściwe określenie głównych międzysektorowych założeń morskiego planowania przestrzennego w oparciu o podejście ekosystemowe, tworzenie obszarów chronionych, tworzenie szczegółowych map krajobrazowych. Konieczne jest także kartowanie, komplementacja i aktualizacja systemu klasyfikacji siedlisk/biotopów morskich oraz tworzenie i stałe uzupełnianie Czerwonych List gatunków zagrożonych.

Gromadzone są informacje odnośnie siedlisk i związanych z nimi gatunków, w zakresie ich rozmieszczenia, liczebność i stanu, przy uwzględnieniu warunków fizjograficznych, geograficznych i klimatycznych. W ramach BPD trzeba także prowadzić okresowe badania jakości wody, umożliwiające zapewnienie integralności, struktury i funkcjonowania ekosystemów, w celu ich odtworzenia lub zachowania.

Istotną rolę w zapewnieniu równowagi gatunkowej odgrywa zrównoważona polityka rybacka, ochrona zagrożonych gatunków ichtiofauny (zwłaszcza: dorsza, morskiego pstrąga, gatunków pelagicznych i wędrownych: węgorza i łososia).

#### **4.3.2 OPIS DOTYCHCZASOWYCH I PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SEGMENTU III: BIORÓŻNORODNOŚĆ I OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO (wg zindeksowanego wykazu BPD)**

### **I. NATURALNE KRAJOBRAZY MORSKIE I LĄDOWE**

**B-1, B-2, B-3: Wspólne opracowanie , w oparciu o podejście ekosystemowe, zasad planowania przestrzennego w środowisku morskim, na wielką skalę i w ujęciu międzysektorowym  
Termin: Opracowanie zasad - 2010 r.; testowanie i ocena -2012 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Od 2003 roku istnieje prawna możliwość tworzenia morskich planów zagospodarowania przestrzennego w Polsce, w oparciu o artykuł 37a ustawy o Obszarach Morskich Rzeczypospolitej Polskiej i Administracji Morskiej (tekst jednolity w Dz.U. z 2003 r. Nr153 poz.1502) Biuro Morskie PlanCoast Partner w Gdyni we współpracy z Instytutem Morskim w Gdańsku przygotowało (z aktywnym udziałem wielu zainteresowanych stron/udziałowców) pierwszy polski plan przestrzennego zagospodarowania wód morskich (MSP) dla zachodniej części Zatoki Gdańskiej - całkowita planowana powierzchnia morza to 291 400 ha (patrz również: [www.plancoast.eu](http://www.plancoast.eu).)

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego uczestniczy w programie VASAB (Vision and Strategy around Baltic Sea), w ramach którego jest opracowywana Długookresowa Perspektywa Rozwoju Przestrzennego Regionu Morza Bałtyckiego (Long-term Perspective on Spatial Development in the Baltic Sea Region – LTP/BSR). W kwietniu 2009 r. odbyła się druga runda krajowych konsultacji dokumentu LTP. 16 października 2009 r. w Wilnie odbyła się Konferencja Ministrów odpowiedzialnych za planowanie przestrzenne i rozwój. Na konferencji przyjęto wspólną Deklarację Ministrów oraz w/w dokument programowy.

Udział w projekcie UE „HERMES” – wyniki analizy społeczno-ekonomicznej i badawczej dla obszarów głębokomorskich.

#### **Działania planowane:**

Wykonanie strategicznej oceny oddziaływania dla MSP.

Zmiana ustawy o morskim planowaniu przestrzennym jest planowana na początek 2010 r., umożliwi to pełne oficjalne zatwierdzenie kompletnego MSPs.

Polska jest partnerem w UE BaltSeaPlan (Baltic Sea Use Planning) projekcie zatytułowanym „Wprowadzenie morskiego planowania przestrzennego dla Morza Bałtyckiego” realizowanym w latach 2009-2012.

W przyszłych działaniach na rzecz planowania przestrzennego należy uwzględnić wyniki Projektu INTERREG-IIIIB BALANCE, a także prace zrealizowane w ramach Komisji Helsińskiej – priorytety VASAB i HELCOM w zakresie planowania przestrzennego (Draft Marine Spatial Planning Principles for VASAB and HELCOM).

#### **B-4: Ustanowienie Bałtyckich Obszarów Chronionych HELCOM (BSPA)**

**Termin: noweBSPA do 2010 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Do 2009 r. Polska zgłosiła 4 Bałtyckie Obszary Chronione (Baltic Sea Protection Areas – BSPAs) powierzchniowo odpowiadające dwóm parkom narodowym: Wolińskiemu i Słowińskiemu oraz dwóm parkom krajobrazowym: Nadmorskiemu PK i PK Mierzeja Wiślana. W dniu 31 grudnia 2009 r. Minister Środowiska nominował pozostałe bałtyckie obszary Natura 2000 wyznaczone do tej pory w polskiej strefie Morza Bałtyckiego jako obszary HELCOM BSPA:

1. PLH320018 Ujście Odry i Zalew Szczeciński
2. PLB990003 Zatoka Pomorska
3. PLB990002 Przybrzeżne Wody Bałtyku
4. PLC990001 Ławica Słupska
5. PLB220004 Ujście Wisły

Jednocześnie przekazano uaktualnione granice obszarów Natura 2000 pokrywających się z wyznaczonymi dotąd obszarami HELCOM BSPA:

1. PLH320019 Wolin i Uznam (obszar pokrywający się z Wolińskim Parkiem Narodowym, BSPA ID 86)
2. PLH220023 Ostoja Słowińska (obszar pokrywający się ze Słowińskim Parkiem Narodowym, BSPA ID 85)

3. PLB220005 Zatoka Pucka (obszar pokrywający się z Nadmorskim Parkiem Krajobrazowym, BSPA ID 84)
4. PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana (obszar pokrywający się z Parkiem Krajobrazowym Mierzeja Wiślana, BSPA ID 83).

**B-5a: Ocena spójności ekologicznej sieci BSPA/MPA (Połączony Program Prac HELCOM/OSPAR**

**Termin: 2010 r.**

**Dotychczasowe działania:**

W dniach 23-25 listopada 2009 r. odbyło się seminarium biogeograficzne Natura 2000 dla regionu Morza Bałtyckiego w Polsce – głównym celem była weryfikacja czy zapewniany jest wystarczający poziom ochrony i spójności ekologicznej w zakresie wyznaczonych dotychczas stanowisk Bałtyckiej Natury 2000 dla Państw Członkowskich UE. W spotkaniu wzięło udział ponad 60 osób – przedstawiciele Komisji Europejskiej, European Topic Centre – Biological Diversity, delegaci ośmiu nadbałtyckich państw członkowskich (Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Niemcy, Polska, Szwecja), reprezentanci ekologicznych organizacji pozarządowych oraz obserwatorzy.

**Działania planowane:**

W wyniku eksperckiej dyskusji przedstawiciele Komisji Europejskiej ustalili, iż w polskiej części Bałtyku niezbędne jest powiększenie dwóch obszarów (PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski oraz PLH220022 Ostoja Słowińska), a także utworzenie jednego nowego obejmującego struktury rafowe w okolicy Kępy Redłowskiej. Ponadto należy uzupełnić i skorygować oceny siedlisk i gatunków w Standardowych Formularzach Danych niektórych obszarów oraz przeprowadzić badania w celu ustalenia obecności minoga rzeczno-morskiego oraz morświna w wybranych częściach wód polskiego Bałtyku.

**B-5b: Finalizacja i gdy jest to możliwe, wdrażanie planów zarządzania dla Bałtyckich Obszarów Chronionych (BSPAs)**

**Termin: 2010 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Władze zarządzające wszystkimi czterema krajowymi obszarami chronionymi (2 parki narodowe oraz 2 parki krajobrazowe) nakładającymi się na cztery wyznaczone BSPAs przygotowują plany zarządzania.



**Działania planowane:**

Ukończenie sporządzania planów ochrony dla obu parków narodowych i krajobrazowych, a także opracowanie planów ochrony bądź planów zadań ochronnych dla wszystkich morskich obszarów Natura 2000.

**B-7c: Dalszy rozwój szczegółowych map krajobrazowych”**

**Termin:** -

**Dotychczasowe działania:**

"Atlas siedlisk polskiego obszaru dna morskiego - waloryzacja przyrodnicza siedlisk morskich” przygotowany w ramach partnerstwa skupiającego polskie instytuty badawcze (Instytut Oceanologii PAN, Instytut Oceanografii UG, Instytut Morski w Gdańsku, Morski Instytut Rybacki oraz Państwowy Instytut Geologiczny), Norweski Instytut Badań Wody (NIVA) oraz SME (PBiD Geomor) i opublikowany w 2009 roku. Była to część większego projektu "Ekosystemowe podejście do planowania przestrzennego obszarów nadmorskich - polskie obszary morskie i sieć Natura 2000" ([www.pom-habitaty.eu](http://www.pom-habitaty.eu)), podczas którego metodologia i inwentaryzacja zasobów ekosystemu zostały opracowane w oparciu o normy europejskie (klasyfikacja siedlisk według zmodyfikowanego systemu EUNIS). Techniki stosowane zawierają aktualne "na dzień dzisiejszy" technologie dla identyfikacji siedlisk morskich, które umożliwiły stworzenie pierwszego kompletnego zestawu map dla polskich obszarów morskich. Atlas zawiera mapy przedstawiające np. batymetrię, osady, temperaturę, zasolenie, natężenia promieniowania PAR i prądów przydennych, które pozwolą tworzyć wyraźne i szczegółowe mapy krajobrazowe w polskim Bałtyku.

Trzy obszary (Zatoka Pucka, Ławica Słupska, odcinek wybrzeża od Stilo do Ustki, wszystkie w obrębie sieci Natura 2000) były badane szczegółowo przy wykorzystaniu wszystkich dostępnych metod.

**II. DOBRZE ROZWIJAJĄCE SIĘ I POZOSTAJĄCE W RÓWNOWADZE POPULACJE ROŚLIN I ZWIERZĄT****B-7a: Aktualizacja systemu klasyfikacji dla morskich siedlisk/biotopów Morza Bałtyckiego”**

**Termin:** 2011 r.

**Działania planowane:**

Planowane jest opracowanie systemu klasyfikacji morskich siedlisk zgodnie z wymaganiami Dyrektywy Siedliskowej.

**B-7b: Aktualizacja Czerwonej Listy HELCOM bałtyckich siedlisk/biotopów i kompleksów biotopów**  
**Termin: 2013**

**Dotychczasowe działania:**

Powołane zostały Grupy Robocze HELCOM, których zadaniem jest wypracowanie Czerwonych List siedlisk i gatunków dla Bałtyku.

**Działania planowane:**

Istnieje potrzeba poszerzenia udziału polskich ekspertów w ww. pracach.

**B-7d: Wykonanie map potencjalnych i aktualnych siedlisk tworzonych przez takie gatunki, jak morskoczyn pęcherzykowy, trawa morska, omulek jadalny, widlik i ramienice oraz opracowanie wspólnego podejścia do łagodzenia negatywnych skutków oddziaływań na dane organizmy**  
**Termin: 2013 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Aktualne siedliska wybranych gatunków zostały zmapowane w "Atlasie siedlisk polskiego obszaru dna morskiego."

Mapowanie określonych siedlisk i gatunków w obrębie wybranych części Polskiego Morza Bałtyckiego przeprowadzono podczas projektu „Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych w systemie morskich obszarów chronionych Morza Bałtyckiego w ramach polskiej jurysdykcji”; w latach 2006 - 2007.

### **III. ŻYWOTNE POPULACJE POSZCZEGÓLNYCH GATUNKÓW**

**B-7f: Opracowanie ocen stanu ochrony niekomercyjnych gatunków ryb”**  
**Termin: 2011 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Ocena stanu ochrony niekomercyjnych gatunków ryb Polski znajduje się w dwóch publikacjach:

- Czerwona Lista Zwierząt Zagrożonych w Polsce (Głowaciński wyd. 2002) - pełna lista gatunków.
- Polska Czerwona Księga Zwierząt – Kręgowce (Głowaciński wyd. 2001) – opisy wybranych gatunków.

Ocena została przeprowadzona zgodnie z normami IUCN (Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody) i zaleceniami.

Polska uczestniczy w projekcie HELCOM FISH i Forum FISH/ENV.

**B-7g: Dalszy rozwój skoordynowanego systemu raportowania i baz danych dotyczących obserwacji morświnów, w tym osobników w przyłowie i wyrzuconych na brzeg**

**Termin: 2010 r.**

**Dotychczasowe działania:**

HELCOM SEAL - ustanowienie linków eksperckich dla Grupy Jastarnia/ASCOBANS dla wykorzystania prac Grupy Jastarnia i uniknięcia powtarzania prac, możliwości inkorporacji baz danych morświnów opracowanych przez projekt dla morświnów Bałtyku przechowywany w Forschungs-und-Technologiezentrum Westkuste, Niemcy, dla baz danych HELCOM badanych przez Sekretariat.

Stacja Morska na Helu, terenowa stacja Uniwersytetu Gdańskiego (członek Sieci Morskich), prowadzi badania na otwartym morzu oraz w strefie przybrzeżnej. Posiada ona wiele zobowiązań badawczych (w tym międzynarodowych, jak Umowa ASCOBANS) i jest szczególnie dobrze dostosowana do badania funkcjonowania i ochrony życia w Bałtyku. Stacja ta jest krajowym centrum badań ssaków morskich, które żyją w polskiej części Bałtyku i prowadzi bazę danych odnośnie stanowisk morświna, przyłowów i mielizn. Więcej informacji: [www.morswin.pl](http://www.morswin.pl).

**B-7h: Promocja badań dot. rozwoju metod oceny i raportowania wpływu rybactwa na bioróżnorodność**

**Termin: zadanie ciągle**

**Dotychczasowe działania:**

W Polsce jest realizowany Program Operacyjny „Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich 2007-2013”, który określa krajowe cele strategiczne spójne ze Wspólną Polityką Rybacką w zakresie rozwoju rybołówstwa w latach 2007-2013, uwzględniając przede wszystkim zrównoważoną eksploatację zasobów rybackich, podaż i równowagę rynkową, zrównoważony rozwój akwakultury, rozwój i konkurencyjność sektora rybołówstwa, kapitał ludzki oraz terytorialny wymiar polityki rybackiej, ochronę środowiska ze szczególnym uwzględnieniem środowiska wodnego, właściwe zarządzanie polityką rybacką.

MIR zrealizował projekt finansowany przez UE: „Krytyczne interakcje pomiędzy gatunkami, a ich implikacje dla ostrożnego zarządzania zasobami w zmiennym środowisku naturalnym - podejście modelowe (UE-18)” – „Critical interactions between species and their

implications for a precautionary fisheries management in a variable environment - a modeling approach (BECAUSE)". Okres realizacji: 01.03.2004 r. do 28.02.2007 r.

W projekcie BECAUSE zbadane były interakcje międzygatunkowe w ujęciu ilościowym i ich rola w ekosystemie w celu implementacji podejścia środowiskowego w zarządzaniu zasobami. Prace skupiały się na najważniejszych interakcjach w obrębie wyższych poziomów troficznych ekosystemów morskich. W szczególności analizowane były zależności pomiędzy eksploatowanymi populacjami ryb drapieżnych, ptakami i ssakami morskimi oraz rybami planktonożernymi, jako ofiarami dużych ryb, ptaków i ssaków. Przedmiotem badań były m.in. interakcje dorsza ze śledziem, szprotem, gromadnikiem, dobijakiem, a także morszczuka z jego głównymi ofiarami oraz kanibalizm u dorsza i morszczuka. Badaniami objęte były także ekosystemy Bałtyku, Morza Północnego, Morza Śródziemnego, oraz akwenu szelfu iberyjskiego i rejonu Islandii i Norwegii.

Inny projekt zrealizowany przez MIR to: „Narzędzia operacyjne do oceny wariantów zarządzania zasobami (UE-19)” – „Operational evaluation tools for fisheries management options (EFIMAS)". Okres realizacji: 01.04.2004 r. do 31.03.2008 r. Celem projektu EFIMAS było opracowanie narzędzi, które umożliwiają ocenę różnych opcji zarządzania zasobami rybackimi. Pozwolą one na ocenę biologicznych, ekonomicznych i społecznych skutków wariantów zarządzania w UE i mają zastosowanie do ważniejszych celów rybołówstwa unijnego, w tym do rybołówstwa dorszowego i łososiowego na Bałtyku. Uwzględniona jest dynamika rybołówstwa oraz komponenty losowe w modelowanych procesach, co umożliwi ocenę ryzyka dla poszczególnych opcji zarządzania.

Dostosowanie nakładu połowowego do zasobów w latach 2004-2006 realizowano poprzez Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004-2006” (SPO Ryby 004-2006), który został stworzony w oparciu o fundusze strukturalne. Głównym celem programu SPO Ryby 2004-2006 była: racjonalna gospodarka żywymi zasobami wód i poprawa efektywności sektora rybackiego oraz podniesienie konkurencyjności polskiego rybactwa i przetwórstwa rybnego. W wyniku realizacji ww. Programu trwale wycofano z wykonywania rybołówstwa 442 jednostek rybackich powyższa liczba jednostek obejmuje złomowanie i przeniesienie statku do innego rodzaju działalności.

Stacja Morska na Helu specjalizuje się w badaniu efektów rybołówstwa na stan zasobów dostępnych dla bałtyckich ssaków morskich: foki i morświny. Więcej informacji na: [www.hel.univ.gda.pl](http://www.hel.univ.gda.pl).

**B-7i: Rozwój i wdrażanie efektywnego monitoringu i systemu raportowania dla przypadkowo pochwyconych (przyłowów) ptaków i ssaków”**

**Termin: -**

**Dotychczasowe działania:**

Na zlecenie MRiRW prowadzony jest przez Morski Instytut Rybacki Program Monitorowania Przypadkowych Połowów Waleni na podstawie wymagań rozporządzenia Rady Wspólnot Europejskich nr 812/2004 z dnia 26 kwietnia w zakresie wprowadzania programów monitorowania połowów z niezależnymi obserwatoriami na pokładzie (por. w szczególności pkt. 6 wprowadzenia oraz art. 4 i 5 rozporządzenia).

Polska prowadzi program obserwacji waleni na statkach rybackich od 2006 roku. Dodatkowo, w roku 2007 i 2009 dokonano obserwacji przypadkowego połowu morskich ptaków podczas operacji połowowych.

#### **Działania planowane:**

Należy położyć większy nacisk na zbieranie i weryfikację danych o przypadkowych przyłowach kręgowców, zwłaszcza ssaków (foki szarej, morświna) i morskich ptaków. Rzetelne dane odnośnie przyłowów gatunków niecelowych powinny stanowić w przyszłości podstawę do decyzji w zakresie stosowania poszczególnych narzędzi połowowych w morskich obszarach chronionych.

#### **B-8: Opracowanie i wdrażanie działań w zakresie zarządzania rybołówstwem w morskich obszarach chronionych”.**

**Termin: 2010 r.**

#### **Działania dotychczasowe:**

Środki należy uwzględnić w planach ochrony morskich obszarów Natura 2000. Komisja Europejska przy współpracy z BS RAC (The Baltic Sea Regional Advisory Council) – opracowuje długoterminowe plany zarządzania populacjami ryb w Bałtyku, rozpoczęte w 2007 r.

Morski Instytut Rybacki w Gdyni zrealizował projekt badawczy finansowany przez UE: „Morskie obszary chronione jako narzędzie ochrony ekosystemów i zarządzania rybołówstwem (UE-22)” – „Marine protected areas as a tool for ecosystem conservation and fisheries management (PROTECT)”. Okres realizacji: 01.01.2005 r. do 30.09.2008 r. Celem tych badań była m.in. identyfikacja rejonów występowania młodych populacji dorsza jako potencjalnych obszarów chronionych, określenie stopnia współwystępowania dorszy dorosłych i gatunków ważnych dla rybołówstwa, a także zbadanie ich występowania ze względu na uwarunkowania hydrologiczne. Wyniki badań wskazują, że w POM stabilnym rejonem występowania młodocianych osobników dorsza (w kontekście przeprowadzonych rejsów) jest Zatoka Gdańska (w tym wody przybrzeżne Półwyspu Helskiego od strony otwartego morza), a także łowiska władysławowskie i w rejonie Basenu Bornholmskiego. Przeprowadzono również konsultacje z przedstawicielami organizacji rybackich na temat morskich obszarów chronionych.

**B-9: Zabezpieczenie przeżywalności bałtyckich fok i wdrażanie łagodnych środków dla interakcji foki - rybołówstwo (Zalecenie HELCOM 27-28/2)”**

**Termin: 2012 r.**

**Działania planowane:**

Opracowanie i w miarę możliwości stosowanie wobec fok nieśmiertelnych środków zmniejszających ich przyłowy i niszczenie sprzętu rybackiego, a także wspieranie i koordynowanie rozwoju skutecznych środków ww. rodzaju (zalecenie HELCOM 27-28/2)

**B-10, B-11: Bałtyk powinien stać się modelem dobrego zarządzania działaniami ludzkimi, w oparciu o podejście ekosystemowe w celu wzmocnienia równowagi pomiędzy zrównoważonym wykorzystaniem i ochroną zasobów morskich**

**Termin: -**

**Działania dotychczasowe:**

Morski Instytut Rybacki w Gdyni zrealizował projekt badawczy sfinansowany przez UE: „Uwzględnienie najważniejszych czynników zewnętrznych w zarządzaniu rybołówstwem (UE-28)” – „Incorporating the extrinsic drivers into fisheries management (IN EX FISH)”. Okres realizacji: 01.01.2006 r. do 31.12.2008 r. Projekt miał na celu zwiększenie wykorzystania czynników naturalnych i czynników antropogenicznych, mających wpływ na procesy biologiczne, w zarządzaniu rybołówstwem i stadami ryb.

**Działania planowane:**

Projekt UE BaltSeaPlan (Planowanie korzystania z Morza Bałtyckiego) zatytułowany „Wprowadzenie planowania morskiego dla Morza Bałtyckiego”; w którym bierze udział Polska, może znacząco przyczynić się do osiągnięcia wyznaczonych celów.

**B-12: Kompetentne władze związane z rybołówstwem podejmą wszelkie niezbędne środki dla zapewnienia, że populacje wszystkich handlowo eksploatowanych gatunków ryb znajdują się w bezpiecznych biologicznych limitach, osiągając Maksymalny Zrównoważony Odlów (MSY) i występują w ich naturalnym zasięgu**

**Termin: 2021 r.**

**Planowane działania:**

W obrębie prac ramowych EFF na lata 2004-2006 i 2007-2013, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi podjęło istotne wysiłki w celu dostosowania polskiego nakładu połowowego do możliwości połowów (40% jednostek pływających zostało wycofanych w 2004 r.) i więcej statków będzie złomowanych w przyszłości. Ponadto, prawo połowów dorsza zostały ograniczone do wybranych rybaków w 2009 r., w celu zmniejszenia presji połowowej populacji dorsza bałtyckiego

oraz w celu zmniejszenia ryzyka nadmiernej eksploatacji polskiej populacji dorsza. Efektywny system zarządzania polskim rybołówstwem i jego wdrażanie po roku 2011 jest obecnie opracowywane przez MRiRW.

**B-13a: Opracowanie długoterminowych planów zarządzania zasobami ryb eksploatowanych komercyjnie (łosos, troć wędrowna, gatunki pelagiczne i płastugi)”**

**Termin: 2010 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Przygotowano projekt ustawy o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym. Wejście w życie projektu umożliwi wprowadzanie aktem prawnym (rozporządzenie) wieloletnich programów ochrony i odbudowy zasobów ryb wykorzystywanych gospodarczo, w szczególności ryb dwuśrodowiskowych.

Komisja Europejska przy współpracy z BS RAC – opracowuje długoterminowe plany zarządzania przemysłowymi populacjami ryb Morza Bałtyckiego począwszy od 2007 r.

Długoterminowe plany zarządzania opracowywane są w MRiRW. Przygotowano Polski Plan Gospodarowania Zasobami Węgorza, który następnie został zatwierdzony przez KE w 2010 roku.

**Działania planowane:**

Podobne działania wdrożeniowe jak w przypadku gospodarowania zasobami węgorza zostaną podjęte po wejściu w życie rozporządzenia w sprawie długoterminowego planu gospodarowania zasobami łososa atlantyckiego.

W przypadku gatunków ryb, których gospodarowanie nie jest uregulowane specjalnymi rozporządzeniami UE odpowiednie działania i programy w pierwszej kolejności mogą dotyczyć certy, jesiotra ostronosego i troci wędrowej.

**B-13b: Wprowadzenie dodatkowych środków zarządzania rybołówstwem**

**Termin: 2012 r.**

**Dotychczasowe działania:**

W 2008 roku Polska wyposażyła polskich rybaków, którzy łowią w podrejonie 24. ICES na jednostkach powyżej 12 m, w urządzenia odstraszające waleni – pingery AQUAmark Aquatec 100 (17 statków), w celu zmniejszenia przyłowów waleni, zgodnie z Rozporządzeniem Rady WE

Nr 812/2004 zaadoptowanym w kwietniu 2004 roku ws. przypadkowych pochwyczeń walenii w rybołówstwie i zmieniające rozporządzenie (WE) Nr 88/98).

Dodatkowo projekt pilotażowy z wykorzystaniem w/w urządzeń odstraszających walenie, , został przeprowadzony przez Stację Morską IO UG w Helu.

Konsultacje odbywające się we wszystkich krajach bałtyckich mają na celu wprowadzenie w niedalekiej przyszłości w życie zakazu odrzutów w Morzu Bałtyckim.

Opracowanie szybkich i tymczasowych systemów alarmowych dla wykrywania obecności młodocianych osobników danych gatunków ryb (w zbyt wczesnym stadium rozwoju) – na wzór metod opracowanych w Szkocji i Norwegii. Ewentualne ustanowienie obszarów, w których obowiązuje całkowity zakaz połowów ryb.

Odpowiednie restrykcje, co do wielkości oczek i długości poszycia w sieciach do połowów.

Morski Instytut Rybacki MIR w Gdyni zrealizował projekt badawczy UE: „Narzędzia oceny zasobów na podstawie danych niezależnych od rybołówstwa (UE-20)” – „Fisheries independent survey based operational assessment tools (FISBOAT)”. Okres realizacji: 01.03.2004 r. do 28.02.2007 r. Celem projektu FISBOAT było stworzenie i rozwój metod opartych na badaniach, pozwalających na niezależne oceny stanu zasobów. Przewiduje się rozwój bezpośrednich metod badawczych i wdrożenie ich wyników do modeli oraz ocenę ostatecznych procedur. Bezpośrednie szacunki zasobów, śmiertelności, rozmieszczenia przestrzennego będą ulepszone poprzez zastosowanie metod statystyki przestrzennej. W połowach badawczych łowność będzie testowana przy pomocy kombinacji różnych metod. Modele szacowania populacji będą rozwijane w kierunku zastosowania wyników badawczych jako jedynego źródła danych. W projekcie brało udział 11 instytucji badawczych UE.

MIR w Gdyni prowadzi również Wieloletni Program Zbierania Danych Rybackich na lata 2007-2013.

### **Działania planowane:**

Zgodnie ze stanowiskiem Polski w sprawie reformy Wspólnej Polityki Rybackiej UE w 2012 r. Polska będzie popierać działania, które mają na celu między innymi zminimalizowanie odrzutów i będą miały na celu wzrost wymogów dla coraz lepszej selektywności narzędzi połowowych, a także wprowadzenie zarządzania zasobami ryb poławianych komercyjnie w oparciu o podejście ekosystemowe. .

### **B-14a: Eliminacja nielegalnych, nieuregulowanych i nieraportowanych połowów (połowy NNN)**

**Termin: 2012**

### **Dotychczasowe działania:**



Prowadzona jest kontrola połowów, wyładunków i pierwszej sprzedaży przez inspektorów rybołówstwa morskiego. Wykorzystywany jest system informacji rybołówstwa morskiego (SIRM) i elektroniczny system monitorowania ruchu statków rybackich (VMS – Vessel Monitoring System).

Poczynając od początku 2010 r. wprowadzono monitorowanie działalności rybackiej wymagane przepisami rozporządzenia (WE) 1005/2008, .

Ponadto, od początku 2009 r. wszystkie wyładunki dorszy w polskich portach i przystaniach rybackich były kontrolowane przez inspektorów rybołówstwa.

Corocznie opracowywane są:

- Krajowy Plan Kontroli na Morzu Bałtyckim,
- Polski Program Kontroli, Inspekcji oraz Nadzoru Rybołówstwa.

Ponadto, zakupiony został nowy statek kontrolny; zwiększono ilość przeprowadzanych kontroli w portach wyładunkowych, przeprowadzono cykl seminariów dla administracji i środowiska rybackiego, wdrożono nowy system VMS, dokonano inwestycji w środki techniczne dla inspektorów rybołówstwa morskiego.

#### **Działania planowane:**

Realizacja przepisów rozporządzeń nr 1005/2008 oraz nr 1010/2009..

Wzmocnienie systemu kontroli połowów na morzu, wyładunków ryb przez inspektoraty rybołówstwa morskiego przy współpracy z Morskim Oddziałem Straży Granicznej.

Wprowadzenie elektronicznych dzienników okrętowych.

Kontrola raportów z połowów komercyjnych, zwłaszcza w odniesieniu do informacji zawartych w arkuszach z dzienników połowowych oraz dokumentów pierwszej sprzedaży oraz bieżąca kontrola ruchu statków rybackich (VMS)

Wzmocnienie współpracy ze służbami inspekcyjnymi rybołówstwa morskiego krajów basenu Morza Bałtyckiego oraz Wspólnotową Agencją Rybołówstwa Morskiego.

#### **B-14b i B-15: Wdrażanie istniejących długoterminowych planów zarządzania dla dorsza i węgorza oraz innych gatunków.**

**Termin: 2012 r.**

#### **Działania dotychczasowe/planowane:**

Wieloletni plan zarządzania dorszem został ustanowiony w 2007 r. przez Radę UE i jest wdrażany od roku 2008. W wyniku jego ścisłego wdrażania przez państwa członkowskie UE, w tym Polskę, doszło do znaczącej poprawy stanu zasobów dorsza w Morzu Bałtyckim. W szczególności ma to miejsce na wschodnim stadzie dorsza bałtyckiego, którego śmiertelność

połowowa (F) kształtuje się obecnie na poziomie 0,18 – znacznie poniżej celu zakładanego przez ww. plan wieloletni (0,3).

Na poziomie UE trwają również obecnie prace przygotowawcze nad planami wieloletnimi zarządzania dla bałtyckich gatunków pelagicznych i łososia.

Od 2010 roku planowane jest wdrożenie Polskiego Planu Gospodarowania Zasobami Węgorza, poprzez realizację odpowiednich regulacji technicznym zapisanych w Planie, a także przeprowadzenie naukowego monitoringu, w celu ewaluacji i sprawozdawczości przedmiotowego Planu. W celu wdrożenia działań przewidzianych w opracowanym Planie gospodarowania zasobami węgorza w Polsce i innych tego rodzaju programach konieczna będzie współpraca organów i innych podmiotów, wykonujących powierzone zadania w ramach posiadanych kompetencji i nałożonych zobowiązań.

Stan zasobów ichtiofauny Morza Bałtyckiego z ekonomicznego punktu widzenia od kilku ostatnich lat oceniany jest jako kryzysowy z uwagi na niską biomasę dorsza oraz zmniejszające się populacje ryb pelagicznych i niskie uzupełnienie naturalnych stad łososia. W zakresie wzrostu selektywności narzędzi połowowych, Morski Instytut Rybacki w Gdyni zrealizował projekt: „Worek T90 = ekologiczne połowy dorsza (Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo SPO-11)”. Termin realizacji: 7.04.2007 r. do 15.12.2008 r. Celem było wypromowanie i popularyzacja techniki worka dorszowego wykonanego z tkaniny sieciowej o oczkach obróconych o 90 stopni wśród rybaków. Zapisy dotyczące tej techniki znalazły odzwierciedlenie w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 2187 z dnia 21 grudnia 2005 r. i wprowadzający ją do stosowania od 1 stycznia 2006 r. przy połowach dorszy na Bałtyku równoległe z metodą opartą na zastosowaniu worka typu Bacoma). 15 egzemplarzy worka typu T90 zostało przekazanych rybakom. Po zakończeniu długiego okresu ochronnego oraz po otrzymaniu zezwoleń połowowych rozpoczęto połowy dorsza przy wykorzystaniu techniki worka T90 na przemian z workiem Bacoma – działania te rozpoczęto w trzeciej dekadzie stycznia 2008 r.

Nowa konstrukcja worka dorszowego była prezentowana podczas Walnego Zjazdu Rybaków ze Zrzeszenia Rybaków Morskich, zorganizowanego w Jastrzębiej Górze 6 września 2007 roku oraz podczas seminarium zorganizowanym przez Stację Badań Modelowych Akademii Rolniczej, gdzie w czterech referatach przedstawiono korzystne właściwości worka T90 na tle charakterystyk worka standardowego oraz worka typu Bacoma.

W celu popularyzacji worka T90 opracowano materiały informacyjno-promujące oraz film krótkometrażowy film prezentujący korzyści ekonomiczne i ekologiczne nowej konstrukcji worka T90.

Inny projekt dotyczący danych zagadnień polega na obserwacjach, w okresie całego sezonu dorszowego, rozkładów długości dorszy łowionych workami o oczkach obróconych o 90° na kutrach poławiających przemysłowo, to jest bez stosowania konstrukcji używanych w typowych badaniach selektywności (np. okrywy). W okresie całego sezonu dorszowego kapitanowie kutrów, które otrzymały pozwolenie na stosowanie worków o oczkach obróconych zobowiązani zostaną do prowadzenia bieżących zapisów uzyskanych połowów, w specjalnie do tego celu przygotowanych zeszytach. Ostatecznym wynikiem projektu będzie określenie właściwości ochronnych (możliwości uwalniania z worka dorszy młodocianych i niewymiarowych), tej konstrukcji worka dorszowego i porównanie ich z właściwościami ochronnymi worka typu Bacoma.

**B-16: Wspólne wystąpienie w sprawie reformy Wspólnej Polityki Rybackiej (CFP) UE**  
**Termin: 2012 r.**

**Działania dotychczasowe:**

Morski Instytut Rybacki w Gdyni realizuje program finansowany przez UE: „Poznanie mechanizmów odnawiania zasobów (UE-24)” – „Understanding the mechanisms of stock recovery (UNCOVER)”. Okres realizacji: 01.03.2006 r. do 28.02.2010 r.

Celem projektu jest poznanie mechanizmów determinujących stan zasobów stad ryb (dorszy, morszczuków, śledzi, gładzic, szprotów, sardeli, gromadników) dotychczas intensywnie eksploatowanych i zagrożonych przełowieniem w Morzu Barentsa, Morzu Norweskim, Morzu Północnym, Zatoce Biskajskiej i Morzu Bałtyckim oraz opracowanie strategii zmierzających do rewitalizacji rybołówstwa tych gatunków. Zadaniem MIR jest opracowanie elektronicznej bazy polskich wieloletnich danych z analiz biologicznych szprota i dorsza oraz pomiarów parametrów abiotycznych środowiska południowego Bałtyku, jako podstawy do planowania strategii długoletniego gospodarowania zasobami szprotów oraz do poznania procesów sterujących zmianami wielkości zasobów stad dorszy. W 2007 roku MIR opracował, zweryfikował i przekazał w formie elektronicznej większość wymaganych danych z okresu 1977–2006 r., głównie zbieranych w polskich obszarach morskich.

Inny projekt realizowany przez MIR to „Oparte na wiedzy, zrównoważone zarządzanie dla mórz Europy (UE-39)” – „Knowledge-based Sustainable Management for Europe's Seas. (KnowSeas)”. Okres realizacji: 01.04.2009 r. do 31.03.2013 r. Celem projektu jest dostarczenie wszechstronnej naukowej wiedzy oraz praktycznego ukierunkowania do zastosowania ekosystemowego podejścia w zrównoważonym rozwoju mórz europejskich: Bałtyku, Morza Północnego, Morza Śródziemnego i Morza Czarnego. Projekt będzie bazował na doświadczeniach wyniesionych z projektu European Lifestyles and Marine Ecosystems (ELME), ale wprowadzi nowe podejście, usprawniające i poszerzające zrozumienie wzajemnych powiązań między

systemami ekologicznymi, a socjalnymi, czego wynikiem będzie opracowanie narzędzi dla wprowadzania ekosystemowego podejścia w praktycznym zastosowaniu przez interesariuszy. W projekcie bierze udział 31 instytucji badawczych z UE, Norwegii i Turcji. Ogólny koszt projektu: 6,5 mln Euro.

Ponadto, MRiRW przygotowało, przy szerokich konsultacjach ze środowiskiem rybackim i organizacjami pozarządowymi oraz naukowcami, polskie stanowisko do Zielonej Księgi ws. reformy Wspólnej Polityki Rybackiej, które zostało przekazane do Komisji Europejskiej w grudniu 2009 r.

Finalizacja wspólnego stanowiska państw-stron Komisji Helsińskiej odbyła się podczas spotkania FISH HELCOM/ENV Forum 3/2009.

### **B-17: Dodatkowe działania na rzecz rybackstwa: Krajowe programy dla populacji węgorza**

**Termin: 2008 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Polska przygotowała krajowy program w zakresie gospodarowania populacją węgorza europejskiego, który został przedłożony KE na koniec 2008 roku i zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 6 stycznia 2010 r. (KE(2009)10601). Plan gospodarowania zasobami węgorza w Polsce ma na celu osiągnięcie założonej wielkości spływu populacji tarłowej węgorza, zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 1100/2007 z dnia 18 września 2007 r. ustanawiającym środki służące odbudowie zasobów węgorza europejskiego. Najważniejsze działania przewidziane w planie obejmują środki na rzecz ograniczenia śmiertelności połowowej i nakładu połowowego oraz zwiększenia rekrutacji i możliwości odbywania wędrówek.

#### **Działania planowane:**

Monitoring naukowy i ewaluacja przedmiotowego planu w cyklu 3 –letnim.

### **B-17: Dodatkowe działania na rzecz rybackstwa: klasyfikacja i inwentaryzacja rzek; opracowanie planów restauracyjnych dla przywracania migrujących gatunków ryb; ochrona przynajmniej 10 rzek populacji dzikich lososi”**

**Termin: 2012 r.**

#### **Dotychczasowe działania:**

Polska uczestniczy w projekcie HELCOM FISH mającym na celu monitoring i ochronę przybrzeżnych gatunków ryb i minogów.

**Planowane działania:**

Istnieje silna potrzeba renaturyzacji polskich rzek w celu umożliwienia migracji i rozrodu ryb, w szczególności gatunków wędrownych. W ramach Europejskiego Funduszu Rybackiego (EFR), z uwzględnieniem miejsc wyznaczonych w ramach regionalnych (wojewódzkich) programów udrażniania rzek dla wędrówek ryb dofinansowywane są działania na rzecz budowy przepławek i usuwania przeszkód migracyjnych. We współpracy z FAO, są prowadzone przygotowania do udrożnienia dla ryb zapory we Włocławku, która jest najważniejszą barierą migracji na Wiśle. Prowadzone są również działania na rzecz wyznaczenia rzek o szczególnym znaczeniu dla ryb dwuśrodowiskowych, których dalsza zabudowa hydrotechniczna powinna zostać wstrzymana, i na których działania na rzecz udrożnienia powinny być zintensyfikowane.

Polska bierze udział w nowej klasyfikacji i inwentaryzacji rzek łososiowych i trociowych w obrębie prac ramowych FISH HELCOM/ENV Forum.

**B-18: Przywracanie utraconej bioróżnorodności poprzez wsparcie niemieckich/polskich działań dla reintrodukcji bałtyckiego jesiotra**

**Termin: -**

**Dotychczasowe działania:**

Polska wraz z Niemcami, w dalszym ciągu kontynuuje program restytucji jesiotra w wodach Odry, a także Wisły zgodnie z założonym planem opracowanym przez Instytut Rybactwa Śródlądowego. Materiał hodowlany uzyskany został z kanadyjskich populacji. Zostały przeprowadzone badania środowiskowe w wybranych rzekach w dorzeczu Odry, gdzie jesiotry zostały uwolnione. Pilotażowe zarybienia dorzeczy Odry rozpoczęły się w 2007 r.; w dorzeczu Wisły (hodowla przeprowadzona jedynie przez Polskę) w 2006 roku.

Niektóre jesiotry są oznaczone za pomocą znaczków telemetrycznych, znaczków-floy lub znaczków-Carlin'a. W ciągu trzech lat realizacji/wdrażania programu, ponad 14 000 ryb zostało uwolnionych podczas działań pilotażowych zarybiania.

**Działania planowane:**

Istnieje potrzeba stosowania dodatkowych środków w celu zwiększenia ochrony migracji jesiotrów, ale także, aby uzyskać więcej danych na temat przyłowów uwolnionych jesiotrów od rybaków.

**B-21a-c: Opracowanie długoterminowych planów zarządzania i pakietu wskaźników dla gatunków ryb przybrzeżnych”**

**Termin: 2012 r.**

**Dotychczasowe/planowane działania:**

Zostały rozpoczęte konsultacje mające na celu wzmocnienie projektu z udziałem krajów sąsiadujących. Włączenie Litwy i Rosji (Obwód Kaliningradzki) do udziału w pracach – zadanie dla HELCOM

## SEGMENT IV: DZIAŁALNOŚĆ NA MORZU

### 4.4.1. WPROWADZENIE.

Nadrzędnym strategicznym celem niniejszego segmentu Bałtyckiego Planu Działań (BPD) jest to, aby transport morski i działalność gospodarcza były prowadzone na Morzu Bałtyckim w sposób przyjazny dla środowiska morskiego.

Morze Bałtyckie jest jednym z mórz światowych najsilniej obciążonych ruchem jednostek pływających, zarówno pod względem ich liczby, jak i ich tonażu. Obecnie ruch na Bałtyku stanowi około 15% światowego ruchu morskiego i prawdopodobnie wzrośnie o ponad 100%.

Zwiększyła się liczba statków i promów pasażerskich, lecz także tankowców transportujących ropę, które niejednokrotnie ulegają wypadkom i awariom na otwartym morzu. Bałtyk jest obszarem trudnym do nawigacji również z powodu długotrwałego zalegania pokrywy lodowej, co zwiększa potencjalną wypadkowość. Morski transport w regionie Morza Bałtyckiego stanowi także istotną oś handlową - szacuje się, że jednorazowo na jego obszarze pływa ponad 2000 statków.

Negatywne skutki bezpośredniej lub pośredniej działalności człowieka na morzu dotyczą emisji gazów do atmosfery, w tym gazów przyczyniających się do intensyfikacji efektu cieplarnianego, rozlewów olejowych oraz zrzutów substancji niebezpiecznych, w tym odpadów radioaktywnych. W ostatnich latach nasiliło się również inne negatywne zjawisko – introdukcja zamierzona lub przypadkowa gatunków obcych, w tym inwazyjnych, niejednokrotnie wypierających gatunki rodzime.

Z uwagi na międzynarodowy charakter, przepisy dotyczące żeglugi są regulowane przez światowe zobowiązania, uzgodnione w ramach specjalistycznych organizacji, głównie w ramach Międzynarodowej Organizacji Morskiej (International Maritime Organisation – IMO). Większość działań zakresu tego segmentu realizowanych jest przez Grupy HELCOM: MARITIME i RESPONSE, gdyż zagadnienia, które obejmuje dotyczą głównie spraw związanych z bezpieczeństwem żeglugi oraz ochroną środowiska morskiego przed zanieczyszczeniami ze statków.

Dotyczy to przede wszystkim transportu morskiego i systemów monitoringowych (np. AIS). Jedynie niewielki zakres tego segmentu Państwa – Strony HELCOM mogą realizować samodzielnie - głównie w zakresie składowania odpadów oraz podejmowania działań w celu redukcji bądź eliminacji stosowania toksycznych związków antyporostowych zawierających cynę.

Działania z zakresu tego segmentu wspierane są znacznie przez UE, zwłaszcza poprzez realizację Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. W ramach strategii wykonywane są m. in. działania związane z objęciem Morza Bałtyckiego statusem Szczególnie Wrażliwego Obszaru

Morskiego (Particularly Sensitive Sea Area - PSSA). Od 2005 r. Morze Bałtyckie jest również Obszarem Kontroli emisji SO<sub>x</sub> (SECA), dla którego dopuszczalne limity emisji siarki (poziom 1,50% m/m) reguluje Konwencja MARPOL (Zał. VI). Planuje się jednak zaostrzenie danych limitów wprowadzając nowe dopuszczalne wartości graniczne od 1 lipca 2010 r. (1,00% m/m) oraz po 1 stycznia 2015 r. (0,10% m/m).

Obecnie trwają przygotowania do ustanowienia Bałtyku Obszarem Kontroli Emisji NO<sub>x</sub>, zgodnie z zapisami zmienionego w 2008 r. Załącznika VI do Konwencji MARPOL. Nakazują one m.in., aby statki zbudowane w 2016 r. i po tym terminie zredukowały emisję NO<sub>x</sub> o około 80%.

W ramach realizacji postanowień BPD należy odnieść się do następujących celów strategicznych:

- przestrzeganie międzynarodowych uregulowań prawnych – zakaz nielegalnych zrzutów,
- bezpieczny transport morski bez incydentów powodujących zanieczyszczenie,
- skuteczna służba ratownicza i reagowania na wypadki, wyposażona w odpowiedni potencjał ratowniczy,
- minimalizacja zanieczyszczenia ściekami ze statków,
- brak przypadków introdukcji gatunków obcych ze statków,
- zminimalizowanie zanieczyszczenia atmosfery przez statki,
- eliminacja i monitoring szkodliwych zrzutów z platform wydobywczych na morzu,
- zminimalizowanie zagrożeń związanych z konstrukcjami na morzu.

Powyższe cele będą spełnione w wyniku m. in.:

- ratyfikacji konwencji AFS oraz skuteczniejszej kontroli statków nie spełniających postanowień w/w konwencji przy wykorzystaniu Systemu AIS, w oparciu o listę przygotowaną i uaktualnianą we współpracy z Paryskim Memorandum (Paris MOU) w sprawie regionalnego systemu portowej kontroli statków obcych bander zawijających do polskich portów,
- inicjowanie działań dla redukcji zanieczyszczenia środowiska morskiego związkami zawierającymi związki cynorganiczne i ograniczenia emisji tlenków azotu i siarki do atmosfery,
- uzyskany dostęp do zdjęć satelitarnych, w ramach programu CleanSeaNet, prowadzonego przez Europejską Agencję Bezpieczeństwa Morskiego (European Maritime Safety Agency), pomoże wzmocnić nadzór powietrzny obejmujący cały obszar Morza Bałtyckiego dla poprawy wykrywalności rozlewów ropy, .
- rozwój projektów lokalnych związanych z usuwaniem zanieczyszczeń z obszarów przybrzeżnych i środowiska morskiego, takich jak akcje czyszczenia plaż.
- większy nacisk zostanie położony również na usprawnienie portowych urządzeń do odbioru ścieków i odpadów ze statków i wdrożenie systemu „brak specjalnych opłat” („no special fee”).



- w przyszłości podjęte zostaną adekwatne kroki dla wdrożenia Planu Działań dla zwalczania zanieczyszczeń na brzegach.
- opracowanie przez Polskę listy „czerwonych” i „czarnych” chemikaliów, która została przyjęta podczas spotkania HELCOM 31/2010.
- w celu poprawy bezpieczeństwa nawigacji w obszarze Morza Bałtyckiego w warunkach zimowych, nawiązana i/lub wzmocniona zostanie współpraca między wszystkimi krajami bałtyckimi w ramach organizacji Baltic Icebreaking Management (BIM).
- Polska współpracuje z komitetem e-Navigation IALA w badaniach potencjalnych możliwości transmisji DGNSS przy wykorzystaniu Globalnego Satelitarnego Systemu Nawigacji (Differential Global Navigation Satellite System DGNSS) przez 2 polskie stacje bazowe DGPS na Morzu Bałtyckim (Rozewie, Dziwnów), w celu uzyskiwania rekomendacji i koordynacji w tym zakresie z Międzynarodowego Stowarzyszenia Służb Oznakowania Nawigacyjnego i Latarni (International Association of Marine Aids to Navigation and Lighthouse Authorities – IALA). Współpraca dotyczy również zaleceń międzynarodowych w zakresie rozwoju funkcjonalności i organizacji sieci krajowego systemu AIS-PL obejmującego aktualnie 12 stacji brzegowych, z których dane są dostarczane do bałtyckiej sieci HELCOM z centrum w Kopenhadze.
- prowadzone są także prace nad systemem wspomagania decyzji dla stosowania środków powierzchniowo czynnych na Morzu Bałtyckim, który ustali reguły stosowania tych środków, w oparciu o właściwe Przewodniki IMO, Analizy Kosztów i Korzyści Środowiskowych (Net Environmental Benefits Analyses – NEBA) oraz aktualną wiedzę o transporcie ropy w obszarze Morza Bałtyckiego.

#### **4.4.2. OPIS DOTYCHCZASOWYCH I PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W RAMACH REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SEGMENTU IV: DZIAŁALNOŚĆ NA MORZU (wg zindeksowanego wykazu BPD)**

##### **M-2, M-3, M-4: Ratyfikacja Konwencji AFS**

**Termin: 2009 r.**

##### **Dotychczasowe działania:**

Działanie zakończone. Międzynarodowa konwencja o kontroli szkodliwych systemów przeciwporostowych stosowanych na statkach (Konwencja AFS) została przyjęta dnia 5 października 2001 r. podczas Konferencji Dyplomatycznej (Konferencji AFS), która odbyła się pod egidą Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO) przy udziale Państw Członkowskich

Wspólnoty. Konwencja została ratyfikowana przez Polskę w 2004 roku (Ustawa o ratyfikacji Dz.U. z 2008 r. Nr 134 poz. 851).

### **M-6, M-14: Opracowanie systemu monitorowania statków niespełniających ustaleń AFS z wykorzystaniem Systemu Automatycznej Identyfikacji Statków (AIS)**

**Termin:** -

#### **Dotychczasowe działania:**

Działanie w toku. Prace w ramach grupy HELCOM AIS EWG (ostatnie spotkanie w dniach 17-18.03.2010 r.). Raport jest przedstawiony na stronie HELCOM MARITIME 8/2009). W grupie składającej się z przedstawicieli wszystkich Państw Bałtyckich oraz Norwegii - Stron HELCOM biorą udział przedstawiciele Urzędu Morskiego w Gdyni, który jest koordynatorem i administratorem krajowej sieci AIS-PL, System ten, istniejący i funkcjonujący w Polsce od 2002 r., ma na celu śledzenie i wymianę informacji o ruchu statków pomiędzy państwami w obszarze Bałtyku. Jest wyposażony w sprzęt oraz instalacje brzegowe 12 stacji dla potrzeb odbierania i wykorzystywania informacji AIS u wybrzeży polskich. W CBM w Gdyni jest zainstalowana baza danych i serwery do przekazywania i wymiany informacji z sieciami AIS innych państw (HELCOM, IALA, Volpe).

W ramach HELCOM jest wdrażany program: "Monitoring of non compliant ships" oraz wspierany jest project EU "EfficienSea", w którym bierze udział kilka instytucji z Polski, w tym Urząd Morski w Gdyni.

Właściwe organy – Ministerstwo Infrastruktury oraz Urzędy Morskie.

#### **Działania planowane:**

W ramach rozwoju sieci AIS-PL Urząd Morski w Gdyni prowadzi działania zmierzające do pełnego pokrycia zasięgiem polskiej wyłącznej strefy ekonomicznej (EEZ) oraz obszarów odpowiedzialności Morskiej Służby Poszukiwania i Ratownictwa (SAR). W tym celu uruchomiona została stacja bazowa na platformie wiertniczej PetroBaltic. Prowadzone są działania rozbudowy infrastruktury serwerów bazy danych w CBM Gdynia oraz redystrybucji danych AIS oraz oprogramowania dla celów statystyki i nadzoru ruchu morskiego. Planuje się również przeprowadzenie badań systemu w celu pełnego uruchomienia operacyjnego w tym wypracowania odpowiednich procedur. Rozwijana jest również technologia tzw. Polish Single Window dla celów operacyjnych, serwisowych i zarządzania systemami nawigacji.

**M-5: Promocja rozwoju efektywnego, przyjaznego dla środowiska wolnego od TBT systemu przeciwporostowego dla statków wolnych od TBT.**

**Termin:** -

**Dotychczasowe działania:**

Działania badawcze. Badania prowadzone przez wiele instytucji badawczych, w tym m.in. Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników, Ośrodek Badawczo - Rozwojowy Farb, Klejów i Polimerów – SPEKTROCHEM, Centrum Techniki Okrętowej, Instytut Morski w Gdańsku.

Urząd Morski w Gdyni współpracuje z Instytutem Oceanologii Polskiej Akademii Nauk w zakresie badań nad osadami dennymi i organizmami morskimi w celu określenia stanu środowiska morskiego i zawartości TBT w Zatoce Gdańskiej.

**M-7: Ratyfikacja Zał. VI MARPOL 73/78 Konwencji.**

**Termin:** 2010

**Dotychczasowe działania:**

Polska ratyfikowała Załącznik VI MARPOL w 2006 r.

**Działania planowane:**

Obecnie MI pracuje nad publikacją zmian z 2008 r. do Załącznika VI.

Od 2006 r. sprawdzana jest jakość paliw żeglugowych w polskich portach. Próbki paliw są pobierane na statkach oraz od dostawców paliw, aby określić zawartość siarki.

**M-38 , 40: Analiza możliwości i podjęcie działań dla redukcji emisji ze statków – Zalecenie HELCOM 28E/13; Aneks VI MARPOL 73/78.**

**Termin:**

**Dotychczasowe działania:**

Polska wdrożyła Dyrektywę 2005/35/WE oraz przestrzega wymogów zawartości siarki w paliwach żeglugowych, m.in. poprzez rozporządzenie Ministra Gospodarki i Polityki Społecznej z dnia 17 grudnia 2002 r. ws. szczegółowych wymagań jakości dla niektórych paliw ciekłych (Dz.U. z 2002 r. Nr 229, poz. 1918).

Od 2001 r. obowiązuje ustawa Prawo ochrony środowiska, która reguluje kwestie opłat za

korzystanie ze środowiska, w tym opłat za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, również przez statki. W 2006 r. weszły w życie zmiany do ustawy o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki, wdrażające Załącznik VI do Konwencji MARPOL (w zakresie zanieczyszczeń powietrza ze statków).

Do 2007 r. zrealizowane zostały przez Inspektoraty Ochrony Środowiska 3 cykle kontrolne dotyczące m.in. zawartości siarki w ciężkim oleju opałowym stosowanym w instalacjach energetycznego spalania paliw oraz w oleju do silników statków – jednakże tylko w odniesieniu do żeglugi śródlądowej. Ogółem do 2008 r. wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska przeprowadziły kontrole 108 statków należących do 57 armatorów, podczas których pobrano 69 próbek paliwa. Wszystkie pobrane próbki oleju spełniały wymagania jakościowe określone w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 4.01.2007 r. ws. wymagań jakościowych dotyczących zawartości siarki dla olejów oraz rodzajów instalacji i warunków, w których stosowane będą ciężkie oleje opałowe.

Stałe kontrole zawartości siarki w paliwach dostarczanych na statki prowadzą również urzędy morskie.

#### **Działania planowane:**

Skuteczna kontrola, również w stosunku do emisji lotnych związków organicznych (LZO) w ramach Międzynarodowej Organizacji Morskiej i wprowadzonych do Konwencji Marpol, zwłaszcza dla oparów i ich odzyskiwania, do zastosowania zarówno w urządzeniach załadowczych, na statkach i obsługujących je urządzeniach portowych.

Wzrost efektywności egzekwowania zapisów Dyrektywy 94/63/EWG ws. emisji lotnych związków organicznych LZO (VOC) powstających w wyniku magazynowania i dystrybucji paliwa.

Wzmocnienie kontroli i działań prewencyjnych w stosunku do instalacji stosujących ciężki olej opałowy, w celu spełnienia wymagań jakości określonych w adekwatnych regulacjach prawnych, w tym Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 4 stycznia 2007 r. w sprawie wymagań jakościowych dotyczących zawartości siarki dla olejów oraz rodzajów instalacji i warunków, w których będą stosowane ciężkie oleje opałowe (Dz.U. z 2007 r. Nr 4, poz. 3) oraz Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie wymagań dotyczących zawartości siarki w paliwie żeglugowym (Dz. U. z 2009 r. Nr 58 poz. 477).

Zamierzeniem MI jest doprowadzenie do wdrożenia działań o charakterze ekonomicznym, zachęcających do ograniczania emisji ze statków oraz wprowadzenia powiązanych z nimi zapisów prawnych do ustawodawstwa z zakresu ochrony środowiska morskiego przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze statków (wyłączenie tych emisji z ustawy Prawo ochrony środowiska).

Przewidywany termin wykonania: lata 2011-2012.

**M-39: Wspólne wystąpienie do IMO w celu zaostrożenia regulacji związanych z emisją NO<sub>x</sub> ze statków w ramach rewizji Zał. VI do MARPOL 73/78”.**

**Termin: 31.12.2007 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Działanie w toku. Polska bierze udział w grupie korespondencyjnej, mającej na celu opracowanie wspólnego wystąpienia w sprawie NECA do IMO.

**Działania planowane:**

Polska popiera inicjatywę ogłoszenia Bałtyku obszarem NECA. Dyskutowane są daty możliwego objęcia Morza Bałtyckiego obszarem NECA. Podczas spotkania HELCOM MARITIME 8/2009 (24-26.11.2009 r.) ustalono, że należy zbadać społeczne i ekonomiczne skutki oraz określić efektywność kosztową NECA na Morzu Bałtyckim.

Właściwe organy: Ministerstwo Infrastruktury oraz Urzędy Morskie.

**M-34: Poprawa dostępności portowych obiektów do odbioru ścieków”.**

**Termin: -**

**Działania planowane:**

Główne polskie porty pasażerskie również objęte zostaną planem poprawy dostępności urządzeń do odbioru ścieków. Polska zamierza wdrożyć zalecenia EMSA przedstawione po audycie.

Właściwe organy: Ministerstwo Infrastruktury oraz Urzędy Morskie, zarządy portów Szczecin – Świnoujście oraz Gdańsk i Gdynia.

**M-10, 11: Zastosowanie systemu „bez specjalnych opłat” do ścieków ze statków i odpadów schwytych w sieci rybackie – Zalecenie 28E/10.**

**Termin: -**

**Dotychczasowe działania:**

System „braku specjalnych opłat” uregulowany jest w ustawie o portowych urządzeniach do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków.

Dane dotyczące portowych urządzeń w polskich portach zostały zaktualizowane w bazie GISIS. Polska uczestniczy w pracach grupy roboczej ds. zmian do Załącznika IV do Konwencji

MARPOL. Porty Gdynia i Świnoujście znajdują się na priorytetowej liście w projekcie planu poprawy dostępności urządzeń do odbioru ścieków w głównych portach pasażerskich Morza Bałtyckiego. W 2009 r. zaktualizowano plany urządzeń odbiorczych w portach: Kołobrzeg, Darłowo, Ustka, Łeba i 6 portach rybackich.

**Działania planowane:**

Działanie regulacyjne i nowelizacja w/w ustawy/rozporządzeń.

**M-9, P-5: Promocja projektów, których celem jest usunięcie śmieci z obszarów przybrzeżnych i środowiska morskiego.**

**Termin: -**

**Dotychczasowe działania:**

Urząd Morski w Słupsku – akcje rozdawania worków na śmieci dla rybaków w celu przywożenia śmieci do portów. Coroczne akcje „Sprzątanie Bałtyku” na polskim wybrzeżu. Odpady wyłowione przez sieci rybackie nie są objęte systemem „braku specjalnych opłat”.

**M-37: Ratyfikacja Konwencji o Zarządzaniu Wodami Balastowymi.**

**Termin: 2013 r.**

**Działania planowane:**

Polska planuje rozpocząć działania ratyfikacyjne w 2011 r. Organem odpowiedzialnym jest Ministerstwo Infrastruktury we współpracy z następującymi urzędami: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Edukacji, Ministerstwo Gospodarki (Miasta i Gminy Nadmorskie), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Ministerstwo Zdrowia (Inspekcja Sanitarno-Epidemiologiczna) oraz organizacje pozarządowe.

Na obecnym etapie koszty są trudne do ustalenia.

**M-37: Wdrożenie mapy drogowej do ratyfikacji Konwencji o Zarządzaniu Wodami Balastowymi - zestawienie listy nierodzimych, kryptogennych i szkodliwych gatunków rodzimych, a także wykaz HELCOM Gatunki - Cele, które mogą utrudnić lub szkodzić środowisku, zdrowiu ludzi, mieniu i zasobom Morza Bałtyckiego.**

**Termin: 2008 r.**

**Działania dotychczasowe:**

Ochrona wód Bałtyku przed obcymi gatunkami inwazyjnymi. Od 1999 r. Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie prowadzi bazę „Gatunki Introdukowane w Polsce.” Prace w tym zakresie są nadal kontynuowane, obecnie baza zawiera dane odnośnie ponad 800 gatunków. Baza jest częścią systemu NOBANIS (NOrdic – Baltic Network on Invasive Species; Północno - Bałtycka Sieć o Gatunkach Obcych) od 2005 r. – systemu służącego wymianie informacji o gatunkach obcych w Europie środkowej i północnej. Jest ona również częścią globalnej bazy danych o gatunkach obcych GISIN.

Konwencja o Ochronie Bioróżnorodności (CBD) oraz Europejska Strategia Dotycząca Inwazyjnych Gatunków Obcych (European Strategy on Invasive Alien Species) przyjęta na Konwencji Berneńskiej w 2003 r.

W ramach tego zagadnienia działa m. innymi IMO.

**Działania planowane:**

Podjęcie działań przez resorty środowiska i rolnictwa.

**M-37: Wdrażanie mapy drogowej dla ratyfikacji Konwencji o Zarządzaniu Wodami Balastowymi – prowadzenie badań bazowych ws. warunków środowiskowych panujących w głównych portach.**

**Termin: 2008 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Polska bierze udział w grupie korespondencyjnej w sprawie wód balastowych.

W 2007 r. Centrum Techniki Okrętowej S.A zrealizowało projekt badawczy, który obejmował analizę biologiczną, mikrobiologiczną oraz oznaczenia fizyko-chemicznych parametrów próbek wód balastowych pobranych ze statków wpływających na wody Zatoki Gdańskiej, ocenę ryzyka przeniesienia obcych gatunków do Zatoki Gdańskiej (port Gdańsk) oraz ocenę czystości wód balastowych.

Podobne badania przeprowadzone zostały dla portu Szczecin przez Akademię Morską w Szczecinie w 2008 r.

**Działania planowane:**

Kontynuacja dotychczasowych badań w tym zakresie.

**M-37: Wdrażanie mapy drogowej dla ratyfikacji Konwencji o Zarządzaniu Wodami Balastowymi – w połączeniu z OSPAR z wytycznymi dla jednostek pływających na podstawie dobrowolności.**

**Termin: -**

**Dotychczasowe działania:**

Wytyczne: "General Guidance on the Voluntary Interim Application of the D1 Ballast Water Exchange Standard by vessels leaving the Baltic Sea and transiting through the North-East Atlantic to other destinations" oraz „*General Guidance on the Voluntary Interim application of the D1 Ballast Water Exchange Standard In the North-East Antantic*” zostały przetłumaczone na język polski oraz przekazane armatorom, administracji morskiej oraz inspektorom PSC do stosowania.

**M-21, M-22: Zalecenie HELCOM 28E/12 wzmacnianie współpracy międzyregionalnej w dziedzinie reagowania na rozlewy olejowe.**

**Termin: 2013/2016 r.**

**Dotychczasowe działania:**

Projekt BRISK. Realizowany z udziałem Urzędu Morskiego w Gdyni oraz Instytutu Morskiego w Gdańsku. Spotkanie BRISK, które odbyło się w styczniu 2010 r. w Sopocie, było poświęcone sprawom finansowym oraz porozumieniom regionalnym. W maju br. planowane jest podpisanie umowy między Polską a Rosją ws. współpracy przy zwalczaniu zanieczyszczeń na morzu.

**M-32: Włączenie do planów ratowniczych procedur ratowania zwierząt zaolejonych**

**Termin: -**

**Działania planowane:**

Ratowanie zwierząt jest elementem Krajowego Planu Zwalczania Zagrożeń i Zanieczyszczeń Środowiska Morskiego, jednak brakuje procedur postępowania. Zadanie wymaga uzgodnień oraz przypisania kompetencji w zakresie ratowania zwierząt zaolejonych.

**M-31, M-22: Rozwój najlepszych praktyk reagowania na wypadki na linii brzegowej i integracji krajowych planów interwencyjnych”.**

**Termin: -**



### **Dotychczasowe działania:**

Działanie w toku. Polska powołała grupę korespondencyjną, której celem jest opracowanie propozycji zmian do Podręcznika HELCOM w sprawie zwalczania zanieczyszczeń.

Podczas spotkania HELCOM RESPONSE 12/2010 grupa przedstawiła proponowane zmiany do Załącznika VII do Konwencji Helsińskiej, propozycje zaleceń ws. zwiększenia krajowych możliwości reagowania na rozlewy olejów i innych szkodliwych substancji na brzegach, propozycje zmian do Podręcznika HELCOM ws. zwalczania zanieczyszczeń w celu zapewnienia operacyjnych procedur dla wspólnych operacji reagowania na wypadki na linii brzegowej i ćwiczeń, jak i próśb i zapewnienia pomocy ws. reagowania na wypadki na linii brzegowej Morza Bałtyckiego.

Instytucje odpowiedzialne: Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa, Ministerstwo Infrastruktury (prowadzenie grupy korespondencyjnej); Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (gminne plany gospodarowania odpadami).

### **Działania planowane:**

Konieczne jest jasne ustalenie odpowiedzialności za zwalczanie zanieczyszczeń na brzegu oraz opracowanie procedur współpracy ze służbami.

**M-25 i M-26: Opracowanie i wdrożenie wspólnego planu dotyczącego miejsc schronienia dla statków oraz dalsze rozważanie kwestii odpowiedzialności i odszkodowań związanych ze wspólnym planem dotyczącym miejsc schronienia dla statków”.**

**Termin: 2009/2010 r.**

### **Dotychczasowe działania:**

Podczas spotkania HELCOM RESPONSE 12/2010 ustalono, że potrzebne są zmiany do Podręcznika HELCOM ws. zwalczania zanieczyszczeń w zakresie wymiany informacji dot. miejsc schronienia. Ponadto stwierdzono, że obecny format raportowania zanieczyszczeń (POLREP) powinien być używany w przypadku próśb o pomoc. Tekst Zalecenia HELCOM w sprawie wspólnego planu miejsc schronienia dla statków w sytuacji zagrożenia został uzgodniony i będzie zaprezentowany podczas Spotkania Ministerialnego.

Organy zaangażowane w prace: Urzędy Morskie oraz Ministerstwo Infrastruktury.

### **Działania planowane:**

Prowadzenie szkoleń dla załóg jednostek pływających zgodnie z najwyższymi standardami w celu zapobieżenia wypadkowości.

Rozwój europejskiej sieci nadzoru i monitoringu morskiego w oparciu o krajowe i międzynarodowe systemy kontroli ruchu morskiego i nawigacji, w tym monitorowanie satelitarne oraz systemy dalekiego zasięgu dla identyfikacji i śledzenia statków (LRIT).

Wypracowanie wspólnych i zintegrowanych procedur monitorowania i zarządzania ruchem statków na Bałtyku, zwłaszcza dla szybkiego powiadomienia i działania w sytuacjach wypadków i emisji zanieczyszczeń.

– Konwencja SOLAS (*International Convention for the Safety of Life at Sea*) Międzynarodowa Konwencja o Bezpieczeństwie Życia na Morzu.

– Kodeks ISPS (*The International Ship and Port Facility Security*) Międzynarodowy Kodeks Ochrony Statku i Obiektu Portowego.

– Ustawa „Kodeks Morski” z dnia 18 września 2001 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 138, poz. 1545).

**M-15, M-16: Zalecenie HELCOM 28E/11 Środki dla poprawy bezpieczeństwa żeglugi w warunkach złodzenia: szkolenia załóg; dobrowolny pilotaż.**

**Termin: -**

**Działania dotychczasowe/planowane:**

Zalecenie wspomaga realizacja programu BRISK.

**M-20: Wsparcie IMO dla wprowadzenia ogólnych wymagań dla przewozu statkami: Elektroniczna Mapa Morska (Electronic Chart Display) i System Informacyjny prezentacji sytuacji nawigacyjnej na mapie morskiej (ECDIS – Electronic Chart Display and Information System)”.**

**Termin: -**

**Działania dotychczasowe:**

Działanie w toku. Organy odpowiedzialne: MI i urzędy morskie.

**M-8: Zharmonizowanie obszarowe i satelitarne nadzory Morza Bałtyckiego**

**Termin: -**

**Działania dotychczasowe:**

Działanie ciągle. Polska prowadzi stały nadzór satelitarny i lotniczy polskich obszarów morskich. Organ odpowiedzialny: Urząd Morski w Gdyni.

**M-13: Wsparcie dla rozwoju i stosowania innowacyjnego i efektywnego pod względem kosztów, zintegrowanego systemu nadzoru zanieczyszczeń.**

**Termin: -**

**Działania dotychczasowe:**

Działanie ciągłe. Organy odpowiedzialne: Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa, Urzędy Morskie.

Zapobieganie przypadkowym wyciekom paliwa na skutek wypadków na morzu. W latach 2000-2001 na Bałtyku wydarzyło się 119 wypadków statków, w tym 9 wycieków ropy; w sumie w morzu znalazło się w tym okresie 2756,41 m<sup>3</sup> ropy; największy wyciek był spowodowany wypadkiem statku „Baltic Carrier” w dniu 29.03.2001 r.

Morski Instytut Rybacki w Gdyni zrealizował projekt finansowany przez UE: Europejskie style życia a ekosystemy morskie (UE-17) - European Lifestyles and Marine Ecosystems (ELME). Okres realizacji: 01.01.2004 r. do 31.12.2006 r. Projekt ELME miał za zadanie dostarczyć najlepszej naukowej wiedzy dla przewidywania prawdopodobnych skutków głównych ekonomicznych, socjalnych i instytucjonalnych zmian w Europie na środowisko morskie.

Wzajemne stosunki pomiędzy tymi czynnikami były analizowane i podsumowane z zastosowaniem modelu Drivers-Pressure-State-Impact-Response (DPSIR). Badania dotyczyły zmian zachodzących w obrębie czterech europejskich basenów morskich: Bałtyku, Północno-Wschodniego Atlantyku, Morza Śródziemnego i Morza Czarnego. Wyniki badań zostaną wykorzystane na poziomie unijnym dla usprawnienia polityki dotyczącej zarówno środowiska morskiego, jak i socjalnej.

**M-41: Wdrożenie Przybrzeżnego Planu Działań. Opracowanie listy „czerwonych” i „czarnych” chemikaliów”.**

**Termin: 2010/2018 r.**

**Działania dotychczasowe/planowane:**

Polska przedstawiła projekt listy „czerwonych” i „czarnych” chemikaliów używanych na przybrzeżnych platformach podczas spotkań HELCOM 30/2009, HELCOM LAND 14 /2009 oraz HELCOM HOD 28/2009. Projekt został uzgodniony podczas HELCOM MARITIME 8/2009, a następnie zatwierdzony podczas HELCOM 31. Lista będzie używana razem z systemem OSPAR, zaproponowanym przez Danię podczas HELCOM MARITIME 8/2009. Wdrażanie listy będzie dotyczyło polskich i rosyjskich platform.

## **4.5. OPRACOWANIE NARZĘDZI OCENY I METODOLOGII**

**D-1: HELCOM Rekomendacja 28E/14 – uwiarygodnienie obliczeń i oceny ładunków biogenów ze źródeł rozproszonych”.**

**Termin: -**

### **Działania dotychczasowe:**

Został ustanowiony Projekt HELCOM DIFFUSE.

### **Działania planowane:**

Aplikacja dla projektu ukierunkowującego obliczenia i oceny dopływów biogenów ze źródeł rozproszonych jest w trakcie przygotowania przy współpracy resortów, głównie MRiRW oraz MŚ, w tym KZGW.

Wykorzystanie modeli Baltic Nest Institute.

**D-2: Rozwój wspólnego narzędzia oceny eutrofizacji HELCOM, m. innymi poprzez promowanie projektów dla opracowania tematycznych ocen dla eutrofizacji (EUTRO-PRO)”.**

**Termin: 2008 r.**

### **Działania dotychczasowe:**

EUTRO-PRO Projekt utworzył zintegrowaną tematyczną ocenę eutrofizacji.

### **Działania planowane:**

Szkolenia i edukacja na temat zrównoważonych praktyk rolno–środowiskowych na szczeblach samorządowych przy współpracy z MRiRW.

**D-3, D-4: Efektywne wykorzystanie narzędzi analitycznych tj. modeli dla wsparcia decyzji dla zarządzania, kooperacja i optymalizacja w rozwoju i wykorzystaniu modeli ekosystemów dla optymalizacji limitowanych zasobów dla naukowych społeczności/zbiorowisk”.**

**Termin: -**

### **Działania dotychczasowe:**

Projekt „HELCOM MODEL”.

Opracowanie i edycja „Katalogu jednolitych i scalonych części wód” przez odpowiednie służby związane z monitoringiem i ochroną wód (IMGW) w 2009 r., w którym m.in. zawarto wyniki analizy presji i oddziaływań zidentyfikowanych wód zagrożonych i potencjalnie zagrożonych, dane dotyczące monitoringu jakości wód w 5-ciu kategoriach wód, usytuowanie

obszarów chronionych i obszarów siedliskowych w odniesieniu do jednolitych części wód rzek, identyfikację przestrzenną punktów pomiarowo-kontrolnych Państwowego Monitoringu Środowiska w zakresie jakości wód i stacji wodowskazowych.

Morski Instytut Rybacki w Gdyni realizuje program badawczy finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego: „Bioróżnorodność i funkcje ekosystemu na przykładzie strefy brzegowej Bałtyku - studium eksperymentalne”. Celem projektu jest zbadanie roli kluczowych przedstawicieli makrobentosu w funkcjonowaniu osadów piaszczystych strefy przybrzeżnej Zatoki Gdańskiej oraz oceny czy różnorodność gatunkowa i funkcjonalna wpływają na tempo procesów przebiegających w tych osadach.

### **Od D-5 do D-10: Rozwój modeli dla ekosystemu morskiego Bałtyku.**

#### **Działania dotychczasowe:**

Kooperacja z Baltic Nest Institute dla aktualizacji wymagań redukcji względem ładunków biogenów BPD, ale zaproponowany pomysł projektu „HELCOM MODEL” został wprowadzony podczas spotkania grupy HELCOM MONAS 11/2008.

Morski Instytut Rybacki w Gdyni realizuje projekt finansowany przez UE: Synergia pomiędzy nauką, a społeczeństwem - wspólne podejście do europejskich mórz.(UE-35 4Seas). Okres realizacji: 01.03.2008 r. do 28.02.2010 r. Projekt skoncentrowany jest wokół lokalnych środowisk i tematów związanych z morzem. Celem projektu jest popularyzacja wiedzy o morzu i integracja środowisk naukowych ze społeczeństwem, poprzez liczne akcje, wydarzenia i warsztaty.

Zintegrowane tematyczne oceny bioróżnorodności i ochrony środowiska naturalnego zostały zaaprobowane do druku przez HELCOM 30/2009 i zostały opublikowane przez HOD 28/2009.

Morski Instytut Rybacki w Gdyni zrealizował projekt badawczy, finansowany przez UE: Opracowanie wskaźników środowiskowych dla realizacji Wspólnej Polityki Rybackiej UE (UE-21) Development of Indicators of Environmental Performance of the Common Fisheries Policy (INDECO). Okres realizacji: 01.12.2004 r. do 30.11.2006 r.

#### **Działania planowane:**

Opracowanie zestawienia działań i najlepszych praktyk w dziedzinie współpracy badawczo-rozwojowej i komercjalizacji wyników prac badawczych w państwach regionu.

Tematyczne oceny substancji niebezpiecznych opracowanych w obrębie grupy HELCOM HOLAS, realizacja Projektu do lutego 2010 r.

Działania zmierzające do wyznaczenia wspólnego koordynatora realizacji monitoringu na terenie państw regionu Bałtyku. Stworzenie bazy sprzętowo - materiałowej dla systematycznych badań wód morskich, w skład której weszłoby regionalne laboratorium, jednostka pływająca i kompetentna kadra badawcza.

Wsparcie prac dla utworzenia Wspólnoty Wiedzy i Innowacji WWI w RMB.

W ramach projektu INDECO, eksperci z różnych krajów opracują wskaźniki na rzecz polityki zrównoważonego rybołówstwa dla wdrażania Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej. Dokonana zostanie identyfikacja luk w dotychczasowych badaniach, w gromadzeniu danych i statystyce rybackiej oraz analiza polityki rybackiej i potrzeb zmian instytucjonalnych. W ramach INDECO opracowane zostaną:

- Wskaźniki wpływu rybołówstwa na stan ekosystemów morskich (ich funkcję i dynamikę).  
Wskaźniki społeczno-ekonomiczne zrównoważonego rybołówstwa.
- Modele operacyjne opisujące presję rybołówstwa na środowisko.

Opracowanie HELCOM holistycznej oceny stanu Morza Bałtyckiego, rozwój HELCOM CORE SET of INDICATORS (zestawienie najistotniejszych/podstawowych wskaźników) i tematycznej oceny dla całej szerokości Bałtyku ws. statków/nawigacji morskiej gotowej do 2010 r.

#### **4.6. PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI I BUDOWANIE POTENCJAŁU**

**P-2 do P-7: Podnoszenie świadomości, budowanie potencjału i zaangażowanie społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska Morza Bałtyckiego.**

##### **Działania planowane:**

Dla wzmocnienia realizacji celów Bałtyckiego Planu Działań, konieczne jest zintensyfikowanie przez resorty oraz samorządy działań na rzecz zaangażowania społeczeństwa w ochronę środowiska i podnoszenie świadomości negatywnych skutków środowiskowych, poprzez m.in. edukację, kampanie reklamowe, dostęp do informacji, jak również promocję postaw i działań przyjaznych środowisku.

#### **4.7. ROZWÓJ POTENCJAŁU BADAWCZEGO I INNOWACJI**

Osiąganie celów BPD, a także zapewnienie stałej poprawy stanu ekosystemu Bałtyku przy jednoczesnym zapewnieniu rozwoju regionu będzie wymagało sięgania po innowacyjne rozwiązania zarówno w zakresie infrastruktury morskiej, jak i w zakresie gospodarki na lądzie. Konieczne jest zatem zapewnienie rozwoju potencjału badawczego i edukacji,

w szczególności z uwzględnieniem przedsięwzięć realizowanych w ramach siódmego programu ramowego.

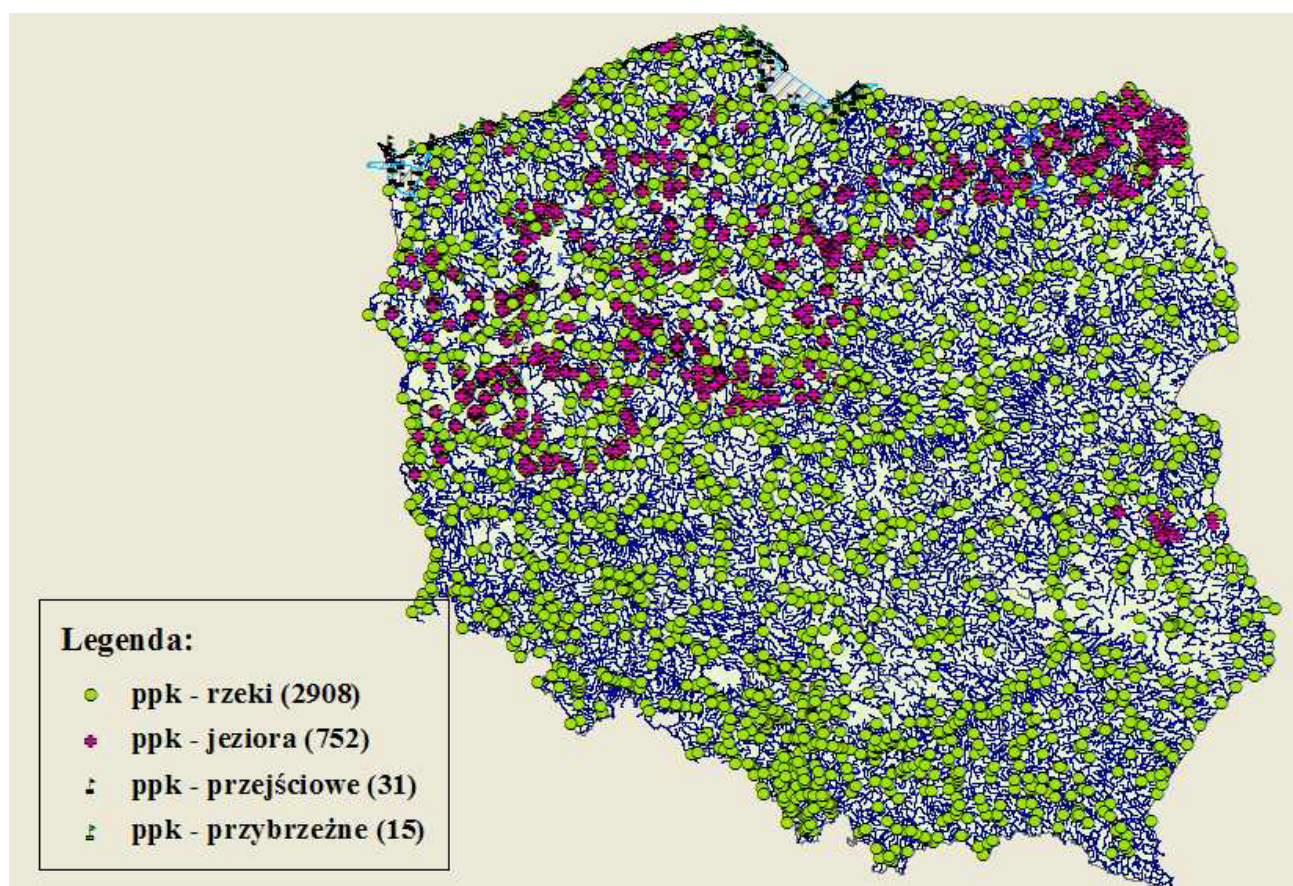
## 5. DZIAŁANIA W ZAKRESIE MONITORINGU I OCENY EFEKTÓW DZIAŁAŃ

Ważnym instrumentem w zakresie monitorowania efektów działań jest państwowy monitoring środowiska (PMŚ). Ponadto źródłem informacji jest system statystyki publicznej oraz resortowe i samorządowe systemy informacyjne, a także projekty naukowo-badawcze.

### 5.1. DZIAŁANIA W RAMACH PAŃSTWOWEGO MONITORINGU ŚRODOWISKA

#### 5.1.1 Monitoring rzek

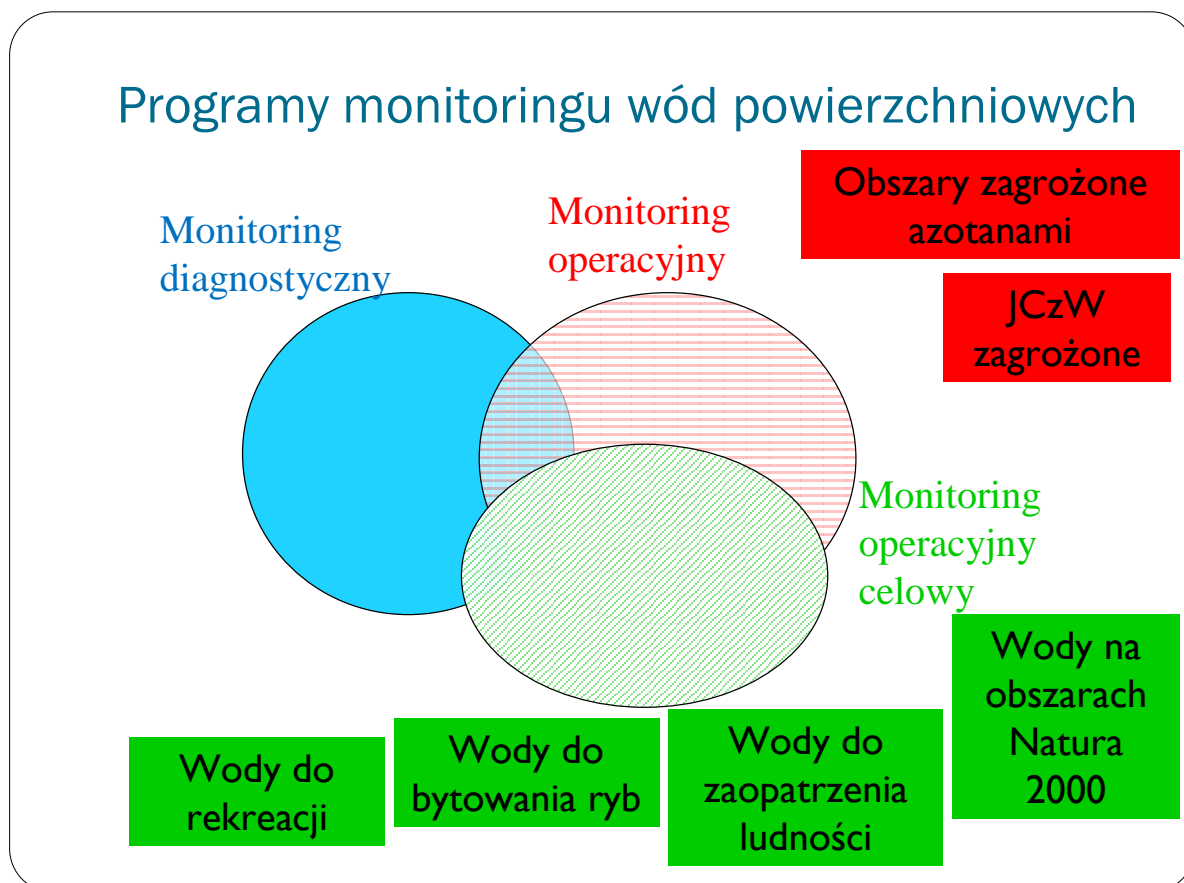
Monitoring wód rzek realizowany jest w Polsce w ramach PMŚ przez wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska. Na podstawie zapisów *Programu Państwowego Monitoringu Środowiska* w ramach sieci punktów pomiarowo-kontrolnych ustalonych na lata 2007-2009 zostało przebadanych: 2908 punktów zlokalizowanych na rzekach, 752 punkty zlokalizowane na jeziorach, 31 punktów na wodach przejściowych oraz 15 punktów zlokalizowanych na wodach przybrzeżnych.



Rys. 5.1. Sieć monitoringu wód powierzchniowych – kategorie wód



Programy monitoringu wód ustanowione zostały przed 22 grudnia 2006 roku, ich celem jest ustanowienie spójnego i porównywalnego przeglądu stanu wód w obrębie każdego obszaru dorzecza, pozwalającego na przypisanie wszystkich części wód powierzchniowych do jednej z pięciu klas jakości. Zgodnie z założeniami Ramowej Dyrektywy Wodnej monitoring podzielony został na diagnostyczny, operacyjny i badawczy.



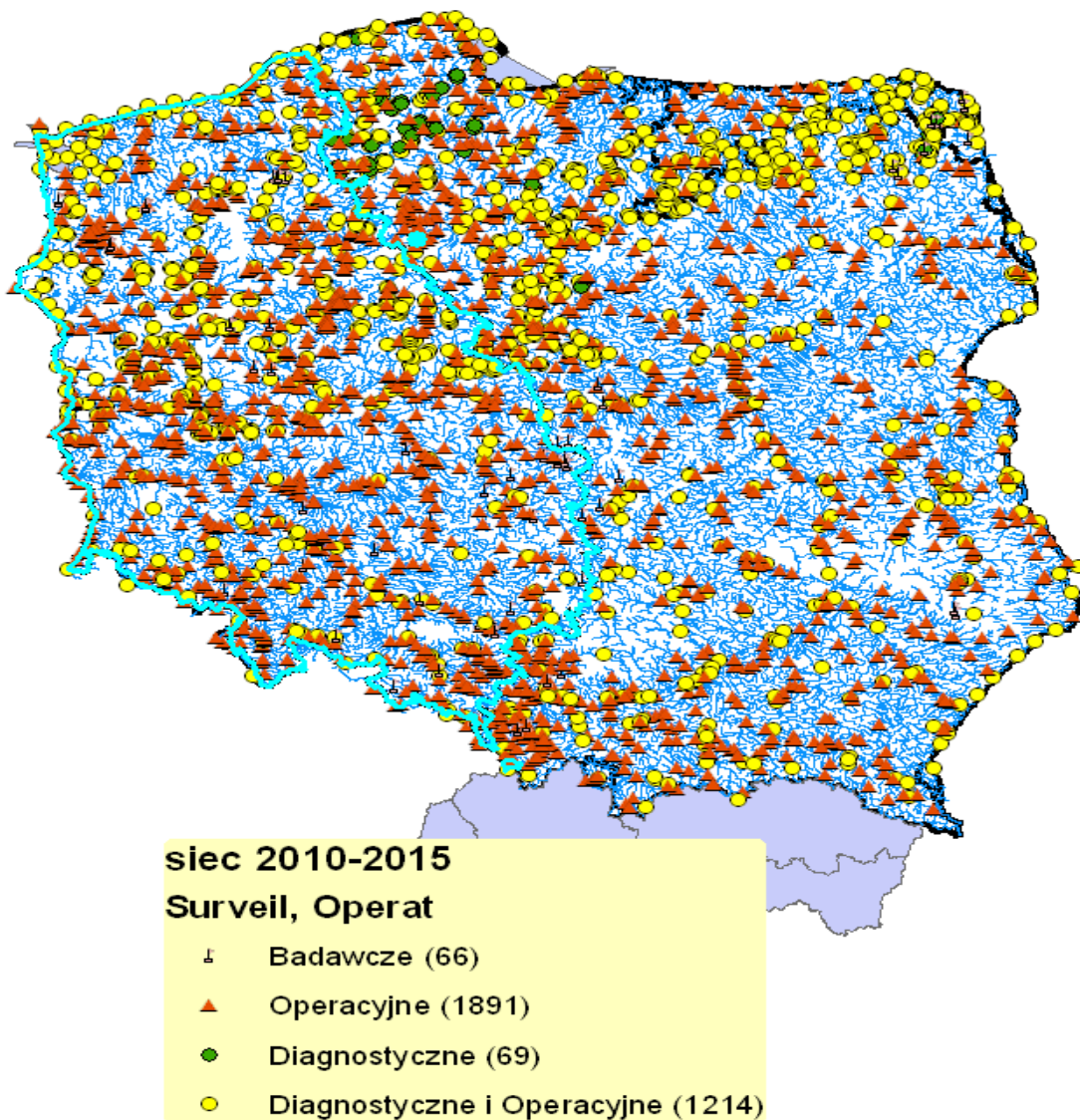
Rys. 5.2. Rodzaje programów monitoringu wód powierzchniowych.

Monitoring obejmuje wszystkie kategorie jednolitych części wód: strugi, strumienie, potoki, rzeki oraz kanały, jeziora i inne zbiorniki wodne (wraz z dopływami), morskie wody wewnętrzne, wody przejściowe i przybrzeżne, z uwzględnieniem specyfiki sztucznych i silnie zmienionych jednolitych części wód. Formy i sposób prowadzenia monitoringu określa rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód (art. 155b ust. 1 ustawy Prawo wodne).

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 roku przenosi do prawa krajowego nowy bardziej skomplikowany system oceny stanu jednolitych części wód zgodny z wymaganiami Ramowej Dyrektywy Wodnej. Wynika on przede wszystkim z zakresu i ilości wykonywanych obecnie pomiarów, a zwłaszcza badań elementów biologicznych (fitoplankton, fitobentos, makrofity, makrobezkręgowce bentosowe oraz ichtiofauna) oraz wskaźników z grupy

wskaźników chemicznych charakteryzujących występowanie, substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, w tym specyficznych zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych oraz tak zwanych substancji priorytetowych.

Na podstawie zapisów *Programu Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2010-2012* została opracowana sieć punktów pomiarowo-kontrolnych z perspektywą do roku 2015 w celu dostosowania jej do pierwszego cyklu planów gospodarowania wodami (Rys. 5.4. ).



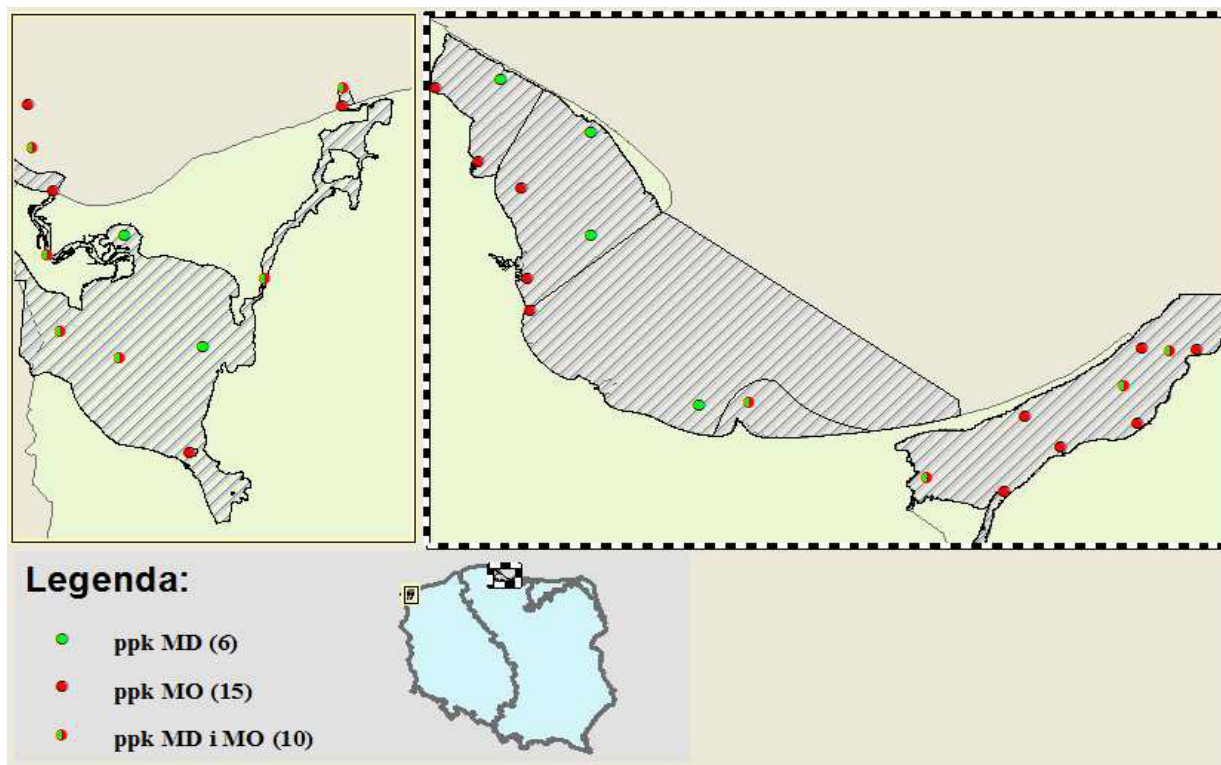
Rys. 5.3. Planowana sieć monitoringu na lata 2010-2015.

Monitoring wód powierzchniowych w Polsce opiera się na zasadzie, iż jeden punkt pomiarowo-kontrolny może należeć do jednego lub więcej rodzajów monitoringu. W programie monitoringu diagnostycznego badane są wszystkie elementy biologiczne w odróżnieniu od monitoringu operacyjnego gdzie badany jest jeden, najlepiej reagujący na dany typ presji środowiskowej.

W programie operacyjnym wyodrębniony został również program monitoringu celowego, w ramach którego pomiary i oceny stanu jakości wód wykonuje się z uwzględnieniem ich przeznaczenia i sposobu wykorzystania. Monitoring w/wym. wód prowadzony jest przez wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska w oparciu o opracowane przez dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej wykazy wód. Podstawą oceny w/wym. wód stanowią odpowiednie rozporządzenia Ministra Środowiska.

### 5.1.2. *Monitoring wód przejściowych.*

W ramach monitoringu wód morskich badania odbywają się na 9 wyznaczonych jednolitych częściach wód przejściowych w 31 punktach pomiarowo-kontrolnych (stan na 2009 rok). Poniżej na mapie przedstawiono przestrzenną lokalizację wód przejściowych wraz z zlokalizowanymi na nich punktami pomiarowo-kontrolnymi oraz programami monitoringu zrealizowanymi w latach 2007-2009. Na podstawie zapisów Programu Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2010-2012, w latach 2011-2012 zostanie zrealizowany pełny program monitoringu diagnostycznego we wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych wód przejściowych.

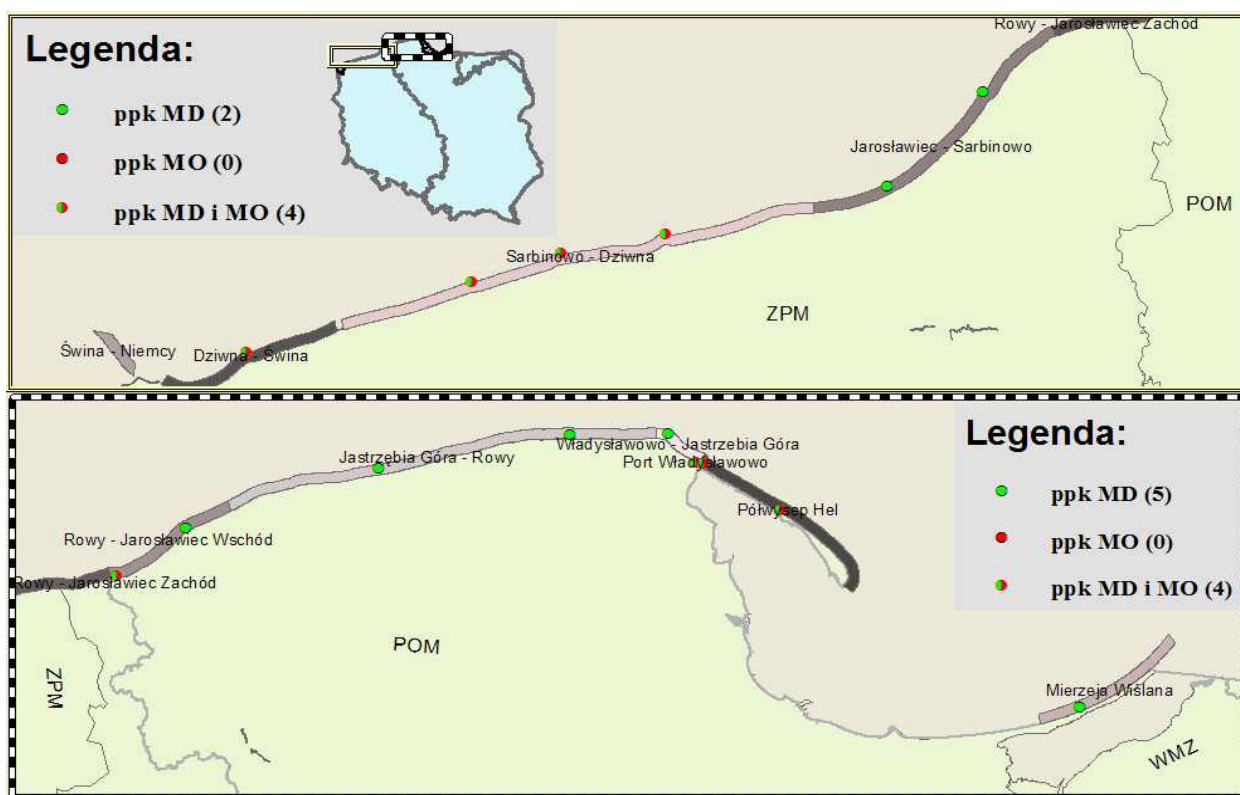


Rys. 5.4. Lokalizacja punktów pomiarowo-kontrolnych na wodach przejściowych.

### 5.1.3. *Monitoring wód przybrzeżnych.*

W ramach monitoringu wód morskich badania odbywają się na 11 wydzielonych jednolitych częściach wód przybrzeżnych w 15 punktach pomiarowo-kontrolnych. Poniżej na mapie przedstawiono przestrzenną lokalizację wód przybrzeżnych wraz z zlokalizowanymi na nich

punktami pomiarowo-kontrolnymi oraz programami monitoringu zrealizowanymi w latach 2007-2009. Na podstawie zapisów Programu Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2010-2012, w latach 2011-2012 zostanie zrealizowany pełny program monitoringu diagnostycznego we wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych wód przybrzeżnych.

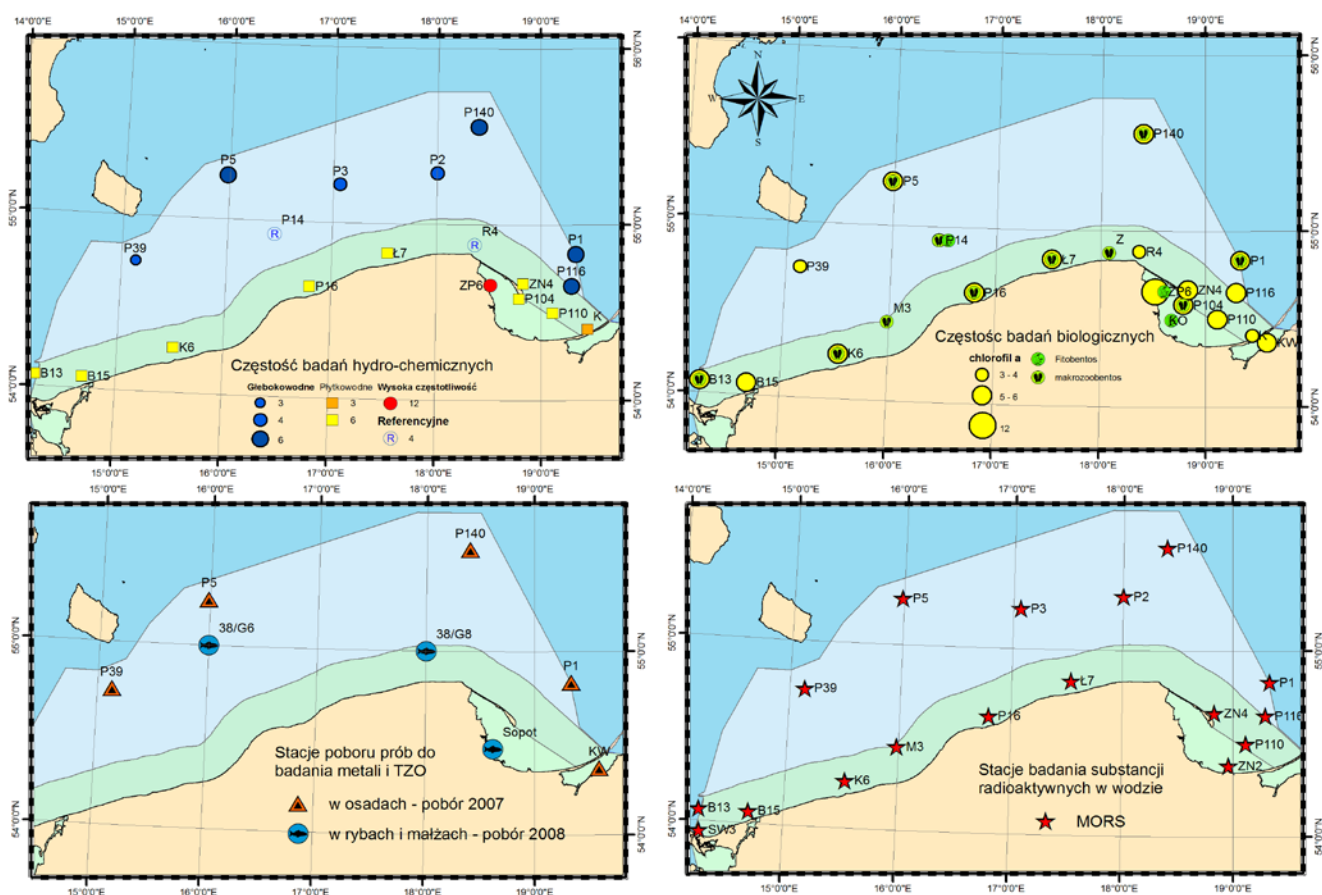


Rys. 5.5. Lokalizacja punktów pomiarowo-kontrolnych na wodach przybrzeżnych.

## 5.2. MONITORING HELCOM COMBINE

Polska, jako strona Konwencji Helsińskiej, zobowiązana jest do przekazywania danych dotyczących zanieczyszczenia Bałtyku w obrębie wód znajdujących się w polskiej części wód terytorialnych oraz w polskiej strefie ekonomicznej. Polski program monitoringu Bałtyku obejmuje regularną kontrolą (6 razy w roku) stan środowiska morskiego polskiej strefy południowego Bałtyku na stacjach położonych w strefie głębokowodnej - w rejonie Głębi Gdańskiej (stacja P1=BMP L1), Głębi Bornholmskiej (stacja P5=BMPK2), na pld.-wsch. skłonie Głębi Gotlandzkiej (stacja P140=BMP K1) oraz na stacjach umiejscowionych w strefie przybrzeżnej (Rys. 5.6.). Badania środowiska morskiego obejmują badanie stanu ilościowego elementów biologicznych oraz oznaczenia wskaźników hydrologicznych, chemicznych, radionuklidów długożyciowych oraz analizy zawartości substancji toksycznych w rybach komercyjnych i organizmach dennych.





Rys. 5.6. Lokalizacja stacji monitoringu HELCOM COMBINE na wodach terytorialnych i w strefie ekonomicznej.

### 5.3. POLLUTION LOAD COMPILATION PLC-6

W roku 2012 rozpocznie się projekt HELCOM PLC-6 - Szóste zestawienie ilości zrzutów zanieczyszczeń odprowadzanych z obszarów dorzeczy, który realizowany będzie przez wszystkie kraje nadbałtyckie zgodnie z Zaleceniem HELCOM 26/2 przyjętym przez Komisję Helsińską w 2005 r. Zadaniem w/w międzynarodowego projektu jest:

- określenie w sposób ilościowy zrzutów zanieczyszczeń ze źródeł punktowych i obszarowych odprowadzanych do wód powierzchniowych w obszarze zlewni Bałtyku na podstawie danych monitoringowych oraz modelowania zlewni nie objętych monitoringiem,
- określenie w sposób ilościowy ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych bezpośrednio do Bałtyku (rzekami, z obszarów przybrzeżnych i źródeł punktowych);
- oszacowanie zmian w ładunku od 1994 r.,
- odniesienie uzyskanych wyników do obszaru działań podejmowanych w celu redukcji zanieczyszczeń ze źródeł lądowych.

## **6. FINANSOWANIE**

W związku ze zbieżnością działań ujętych w BPD z realizacją zobowiązań wspólnotowych, należy podkreślić, iż Polska, nadrabiając opóźnienia gospodarcze okresu przed transformacją, przeznacza obecnie znaczne środki finansowe na porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w dorzeczach, przekształcenia, racjonalizację i modernizację rolnictwa, a także na ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza i inne działania ochronne, oraz na prace naukowo-badawcze i monitoringowe. Głównym źródłem finansowania jest w sferze działań administracyjnych, kontrolnych i edukacyjnych budżet Państwa, w sferze działań inwestycyjnych są to głównie fundusze UE oraz środki Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a także budżety samorządów. Nakłady te służą poprawie stanu wód śródlądowych i zostały przypisane działaniom mającym na celu realizację zobowiązań Wspólnotowych, stąd zgodnie z zasadą unikania podwójnego liczenia kosztów, nie mogą stanowić w całości kosztów wdrażania BPD.

Istnieje jednak potrzeba przyspieszenia i poprawy efektywności działań, szczególnie w zakresie ograniczenia ładunków fosforu i azotu ze źródeł komunalnych i rolniczych, eliminowania/ograniczania substancji niebezpiecznych a także potrzeba wzmocnienia działań edukacyjnych i kontrolnych w ramach istniejących planów i programów działań, przy wykorzystaniu istniejących mechanizmów finansowania. Potrzeba zwiększenia nakładów może wystąpić w przypadku konieczności dalszego ograniczania ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych z lądu do wód ponad kwoty wskazane jako wstępne w BPD. Analizy te są przedmiotem podjętej przez HELCOM weryfikacji celów bałtyckich a ich wyniki zostaną wykorzystane do opracowania ostatecznej wersji KPW BPD w powiązaniu z procesem wdrażania Ramowej Dyrektywy w sprawie strategii morskiej (RDSM).

## **7. USTALENIA I WNIOSKI ORAZ KIERUNKI DALSZYCH PRAC**

Zasadniczym celem ekologicznym i społeczno-gospodarczym Bałtyckiego Planu Działań jest zapewnienia dobrego stanu wód Morza Bałtyckiego. Wypełnienie tego nadrzędnego i priorytetowego celu odbywa się poprzez wdrażanie, wypełnianie i planowanie działań z zakresu ograniczenia eutrofizacji akwenu, a także redukcji zanieczyszczenia jego wód innymi substancjami, w tym uznanymi za niebezpieczne. Realizacja zadań określonych w BPD powinna zapewnić ogólną

ochronę, konserwację i odnowę bioróżnorodności Bałtyku, zwłaszcza zagrożonych i cennych gatunków oraz siedlisk, prowadzenie zrównoważonego i przyjaznego dla środowiska rybołówstwa morskiego. Dotyczy to także zapobiegania negatywnym skutkom aktywności gospodarczej człowieka i innych form działalności na morzu, przyczyniających się do bezpośredniej dewastacji środowiska wodnego Morza Bałtyckiego. Istotne znaczenie w BPD mają także pozostałe segmenty, w których ujęto kierunki działań i prac w tak ważnych obszarach jak nauka i edukacja, głównie kwestie opracowania spójnych i skutecznych narzędzi i metodologii oceny, podnoszenie świadomości społecznej oraz inne rozwiązania o charakterze organizacyjnym i ekonomicznym w tym zakresie.

Eutrofizacja jest obecnie najpoważniejszym problemem Morza Bałtyckiego, które w XX wieku zmieniło się z oligotroficznego o przejrzystej wodzie, w środowisko wysoce zeutrofizowane. Nadmierne ładunki azotu i fosforu pochodzące ze źródeł lądowych, leżących w obszarze zlewiska Państw - Stron Konwencji Helsińskiej są główną przyczyną eutrofizacji akwenu. Około 75% ładunku azotu, a także co najmniej 95% ładunku fosforu, wprowadzają do Bałtyku rzeki i tzw. bezpośrednie zrzuty z wodami. Około 25% ładunku azotu pochodzi z depozycji atmosferycznej.

Po zweryfikowaniu i ustaleniu przez HELCOM dopuszczalnych ładunków biogenów dla Bałtyku konieczne będzie dokonanie ilościowego bilansu efektów dotychczasowych działań w odniesieniu do ustalonych na 2021 rok celów i podjęcie ew. działań dodatkowych. Niniejsze wartości liczbowe powinny być szczegółowo sprecyzowane przez poszczególne sektory gospodarcze, przyczyniające się do procesu eutrofizacji Bałtyku pośrednio lub bezpośrednio. Jest to warunek obowiązkowy dla prawidłowej i skutecznej realizacji BPD.

Konieczne będzie także oszacowanie kosztów (na rok i/lub koszt całkowity przedsięwzięcia) zarówno dla już wykonanych, jak planowanych działań. Brak wiarygodnych i jednoznacznych informacji o kosztach i terminach poniesionych/spodziewanych w odniesieniu do działań przeprowadzonych/planowanych w ramach segmentu Eutrofizacja sprawia, że podanie ich faktycznych/prawdopodobnych wielkości na obecnym etapie opracowania WKPW BPD nie jest możliwe.

Podobne uzupełnienia będą konieczne w odniesieniu do pozostałych segmentów przy tworzeniu ostatecznej wersji KPW BPD. Dalsze prace nad tym dokumentem, prowadzone przede wszystkim w oparciu o ustalenia Konferencji Ministrów w Moskwie w maju 2010 roku, będą niezbędne również w świetle wymagań Ramowej Dyrektywy ws. Strategii Morskiej 2008/56/EC, biorąc pod uwagę dążenie państw – stron konwencji, należących jednocześnie do UE, do uznania działań w ramach Konwencji jako pilotażu w rozumieniu zapisów RDSM.

## 8. WYKAZ WYBRANYCH SKRÓTÓW:

<b>AFS</b>	(ang. Convention on the Control of Harmful Anti-fouling Systems on Chips) Konwencja o kontroli szkodliwych systemów przeciwporostowych na statkach
<b>AKPOŚK</b>	aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych
<b>ARiMR</b>	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
<b>ASCOBANS</b>	(ang. Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas) Porozumienie o ochronie małych waleni Bałtyku i Morza Północnego
<b>BAT</b>	(ang. Best Available Technique) najlepsze dostępne techniki
<b>BEAST</b>	(ang. BEAST Biological Effects of Anthropogenic Chemical Stress: Tools for the Assessment of Ecosystem Health) projekt: Biologiczne efekty chemicznej antropopresji
<b>BONUS</b>	ang. Baltic Organisations Network for Funding Science
<b>BPD</b>	Bałtycki Plan Działań HELCOM
<b>B+R</b>	badania + rozwój
<b>BREF</b>	(ang. BAT Reference Documents) Dokumenty Referencyjne dotyczące BAT
<b>B+R+I</b>	badania + rozwój + inwestycje
<b>BRISK</b>	(ang. Sub-regional risk of spill of oil and hazardous substances in the Baltic Sea) program dot. Sub-regionalnego ryzyka wycieku oleju i substancji niebezpiecznych w Morzu Bałtyckim
<b>BSAP</b>	(ang. Baltic Sea Action Plan) Bałtycki Plan Działań
<b>BSPA</b>	(ang. Baltic Sea Protected Areas) – bałtyckie obszary chronione
<b>BZT</b>	biochemiczne zapotrzebowanie na tlen
<b>BZT<sub>5</sub></b>	biochemiczne zapotrzebowanie na tlen w pięciodniowym okresie analizy
<b>CBD</b>	(ang. The Convention on Biological Diversity) Konwencja o różnorodności biologicznej z 5.06.1992 r.
<b>CFP</b>	(ang. Common Fisheries Policy) Wspólna Polityka Rybołówstwa UE
<b>ChZT</b>	chemiczne zapotrzebowanie na tlen
<b>ChZTCr</b>	chemiczne zapotrzebowanie na tlen oznaczane metodą dwuchromianową
<b>CLP</b>	(ang. Classification, Labelling and Packaging) rozporządzenie WE nr 1272/2008 z 16.12.2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin chemicznych
<b>CLRTAP</b>	(ang. Convention on Long-range Transboundary Air Pollution ) Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości z 13.11.1979 r.
<b>COHIBA</b>	(ang. Control of Hazardous Substances in the Baltic Sea Region) projekt: Kontrola substancji niebezpiecznych w regionie Morza Bałtyckiego
<b>DPJ</b>	duża jednostka przeliczeniowa
<b>ECDIS</b>	(ang. Electronic Chart Display and Information System) System obrazowania elektronicznych map i informacji nawigacyjnych
<b>EFF</b>	(ang. European Fisheries Fund) Europejski Fundusz Rybacki
<b>EFRROW</b>	(ang. European Agricultural Fund for Rural Development) Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
<b>EMEP</b>	(ang. European Monitoring Environmental Program) Europejski Program Monitoringu Środowiska
<b>ESPON</b>	(ang. European Spatial Planning Observation Network) program: Europejska Sieć Rozwoju Terytorialnego i Spójności Terytorialnej
<b>EUR</b>	euro
<b>EUROSTAT</b>	(ang. the Statistical Office of the European Communities) Urząd Statystyczny Wspólnoty Europejskiej
<b>EWG</b>	Europejska Wspólnota Gospodarcza
<b>EQS</b>	(ang. Environmental Quality Standards) środowiskowe normy jakości
<b>GEF</b>	(ang. Global Environment Facility) Fundusz na rzecz Globalnego Środowiska
<b>GDOŚ</b>	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
<b>GIOŚ</b>	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
<b>GIS</b>	(ang. Geographic Information System) System Informacji Geograficznej
<b>GHS</b>	(ang. Globally Harmonised System) Globalnie Zharmonizowany System
<b>GUS</b>	Główny Urząd Statystyczny
<b>HAIR</b>	(ang. Harmonised Environmental Indicators for Pesticide Risk) zharmonizowane wskaźniki ryzyka związanego z pestycydami
<b>HCB -</b>	heksachlorobenzen



<b>HELCOM</b>	(ang. HELSINKI COMMISSION - Baltic Marine Environment Protection Commission) Komisja Helsińska
<b>HELCOM COMBINE</b>	(ang. Co-operative Monitoring in the Baltic Marine Environment) Międzynarodowy Zintegrowany Program Monitoringu Morza Bałtyckiego
<b>HELCOM HABITAT</b>	(ang. Nature Conservation and Biodiversity Group) Grupa ds. Ochrony Przyrody i Różnorodności Biologicznej
<b>HELCOM HOD</b>	(ang. HELCOM Heads of Delegations) Narada Przewodniczących Delegacji stron Konwencji Helsińskiej
<b>HELCOM LAND</b>	(ang. Land-Based Pollution Group) Grupa HELCOM ds. Zanieczyszczeń Pochodzenia Lądowego
<b>HELCOM MARITIME</b>	(ang. Maritime Group) Grupa HELCOM ds. Zanieczyszczeń na Morzu
<b>HELCOM MONAS</b>	(ang. The Monitoring and Assessment Group) Grupa HELCOM ds. monitoringu i ocen HELCOM
<b>IBL</b>	Instytut Badawczy Leśnictwa
<b>ICES</b>	(ang. International Council for the Exploration of the Sea) Międzynarodowa Rada Badań Morza
<b>ICM</b>	(ang. Integrated Crop Management) zintegrowanego zarządzania uprawami
<b>ICT</b>	(ang. Information and Communication Technologies) technologie informacyjne i komunikacyjne
<b>IETU</b>	Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowanych
<b>IMGW</b>	Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
<b>IMO –</b>	(ang. International Maritime Organization) Międzynarodowa Organizacja Morska
<b>IOŚ</b>	Instytut Ochrony Środowiska
<b>IOŚ</b>	Inspekcja Ochrony Środowiska
<b>IPM</b>	(ang. Integrated Pest Management) zintegrowanego zarządzania szkodnikami
<b>IPPC</b>	(ang. Integrated Pollution Prevention and Control) Dyrektywa 2008/1/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 15.01.2008 r. dotycząca zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli.
<b>ISO</b>	(ang. International Organization for Standardization) Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna
<b>ISPS</b>	(ang. The International Ship and Port Facility Security) Międzynarodowy Kodeks Ochrony Statku i Obiektu Portowego
<b>IUCN</b>	(ang. International Union of Conservation of Nature and Natural Resources) Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody
<b>KPGO</b>	Krajowy program gospodarki odpadami
<b>KPOŚK</b>	Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych
<b>KPW</b>	krajowe programy wdrażania
<b>KPWKS</b>	Krajowy Program Wdrażania Konwencji Sztokholmskiej
<b>KPZL</b>	Krajowy Program Zwiększenia Lesistości
<b>KZGW</b>	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
<b>LCP</b>	Dyrektywa nr 2001/80/WE w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych źródeł spalania paliw z 23.10.2001 r.
<b>LRTAP</b>	Konwencja LRTAP, patrz CLRTAP
<b>LZO</b>	lotne związki organiczne
<b>MARPOL</b>	(ang. International Convention for the Prevention of Pollution From Ships) Konwencja o zapobieganiu zanieczyszczenia morza przez statki z 2.11.1973 r.
<b>MERCW</b>	(ang. Modelling of Ecological Risks Related to Sea-Dumped Chemical Weapons) projekt ws. modelowania ryzyka ekologicznego związanego z depozycją broni chemicznej na dnie Bałtyku.
<b>MG</b>	Ministerstwo Gospodarki
<b>MI</b>	Ministerstwo Infrastruktury
<b>MIR</b>	Morski Instytut Rybacki
<b>MORS</b>	(ang. Monitoring of Radioactive Substances in the Baltic Sea) Monitoring Substancji Radioaktywnych w Bałtyku
<b>MPA</b>	(ang. marine protected areas) morskie obszary chronione
<b>MRiRW</b>	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
<b>MSP –</b>	(ang. Marine Spatial Planning) morskie planowanie przestrzenne
<b>MW –</b>	megawat
<b>MWWTP</b>	(ang. municipal wastewater treatment plant) miejska oczyszczalnia ścieków komunalnych
<b>N<sub>tot</sub></b>	azot ogólny
<b>NCM</b>	(ang. Nornic Council of Minister) Nordycka Rada Ministrów

<b>NEC</b>	(ang. National Emission Ceilings Directive) Dyrektywa 2001/81/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie krajowych poziomów emisji dla niektórych zanieczyszczeń - Dyrektywa Pułapowa z 23.10.2001 r.
<b>NECA</b>	(ang. nitrogen oxide emission control area) obszar kontroli emisji tlenków azotu
<b>NEFCO</b>	(ang. Nordic Environment Finance Corporation) Nordycka Korporacja Finansowa na Rzecz Środowiska
<b>NFOŚiGW</b>	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
<b>NIVA</b>	Norweski Instytut Badań Wody
<b>NNN (IUU)</b>	(ang. Illegal, Unregulated and Unreported Fishing) nielegalne, nieudokumentowane i nieuregulowane połowy
<b>NPK</b>	nawozy mineralne: azot, fosfor, potas
<b>ONZ</b>	Organizacja Narodów Zjednoczonych
<b>OSN</b>	obszary szczególnie narażone
<b>OSPAR</b>	(ang. The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic) Konwencja o ochronie środowiska morskiego północno-wschodniego Atlantyku z 22.09.1992 r.
<b>P<sub>tot</sub></b>	fosfor ogólny
<b>PCB</b>	polichlorowane bifenyle
<b>PCBC</b>	Polskie Centrum Badań i Certyfikacji
<b>PC UE</b>	państwa członkowskie Unii Europejskiej
<b>PDDO</b>	Punkt Dobrowolnego Dostarczania Odpadów
<b>PK</b>	Park Krajobrazowy
<b>PKB</b>	produkt krajowy brutto
<b>PLC</b>	(ang. Pollution Load Compilation) Grupa Projektowa ds. oceny zrzutów zanieczyszczeń do Morza Bałtyckiego
<b>PLC-3</b>	(ang. The Third Baltic Sea Pollution Load Compilation) Grupa Projektowa ds. trzeciej oceny zrzutów zanieczyszczeń do Morza Bałtyckiego
<b>PLC-4</b>	(ang. The Fourth Baltic Sea Pollution Load Compilation) Grupa Projektowa ds. czwartej oceny zrzutów zanieczyszczeń do Morza Bałtyckiego
<b>PMŚ</b>	Państwowy Monitoring Środowiska
<b>POM</b>	polski obszar morski
<b>POP</b>	(ang. persistent organic pollutant) trwałe zanieczyszczenia organiczne
<b>POŚ</b>	ustawa Prawo Ochrony Środowiska POŚ z 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. 2001 Nr 62 poz. 627)
<b>PPOM</b>	Planowanie Przestrzenne Obszarów Morskich
<b>PROW</b>	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013
<b>PSC</b>	(ang. Port State Control) Inspektorat Państwa Portu
<b>PSSA</b>	(ang. Particularly Sensitive Sea Area) szczególnie narażony obszar morski
<b>RDSM</b>	Ramowa Dyrektywa w sprawie Strategii Morskiej
<b>RDW</b>	Ramowa Dyrektywa Wodna - Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.10.2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej
<b>REACH</b>	(Regulation EC No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 concerning the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals REACH) rozporządzenie (WE) Nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.12.2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów REACH
<b>RLM</b>	równoważna liczba mieszkańców
<b>RMB</b>	region Morza Bałtyckiego
<b>ROSH</b>	(ang. Restriction of Hazardous Substances) Dyrektywa 2002/95 ROHS Parlamentu europejskiego i Rady z 27.01.2003 r. w sprawie ograniczenia stosowania niektórych niebezpiecznych substancji w sprzęcie elektrycznym i elektronicznym
<b>RP</b>	Rzeczpospolita Polska
<b>RZGW</b>	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej)
<b>SAICM</b>	(ang. Strategic Approach to International Chemicals Management) Strategiczne Podejście do Międzynarodowego Zarządzania Chemikaliami
<b>SAPARD</b>	(ang. Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) Specjalny Program Akcesyjny na Rzecz Rozwoju Rolnictwa I Obszarów Wiejskich
<b>SEA</b>	(ang. strategic environmental assessment) strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
<b>SOLAS</b>	(ang. International Convention for the Safety of Life at Sea) Konwencja o Bezpieczeństwie Życia na Morzu z 1.11.1974 r.
<b>SPO</b>	sektor programu operacyjnego
<b>TA</b>	Traktat Akcesyjny
<b>TZO</b>	trwałe zanieczyszczenia organiczne
<b>UAC</b>	(ang. unit abatement cost) jednostkowy koszt redukcji

<b>UNECE</b>	(ang. United Nations Economic Commission for Europe) Komisja Gospodarcza ONZ dla Europy
<b>UNEP</b>	(ang. the United Nations Environment Programme) Program Środowiskowy ONZ
<b>UNIDO</b>	(ang. United Nations Industrial Development Organization) Organizacją Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego
<b>WE</b>	Wspólnota Europejska
<b>WEA</b>	(ang. Whole Effluent Approach) Pełna Ocena Ścieków
<b>WFD</b>	(ang. Water Framework Directive) Ramowa Dyrektywa Wodna - Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.10.2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej
<b>WIOŚ</b>	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska)
<b>WKPW BPD</b>	Wstępny Krajowy Program Wdrażania Bałtyckiego Planu Działań HELCOM
<b>WPR</b>	Wspólna Polityka Rolna
<b>VASAB</b>	(ang. Vision and Strategies around the Baltic Sea) projekt: wizje i strategie wokół Morza Bałtyckiego

KATEGORIE DZIAŁAŃ  
P - prawne/koordynacyjne/organizacyjne  
K – kontrolne/monitoringowe  
I – inwestycyjne/technologiczne  
E – edukacyjne/szkoleniowe  
B – badawcze/rozwojowe

W - jednostka wiodąca

TAB. WYKAZ ZADAŃ DO REALIZACJI W RAMACH WSTĘPNEGO KRAJOWEGO PROGRAMU WDRAŻANIA BAŁTYCKIEGO PLANU DZIAŁAŃ (WKPW BPD)

L.P.	ZADANIE	BSAP index	JEDNOSTKI / KATEGORIE DZIAŁAŃ												
			MINISTERSTWO				KZGW - RZGW	GIOŚ - WIOŚ	GDOŚ - RDOŚ	POZOSTALE MINISTERSTWA I URZĘDY CENTRALNE	URZĘDY MORSKIE	RZADOWA ADMINISTRACJA TERENOWA (województwa i podległe mu służby, organy administracji niespolonej)	JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	AGENCJE I JEDNOSTKI BADAWCZO ROZWOJE	PODMIOTY GOSPODARCZE, ROLNICY
			ROLNICTWA I ROZWOJU WSI	GOSPODARKI	INFRASTRUKTURY	ŚRODOWISKA									
<b>SEGMENT I: EUTROFIZACJA</b>															
1	Wyznaczenie obszarów narażonych na zanieczyszczenia azotanami pochodzenia rolniczego i wdrożenie planów działań na tych obszarach	E-16	P			P	W, P, K	K						K, E	I
2	Wyznaczenie "gorących miejsc" (hot spots) związanych z intensywną hodowlą bydła, drobiu i świń, które nie spełniają wymagań zweryfikowanego Aneksu III do Konwencji Helsińskiej i wdrożenie działań naprawczych	E-19	P			P		W, K						K	I
3	Zapobieganie i ograniczanie zanieczyszczenia ze źródeł lądowych pochodzących z działalności rolniczej (zgodnie z Częścią II Aneksu III do Konwencji Helsińskiej), w tym wdrażanie dobrych praktyk rolniczych	E-17	W, P, E	P		P	P	P, K				E	K, E	I	
4	Redukcja zrzutów z oczyszczalni ścieków komunalnych - spełnianie określonych wymagań dla ścieków odprowadzanych z aglomeracji lub wypełnienie alternatywnego zapisu dotyczącego procentowej redukcji zrzutu substancji biogenych zwartych w ściekach (Zalecenie HELCOM 28E/5)	E-11, E-12			P	P	W, P, K	K				I, E		I	
5	Redukcja zrzutów z przydomowych oczyszczalni ścieków – wdrożenie i promowanie praktyk w odniesieniu do przydomowych systemów ściekowych, które zbierają ścieki bytowe lub podobne z domów jednorodzinnych, niewielkich przedsiębiorstw lub osad nie objętych sieciami kanalizacji sanitarnych w miastach polegających na m.in. wdrożeniu maksymalnych dziennych ładunków w oczyszczonych ściekach w przeliczeniu na jednego mieszkańca dla BZT, P i N (Zalecenie HELCOM 28E/6)	E-11, E-12					W, P, K, E	K				I, E		I	
6	Redukcja zrzutów poprzez stosowanie detergentów bezfosforanowych - Działania zmierzające do zastąpienia polifosforanów (fosforu) w proszkach do prania i rozważenie w 2010 r. możliwości zastępowania polifosforanów w środkach do mycia naczyń (Zalecenie HELCOM 28E/7)	E-13		W, P		P, E						E	E	I	
7	Monitorowanie, prowadzenie obliczeń i raportowanie kompletnych zestawień danych na temat źródeł punktowych i obszarowych (Zalecenie HELCOM 28E/14)	D-1	B				W, K, B	K, B						B	
8	Uwzględnienie odpowiednich działań w programie wodno-środowiskowym kraju, aktualizacjach planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz warunkach korzystania z wód regionów wodnych i zlewni rzek, opracowywanych zgodnie z ustawą Prawo wodne, transponującą wymagania RDW.	E-10					P, B	K							

L.P.	ZADANIE	BSAP index	JEDNOSTKI / KATEGORIE DZIAŁAŃ												
			MINISTERSTWO				KZGW - RZGW	GIOŚ - WIOŚ	GDOŚ - RDOŚ	POZOSTALE MINISTERSTWA I URZĘDY CENTRALNE	URZĘDY MORSKIE	RZADOWA ADMINISTRACJA TERENOWA (województwa i podległe mu służby, organy administracji niespolonej)	JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	AGENCJE I JEDNOSTKI BADAWCZO ROZWOJE	PODMIOTY GOSPODARSTWA, ROLNICY
			ROLNICTWA I ROZWOJU WSI	GOSPODARKI	INFRASTRUKTURY	ŚRODOWISKA									
9	Działania na rzecz zmniejszenia ładunków biogenów z depozycji atmosferycznej poprzez redukcję emisji związków azotu z poszczególnych sektorów, w tym także z transportu morskiego.	E-26	P, E	P	P	W, P		K					I, E	B	I
10	Działania w sprawie realizacji celów Konwencji UNECE ws. transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości Protokołu do Konwencji oraz Protokołu Göteborgu w 1999 r.	E-27				W, P		P, K							
<b>SEGMENT II: SUBSTANCJE NIEBEZPIECZNE</b>															
11	Ograniczanie i zapobieganie emisji dioksyn i innych substancji niebezpiecznych z małoskalowych procesów spalania (Zalecenie HELCOM 28E/8)	H-1		W, P		P		K					I		I
12	Wdrożenie wymagań HELCOM dotyczących prawidłowego postępowania z odpadami/składowiskami (Zalecenie HELCOM 24/5)	H-3				W, P									
13	Wprowadzenie i stosowanie Whole Effluent Approach (pełna ocena ścieków - WEA)	H-9				P	W, P, K	K						B	I
14	Ustanowienie i opracowanie do 2010 r. właściwych rejestrów produktów chemicznych.	H-10, H-11		P		P				W, P - Min Zdr					
15	Wdrożenie Globalnie Zharmonizowanego Systemu (Globally Harmonised System – GSH), dotyczącego klasyfikacji i oznakowania chemikaliów.	H-18		P		P				W, P - Min Zdr				B	
16	Wspieranie Strategicznego Podejścia do Międzynarodowego Zarządzania Chemikaliami i uczestniczenie w regionalnym procesie wdrażania.	H-22		W, P										B	
17	Podjęcie działań na rzecz ograniczenia lub stosowania zamienników określonych substancji (MCCP, OP/OPE, PFOA, decaBDE) i rozważanie działań w stosunku do HBCDD.	H-12		W, P		P		K					E	K	I
18	Wprowadzenie do 2010 zakazu stosowania, produkcji i obrotu w całym obszarze zlewiska Bałtyku określonych substancji (endosulfan, pentaDBE, octaDBE.).	H-13	P	W, P		P		K					E	K	I
19	Wprowadzenie limitów stosowania określonych substancji (PFOS, NP/NPE, SCCP).	H-14		W, P		P		K					E	K	I
20	Ocena możliwości i wprowadzenie ograniczeń zawartości kadmu w nawozach mineralnych.	H-15	W, P, B	P, B				K					E	B	I
21	Wprowadzenie ściśle określonych ograniczeń dla stosowania rtęci w produktach i w procesach.	H-16		W, P		P		K		Min Zdr			E	K	I
22	Dokonanie ratyfikacji Konwencji Sztokholmskiej z 2001 r. w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych oraz działania na rzecz wdrażania zapisów konwencji	H-20, H-21		P		W, P									
<b>SEGMENT III: BIORÓŻNORODNOŚĆ I OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO</b>															
23	Opracowanie i wdrożenie w obszarze Morza Bałtyckiego do 2010 r. koherentnej i dobrze zarządzanej sieci Bałtyckich Obszarów Chronionych (BSPA), Obszarów Natura 2000 i Obszarów Smaragdowych.	B-4, B-5	P		P	P			W, P, K		P			B	



L.P.	ZADANIE	BSAP index	JEDNOSTKI / KATEGORIE DZIAŁAŃ												
			MINISTERSTWO				KZGW - RZGW	GIOŚ - WIOŚ	GDOŚ - RDOŚ	POZOSTALE MINISTERSTWA I URZĘDY CENTRALNE	URZĘDY MORSKIE	RZĄDOWA ADMINISTRACJA TERENOWA (województwa i podległe mu służby, organy administracji niespolonej)	JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	AGENCJE I JEDNOSTKI BADAWCZO ROZWOJE	PODMIOTY GOSPODARSTWA, ROLNICY
			ROLNICTWA I ROZWOJU WSI	GOSPODARKI	INFRASTRUKTURY	ŚRODOWISKA									
38	Zredukowanie do 2015 r. odpadów połowowych w okolice zera (< 1%).	B-13	W, P, K, E												
	<b>SEGMENT IV: DZIAŁALNOŚĆ NA MORZU</b>														
39	Dokonanie ratyfikacji określonych konwencji i protokołów (AFS, Marpol 73/78).	M-2, M-7			P	W, P									
40	Stosowanie bezpiecznych systemów przeciwporostowych.	M-5			W, P, K, E	P				P, E			B		
41	Wprowadzenie zasady „no-special-fee” („bez specjalnych opłat”) dla odpadów ze statków (Zalecenie HELCOM 28E/10).	M-10, M-11			W, P, K, E	P	K			P, E		I	B	I	
42	Desygnowania Morza Bałtyckiego jako obszaru specjalnego z dalekosiężnym celem wyeliminowania zrzutów ścieków ze statków, szczególnie ze statków pasażerskich i promów	M-33			W, P, K, E					P, E			B	I	
43	Monitoring, akcje inspekcyjne związane z Protokołem Paryskim MoU z 1982 r., współpraca w ściganiu i karaniu sprawców nielegalnych rozlewów.	M-12			W, P, K		K		P	P					
44	Włączenie zagadnień ratowania zaolejonej dzikiej przyrody do planów zabezpieczenia przed wypadkami zanieczyszczenia ropą na poziomie krajowym lub lokalnym	M-32			W, P					P, E					
45	Poprawa bezpieczeństwa nawigacji na Morzu Bałtyckim w warunkach zlodzenia.	M-15, M-16			W, P, B, E					P, E			B		
46	Wzmacnianie współpracy międzyregionalnej w dziedzinie reagowania na rozlewy olejowe, opracowanie ocen ryzyka rozlewów olejowych i zanieczyszczeń chemicznych	M-21, M-22			W, P, K		K			P			B		
47	Zawarcie porozumień i opracowanie planów w zakresie reagowania na rozlewy	M-21, M-22			W, P				P	P					
48	Opracowanie i wdrożenie wspólnego planu dotyczącego miejsc schronienia dla zagrożonych statków	M-25			W, P					P					
49	Opracowanie satysfakcjonującego systemu odpowiedzialności i odszkodowań	M-26, M-27			W, P					P					
50	Zbadanie możliwości wyznaczenia stref wymiany wód balastowych poza obszarem Morza Bałtyckiego razem z OSPAR	M-36			W, P, B	B							B		
51	Rozważenie wprowadzenia w obszarze Morza Bałtyckiego, tam gdzie to właściwe, możliwych do wykonania i skutecznych bodźców ekonomicznych dla ograniczenia emisji ze statków	M-38			W, P, E	P				P			B	I	
52	Wspieranie prac IMO, mających na celu wdrożenie bardziej rygorystycznych wymagań dla emisji ze statków	M-40			W, P	P									
53	Stosowanie zasady „zero-zrzutów” dla platform zainstalowanych w strefie pełnomorskiej Morza Bałtyckiego poczynając od 1 stycznia 2010 r.	M-41			W, P, K									I	
54	Przeprowadzanie procedury oceny oddziaływania na środowisko w stosunku do nowych platform, monitoring istniejących oraz zobowiązanie operatorów do rocznego raportowania skutków środowiskowych ich działalności	M-42			W, P, K					P					P
	<b>MONITORING</b>														
55	Monitoring Bałtyku i wód śródlądowych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska						W, K, P						B		

L.P.	ZADANIE	BSAP index	JEDNOSTKI / KATEGORIE DZIAŁAŃ												
			MINISTERSTWO				KZGW - RZGW	GIOŚ - WIOŚ	GDOŚ - RDOŚ	POZOSTALE MINISTERSTWA I URZĘDY CENTRALNE	URZĘDY MORSKIE	RZADOWA ADMINISTRACJA TERENOWA (województwa i podległe mu służby, organy administracji niespolonej)	JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	AGENCJE I JEDNOSTKI BADAWCZO ROZWOJOWE	PODMIOTY GOSPODARSTWA, ROLNICY
			ROLNICTWA I ROZWOJU WSI	GOSPODARKI	INFRASTRUKTURY	ŚRODOWISKA									
56	Realizacja projektu HELCOM PLC-6 - Szóste zestawienie ilości zrzutów zanieczyszczeń odprowadzanych z obszarów dorzeczy						W, K, P						B		